

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Špela OBLAK

**DEJAVNIKI DRUŽBENE SPREJEMLJIVOSTI
POSEGOV V PROSTOR**

MAGISTRSKO DELO

Magistrski študij - 2. stopnja

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Špela OBLAK

**DEJAVNIKI DRUŽBENE SPREJEMLJIVOSTI POSEGOV V
PROSTOR**

MAGISTRSKO DELO
Magistrski študij - 2. stopnja

**FACTORS OF SOCIAL ACCEPTABILITY OF INTERVENTIONS IN
SPACE**

M. SC. THESIS
Master Study Programmes

Ljubljana, 2016

Magistrsko delo je zaključek Magistrskega študijskega programa 2. stopnje Krajinska arhitektura. Delo je bilo opravljeno na Oddelku za krajinsko arhitekturo.

Študijska komisija Oddelka za krajinsko arhitekturo je za mentorja magistrskega dela imenovala prof. dr. Marka Poliča in somentorico prof. dr. Mojco Golobič.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Davorin Gazvoda
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: prof. dr. Marko Polič
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, oddelek za psihologijo

Član: prof. dr. Mojca Golobič
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: doc. Darja Matjašec
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Podpisana izjavljam, da je magistrsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Špela Oblak

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Du2
DK	UDK 711:159.937.52:316.653(497.4)(043.2)
KG	družbena sprejemljivost/prostorsko načrtovanje/vključevanje javnosti/gospodarska javna infrastruktura
AV	OBLAK, Špela
SA	POLIČ, Marko (mentor)/ GOLOBIČ, Mojca (somentorica)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2016
IN	DEJAVNIKI DRUŽBENE SPREJEMLJIVOSTI POSEGOV V PROSTOR
TD	Magistrsko delo (Magistrski študij - 2. stopnja)
OP	X, 57, [31] str., 21 sl., 5 pril., 55 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Naloga obravnava problematiko družbene sprejemljivosti umeščanja dejavnosti v prostor. Družbena sprejemljivost namreč predstavlja pomemben dejavnik k uresničitvi posega v prostor. Kadar gre za prevladujoče nasprotovanje javnosti, je tako nujno potrebno ugotavljati razloge zanj. Ker se določenim posegom v prostor ne moremo izogniti, je pomembno, da s kompromisi iščemo skupno rešitev, ki bo sprejemljiva za večino deležnikov v prostoru. V prvem delu so predstavljena teoretična izhodišča, ki se nanašajo na dožemanje prostora in vplive, ki jih imajo objekti nanj. S pomočjo anket in fokusne skupine v empiričnem delu ugotavljamo, kakšni so razlogi za nasprotovanje gradnji na podlagi treh različnih posegov: 400 kV daljnovod Divača – Beričevo, RCERO Nova Gorica in Park vetrnih elektrarn Senožeska brda. Primeri predstavljajo tri aktualne problematične posege, poleg tega pa je bilo iz objav medijev očitno, da med javnostjo niso zaželeni. V raziskavi ugotavljamo, da ljudi premalo zanima okoljska problematika in se tako ne zavedajo problemov umeščanja objektov v prostor, dokler sami niso neposredno ogroženi. Ljudje menijo, da o načrtovanih posegih niso ustrezno informirani ter da želijo investitorji na ta način prikriti pomembna dejstva o vplivu posegov na življenje ljudi. Tako ugotavljamo, da je pomemben razlog za družbeno nesprejemljivost posegov nezaupanje v pripravljavce projektov. Le-to izhaja iz dejstva, da se ljudje pogosto odločajo na podlagi preteklih izkušenj in ne dejstev.

KEY WORDS DOCUMENTATION

ND	Du2
DC	UDC 711:159.937.52:316.653(497.4)(043.2)
CX	social acceptability/spatial planning/public participation/public infrastructure
AU	OBLAK, Špela
AA	POLIČ, Marko (supervisor)/ GOLOBIČ, Mojca (co-advisor)
PP	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture
PY	2016
TI	FACTORS OF SOCIAL ACCEPTABILITY OF INTERVENTIONS IN SPACE
DT	M. Sc. Thesis (Master Study Programmes)
NO	X, 57, [31] p., 21 fig., 5 ann., 55 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	This paper discusses the problems of social acceptability when placing public infrastructure in their living space. Social acceptability is an important factor for the realization of the intervention in the living space of the local population. When it comes to the dominant public, it is very important to determine the reasons for the opposition. Because certain interventions in the living space of the local population can't be avoided, it is important that on the basis of the compromises a total solution is reached which is acceptable to most of the participants. The first part of paper presents the theoretical foundations that relate to the perception of space and the impact of buildings. With the help of questionnaires and focus groups in the empirical part we find what are the reasons for objecting to the construction on the basis of three different interventions: 400 kV power lines Divača - Beričevo, RCERO Nova Gorica and Wind turbines Park Senožeška brda. Examples represent the three current problematic interventions. In addition, it was obvious from the media publications that the public is not desirable. In this study, we find that people are not enough interested in environmental issues and unaware of the problems of placing objects in space, as long as they themselves are not directly threatened. People believe that the planned interventions are not properly informed and that investors wish in this way to conceal important facts about the impact of interventions on people's lives. Thus, we see that an important reason for the social unacceptability of interventions distrust of the project developers. As it is apparent from the fact that people often decide on the basis of past experience and not the facts.

KAZALO VSEBINE

	KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
	KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
	KAZALO VSEBINE	V
	KAZALO SLIK	VII
	KAZALO PRILOG	IX
	OKRAJŠAVE IN SIMBOLI	X
1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV PROBLEMA	2
1.2	CILJI NALOGE IN HIPOTEZE	3
1.3	STRUKTURA NALOGE	3
2	VSEBINSKA IZHODIŠČA	4
2.1	DRUŽBENA SPREJEMLJIVOST	4
2.2	ZAZNAVANJE OKOLJA	4
2.3	VPLIVI OBJEKTOV NA OKOLJE	6
2.4	DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NESPREJEMLJIVOST POSEGOV	10
2.5	VKLJUČEVANJE JAVNOSTI	15
2.6	ZAUPANJE KOT DEJAVNIK SPREJEMLJIVOSTI POSEGOV	18
3	RAZISKAVA STALIŠČ JAVNOSTI DO IZBRANIH PRIMEROV	19
3.1	PREDSTAVITEV IZBRANIH PRIMEROV	19
3.1.1	Daljnovid 2 x 400 kV Divača - Beričevo	19
3.1.2	Odlagališča odpadkov RCERO Nova Gorica	22
3.1.3	Park vetrnih elektrarn Senožeska brda	24
3.2	EMPIRIČNO PREVERJANJE STALIŠČ DO POSEGOV	26

3.2.1	Metoda	26
3.2.2	Anketni vprašalnik – primeri: daljnovod Divača – Beričevo, RCERO Nova Gorica in Park vetrnih elektrarn Senožeška brda	26
3.2.3	Fokusna skupina – primer: daljnovod Divača - Beričevo	28
4	REZULTATI Z RAZPRAVO	29
4.1	ANALIZA IN INTERPRETACIJA ODGOVOROV NA VPRAŠANJE ANKETE	29
4.1.1	Zaznavanje stresorjev v prostoru	29
4.1.2	Poznavanje posega	32
4.1.3	Sprejemljivost posega	37
4.1.4	Možnosti sodelovanja in zaupanje	42
4.1.5	Predlogi za umestitev objekta	45
4.1.6	Glavne ugotovitve pridobljene z anketnimi vprašalniki	45
4.2	FOKUSNA SKUPINA NAPRIMERU UMESTITVE 400 kV DALJNOVODA DIVAČA - BERIČEVO	48
4.2.1	Glavne ugotovitve pridobljene s fokusno skupino	48
5	SKLEPI	50
6	POVZETEK	53
7	VIRI	54
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1:	Karta poteka možnih variant (Ministrstvo za infrastrukturo, 2013)	20
Slika 2:	Predvidena lokacija RCERO Nova Gorica (Google map, 2016)	22
Slika 3:	Predvidena lokacija parka vetrnih elektrarn Senožeška brda z označenimi izvedljivimi stojišči vetrnic (Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, 2013)	24
Slika 4:	Motečnost emisij in drugih dejavnikov (razpod ocen od 1 do 5)	29
Slika 5:	Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti posege (povprečna ocena v kilometrih)	30
Slika 6:	Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti posege (povprečna ocena v kilometrih)	31
Slika 7:	Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti posege; Primer: Park vetrnih elektrarn Senožeška brda	31
Slika 8:	Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti posege; Primer: RCERO Nova Gorica	32
Slika 9:	Priljubljenost vetrne elektrarne med državljani Slovenije (Eurobarometer, 2006)	34
Slika 10:	Mnenje o lokaciji posega Daljnovod Beričevo – Divača (v %)	35
Slika 11:	Mneneje o lokaciji posega Park vetrnih elektrarn Senožeška brda (v %)	35
Slika 12:	Mnenje o lokaciji posega RCERO Nova Gorica (v %)	36
Slika 13:	Možna postavitev daljnovoda 1	38
Slika 14:	Možna postavitev daljnovoda 2	38
Slika 15:	Možna postavitev daljnovoda 3	38
Slika 16:	Možna postavitev vetrnic 1	39
Slika 17:	Možna postavitev vetrnic 2	39
Slika 18:	Možna postavitev vetrnic 3	40

Slika 19:	Možnosti za rešitev problematike RCERO Nova Gorica	40
Slika 20:	Zaupanje pripravljavcem projektov	43
Slika 21:	Obveščenost o okoljskih zadevah (Eurobarameter, 2014)	46

KAZALO PRILOG

- PRILOGA A: Anketni vprašalnik – Primer: 400 kV daljnovod Beričevo - Divača
- PRILOGA B: Anketni vprašalnik – Primer: Park vetrnih elektrarn Senožeška brda
- PRILOGA C: Anketni vprašalnik – Primer: Regijski center za ravnanje z odpadki
RCERO Nova Gorica
- PRILOGA D: Rezultati ankete
- PRILOGA E: Povzetek pogovora skupinskega intervjuja

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ZPN – Zakon o prostorskem načrtovanju

ZVO – Zakon o varstvu okolja

CPVO – Celovita presoja vplivov na okolje

PVO – Presoja vplivov na okolje

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje

IPPC naprava – naprava za katero je določeno, da lahko povzroča obremenitev okolja

EMS – Elektro magnetno sevanje

ICNIRP – Neodvisna znanstvena organizacija, ki določa smernice in nasvete o nevarnostih izpostavljenosti neioniziranemu sevanju

RCERO – Regijski ceneter za ravnanje z odpadki

CI – civilna iniciativa

1 UVOD

Različni posegi v prostor lahko naletijo pri ljudeh, posameznikih in skupnostih na različne odzive. Odzivi ljudi so odvisni od njihovega dojemanja posega, potrebe in motivov, ki jih imajo v prostoru. Negativen odziv javnosti pogosto sprožijo posegi, ki so namenjeni gospodarstvu, industriji, prometu ipd. Le-ti so sicer namenjeni širši javnosti, vendar imajo posamezniki od njih lahko le posredno korist. Odzivi ljudi se razlikujejo tudi glede na oddaljenost načrtovanih posegov. Tisti, ki živijo v bližini in jim je poseg znan, se na umestitev običajno odzovejo bolj čustveno, njihov odziv pa je največkrat negativen. Kljub temu pa ni nujno odvisen od dejanskih vplivov objekta. Ker dojemanje posega določa naš odnos do posega, je za njegovo sprejemljivost pomembno, da ga dojamemo vsaj kot nevtralnega, če že ne kot pozitivnega. Če bivalno okolje postane zaradi negativno ovrednotenega posega stresno, lahko to vpliva na zdravje, socialne stike, vedenje v prostoru ipd. Pri dojetju posega so pomembne tudi same objektivne značilnosti posega, ki so znane in predvidljive. Tu gre za videz, emisije, ki jih povzroča, in vsiljivost v prostoru. Pomembno je, da se teh značilnosti posega med načrtovanjem zavedamo in jih upoštevamo.

Dopustnost vplivov je zakonsko določena, prav tako pa je zakonsko določen tudi postopek ugotavljanja vplivov, umeščanja v prostor ter dovoljene vrednosti emisij, ki jih obratovanje povzroča. Vendar pa zakonska dopustnost posega še ne pomeni nujno njegove družbene sprejemljivosti. Slednja pomeni kompleksnejši odziv ljudi na poseg in odraža njihovo pripravljenost na njegovo sprejemanje oziroma zavračanje.

Družbena sprejemljivost predstavlja pomemben pogoj za uresničitev izvedbe posega v prostor. Zato se je postopka umeščanja takih posegov potrebno lotiti na pravilen način in uporabiti pravilne metode, s katerimi se sprejemljivost lahko doseže.

Družbeno sprejemanje posega v prostoru je zelo kompleksno vprašanje, ki se razlikuje od posega do posega. Odvisno je od dejavnikov, ki se tičejo tako načrtovanja in vplivov, ki jih bo imel poseg na okolje, kot tudi vključenosti javnosti in zaupanja v načrtovalce ter investitorje. Tako je doseganje družbene sprejemljivosti zahteven proces, ki od načrtovalcev zahteva veliko vloženega truda in prilagajanja, da se lahko na podlagi dejstev, in na drugi strani vrednot in znanja ljudi, ki bivajo v prostoru, najde rešitev, ki je družbeno sprejemljivejša, hkrati pa se poveča zaupanje v institucije in investitorje. Dolgoročno gledano lahko na podlagi povečane družbene sprejemljivosti govorimo tudi o krajših postopkih umeščanja posegov v prostor.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Glede umeščanja novih rab v prostor imamo v Sloveniji težavo zaradi zelo razpršene poselitve in ravno zaradi tega je takšne objekte težko odmakniti od naselij dovolj daleč, da nikogar ne bi motili. Težko je izbrati variante tako, da bo ogroženih ali prizadetih malo prebivalcev.

Posegi vplivajo na bivalno okolje. Ti vplivi pa so raznovrstni in različno intenzivni. Z različnimi omilitvenimi ukrepi jih lahko bolj ali manj učinkovito zmanjšamo, vendar mejo med sprejemljivostjo in nesprejemljivostjo posega še vedno postavlja družba. Prav zaradi tega je treba pri načrtovanju s pomočjo različnih metod poiskati čim bolj ustrezne rešitve. Določeni ukrepi, kot so npr. javne razgrnitve in razprave ter izdelava presoj vplivov na okolje, so zakonsko predpisani. Kljub temu pa iz različnih razlogov niso vedno uspešni pri doseganju sprejemljivosti načrtovane ureditve v lokalni skupnosti. To kaže na izogibanje obveznostim pri odgovornih, posledica tega pa je nezaupanje do oblasti, načrtovalcev, izvajalcev ... Velikokrat se zgodi, da lokalna javnost ni dovolj poučena o zadevah, ki se tičejo prostora in zaradi tega zavrača ponujene rešitve umestitev v prostor. Dogaja se tudi, da so številni posegi v ozkem interesu investitorjev in v škodo prebivalcev.

Postavlja se vprašanje, kaj lahko investitorji in načrtovalci storijo za korektno umeščanje posega v okolje, kako pravočasno vključiti javnost in na kakšen način bi težave s soodločanjem lahko reševali.

V magistrskem delu raziskujemo dejavnike, ki vplivajo na odločanje javnosti o načrtovanih projektih.

Zastavljeni problem družbene sprejemljivosti posegov v prostor bomo konkretizirali z obravnavo treh različnih projektov:

- 400kV daljnovod Divača – Beričevo,
- Regijski center za ravnanje z odpadki R CERO Nova Gorica in
- Park vetrnih elektrarn Senožeška brda.

Glavna vprašanja, ki smo si jih postavili pri reševanju, so:

1. Kako ljudje dojemajo posege v prostor in njihov vpliv na okolje ter dejavnosti v prostoru?
2. Koliko ljudje vedo o posegih, kakšno je njihovo znanje ter kje so ga pridobili?
3. Ali bi bili ljudje pripravljeni v postopkih vključevanja prispevati ideje k iskanju sprejemljive rešitve?

1.2 CILJ NALOGE IN HIPOTEZE

V nalogi iščemo odgovor na vprašanje o dejavnikih, ki določajo odnos javnosti do načrtovanih posegov v prostor. Zanima nas njihova narava, obseg in pomen. Izhajajoč iz zastavljenega problema smo postavili naslednje hipoteze:

- H1. Neobveščenost o posegu vpliva na njegovo zavračanje.
- H2. Na odnos posameznika do predlaganega posega vpliva prevladujoče stališče v skupnosti.
- H3. Sprejemljivost posega je odvisna od zaupanja v investitorje in izvajalce.
- H4. Sprejemljivost posega je odvisna od posameznikove zaznave njegovih posledic.
- H5. Sprejemljivost posega je odvisna od vključenosti javnosti v odločanje o posegu.

1.3 STRUKTURA NALOGE

Delo je razdeljeno na tri dele. V prvem so na osnovi pregleda literature predstavljena ključna spoznanja o dojemljanju okolja in vplivov objektov v prostoru.

Drugi del je empiričen, kjer s pomočjo anket o dojemljanju treh primerov ugotavljamo, kakšen je odnos udeležencev do posegov v njihovem lokalnem okolju. V raziskavo smo vključili tri različne načrtovane projekte v Sloveniji. Vsi trije so med lokalnimi prebivalci vzbudili tudi negativne odzive.

Pri analizi anket so se nam zastavila še naknadna vprašanja in na podlagi njih smo oblikovali fokusno skupino, pri kateri so sodelovali prebivalci, ki bi jih umestitev 400 kV daljnovoda Divača – Beričevo prizadela. Namen skupine je bil, da se obravnavana vprašanja poglobljeno premislijo ter da se ugotovi razumevanje javnosti umeščanja posega v prostor.

Na koncu ob pregledu rezultatov, pridobljenih iz anket in fokusne skupine, ter pregleda virov podamo ugotovitve o dejavnikih sprejemljivosti posegov v lokalnem okolju in oblikujemo predloge za možnosti vključevanja javnosti v pripravo projektov.

2 VSEBINSKA IZHODIŠČA

2.1 DRUŽBENA SPREJEMLJIVOST

Pri sprejemljivosti gre za odsotnost zavračanja posega, o katerem je bila javnost ustrezno obveščena. Je rezultat presoje javnosti, ki odloči, da je rešitev za njih zadovoljiva. Kljub temu pa sprejemljivosti ne smemo enačiti z naklonjenostjo; gre le za doseženo soglasje glede posega v prostor. To, da neko stanje v okolju sprejmemo, še ne pomeni, da se z njim popolnoma strinjamo, ampak le da nastalo situacijo pretehtamo, da se z njo soočimo in jo ocenimo kot sprejemljivo.

Sprejemljivost posega je predpogoj za uresničevanje projekta v prostoru.

Oceno o tem, ali je poseg sprejemljiv, poda vključena javnost, ki mora biti o posegu dovolj informirana. Na podlagi informacij mora javnost izoblikovati svoja stališča do posega. Vendar pri tej oceni ne gre za oceno posameznikov, ampak oceno neke skupnosti, saj gre za družbeni proces, v katerem se izoblikuje skupno mnenje.

Sprejemljivost posega v javnosti je lahko odvisna od različnih dejavnikov, ki določajo mišljenje, vedenje in končno stališča ljudi. Ljudje svoje mnenje o posegu izoblikujejo na osnovi različnih virov. Zato je pri sprejemljivosti pomembno zaupanje tem virom. To pa preprečuje negotovost in posledično strah.

Pogosto se ob kakorkoli vprašljivih projektih, ki jih ljudje dojemajo kot negativne v svojem okolju, v njih poraja bojazen in odpor. Kasperon in sod. (2004; cit. po Polič 2011), to poimenujejo *tehnološka stigma*. Strokovnjaki lahko ocenijo, da je tveganje majhno, medtem ko se javnosti tveganje zdi veliko. Ljudje stigmatizirajo posege, ko zaznajo nevarnost ali neprijetnost, razlog za to pa so običajno pretekli negativni dogodki, ki ljudem ostanejo v spominu in pomankanje zaupanja (Golobič in sod., 2008).

Na družbeno sprejemljivost poleg zaznanega tveganja vplivajo tudi različni drugi dejavniki, kot so poznavanje dejstev, ekonomske koristi, možnost soodločanja, zaznana pravičnost, politična orientacija, demografske značilnosti (Podnar, 2009).

2.2 ZAZNAVANJE OKOLJA

Bivalno okolje opredelimo kot okolje, v katerem človek prebiva, torej kot okolje, ki človeka dnevno obdaja in nanj vpliva. Zato lahko za bivalno okolje rečemo, da gre za problemski in izkustveni prostor, prostor delovanja, ko gre za adaptacijo na določeno spremembo v prostoru ter prostor, ki vsebuje tudi naše doživetje ali izkustvo. A. Trstenjak (1984) pravi, da človek nima samo zavesti sebe, ampak v to zavest spravlja tudi okolje zunaj sebe.

Zaznavanje je prva stopnja spoznavanja okolja. Iz okolja sprejemamo sporočila ter si jih razlagamo. Lahko jih pridobimo z neposrednim stikom z okoljem ali pa posredno iz

zemljevidov, navodil ... Dražljaje, ki prenašajo sporočila iz okolja lahko zaznamo kot prijetne ali neprijetne (Madjar, 2016; Polič, 2002).

V svojem okolju ljudje zaznavajo veliko različnih stvari. Vendar bi lahko rekli, da je najbolj pomemben vidik pri zaznavanju vizualen, torej tisto, kar vidimo. Vizualna zaznava nam iz okolice namreč prinaša največ informacij, kar do 80 % (Vidno zaznavanje, 2016). Ko gre za stališča do umeščanja posegov v prostor, so pomembni tudi drugi dejavniki, kot so hrup, onesnaženje, smrad ... Tudi ti pomembno oblikujejo zaznavo okolja. Čeprav oceni okolja, kjer bivamo, lahko pripišemo nekatere objektivne lastnosti, je v veliki meri subjektivna. Tako po navadi rečemo, da je neko okolje za nas "lepo", "privlačno", "urejeno" in do njega gojimo pozitivna čustva ali nasprotno, ga opredelimo z negativnimi pridevniki in do njega gojimo negativna čustva. Te ocene nam povedo tudi to, kako se v nekem okolju počutimo. Če se v okolju dobro počutimo, je za nas bolj zdravo in manj stresno.

Kot smo že omenili, ljudje okolje, v katerem živijo, zaznavajo različno, saj imajo v njem različne interese. Prav tako ima vsaka oseba svoja stališča do samih posegov v prostor ter njihovega vpliva na bivalno okolje. Ljudje imajo tudi različna stališča do pojma estetike v okolju. Zaradi tega lahko določene ljudi spremembe v okolju zelo zmotijo, medtem ko je drugim za videz okolice, kjer živijo, bolj vseeno.

Zaznavanje okolja je tako odvisno od odnosa med človekom in okoljem. Ule (2002) opisuje zakonitosti in značilnosti, ki definirajo odnos med človekom in zaznanim okoljem.

- Na zaznavanje okolja vpliva preplet vtisov, izkušenj in informacij, ki jih pridobivamo iz okolja.
- Na predstavo o okolju vplivajo poznani elementi iz okolja, s katerimi se lažje identificiramo.
- Na zaznavanje okolja pomembno vplivajo tudi socialni odnosi, ki se dogajajo v njem.
- Pretekle individualne in družbene izkušnje so pomemben dejavnik pri zaznavanju okolja.
- Znanih okolij se pogosto ne zavedamo, zaznamo jih šele takrat, ko se začnejo spreminjati.
- Okolje doživljamo na podlagi individualnih značilnosti, interesov, pripadnosti ...
- Ljudje razvijamo individualne predstave o okolju, kjer živimo, te pa potem vplivajo na to, kako doživljamo prostor.
- To, kako spoznavamo okolje vpliva na to, kako delujemo v fizičnem okolju.
- Okolje predstavlja tudi simbolno vrednost, le-ta vrednost pa je za različne skupine ljudi različna.

Zaradi vseh teh značilnosti posamezniki zaznavajo okolje na zelo različne načine; za nekatere so spremembe bolj stresne. Pri negativni zaznavi na ljudi vplivajo tudi stresorji, ki jih povzroča delovanje novo izgrajenih objektov (hrup, prah ...).

2.3 VPLIVI OBJEKTOV NA OKOLJE

Pri umeščanju objektov v prostor gre za spremembo v bivalnem okolju prebivalcev. Vsak objekt, ki ga načrtujemo, bo na to okolje imel vpliv. Poleg vizualnega vpliva, ki ga v prostoru najprej zaznamo, imajo objekti na življenje ljudi tudi druge vplive. V nekaterih primerih morajo ljudje spremeniti svoje navade v prostoru ali pa jim je celo odvzeta možnost kontrole nad dogajanjem v njihovem bivalnem okolju.

Vplivi objektov na okolje se analizirajo tekom načrtovalskega postopka; poleg vplivov na naravno okolje se ugotavljajo tudi vplivi na ljudi in njihovo življenjsko okolje.

Namen prostorskega načrtovanja je omogočiti skladen prostorski razvoj z obravnavo in usklajevanjem različnih potreb in interesov razvoja z javnimi koristmi na področjih varstva okolja, ohranjanja narave in kulturne dediščine, varstva naravnih virov, obrambe in varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (Zakon o prostorskem načrtovanju, 2007).

V prostor se lahko poseže le, če poseg dopušča prostorski akt. Država je pristojna za načrtovanje posegov, ki so povezani z državnim grajenim dobrim. Po tem, ko je bila podana pobuda za umestitev prostorske ureditve v prostor, nosilci urejanja prostora podajo smernice in usmeritve. Pobuda o izdelavi DPN se predstavi javnosti, ki ima možnost, da poda svoje predloge. Nato sledi načrtovanje variant, če je bilo določeno, se v tem koraku izdela tudi CPVO. Temu sledi javna razgrnitev in obravnavo. Po izboru najustreznejše variante sledi njeno podrobno načrtovanje. Izdela se PVO, nosilci urejanja prostora pa lahko podajo še drugo mnenje o ustreznosti posega. Na koncu vlada RS sprejme uredbo o DPN.

V postopku načrtovanja najprej na podlagi razvojnih in varstvenih interesov načrtovalci pripravijo idejni projekt. Osnutek načrta v nadaljevanju pregledajo nosilci urejanja prostora in podajo mnenje o sprejemljivosti vplivov plana, izdela se tudi celovita presoja vplivov na okolje (Pucelj Vidović in sod., 2015).

Celovita presoja vplivov na okolje (CPVO) se izvede za načrt, katerega izvedba lahko pomembno vpliva na okolje. Vedno jo je potrebno izvesti, če se načrtuje poseg v okolje, za katerega je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje oz. če je zanj zahtevana presoja sprejemljivosti po predpisih o ohranjanju narave. Z njo se ugotovi in oceni izvedbo posega na okolje ter vključenost zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine v plan (Zakon o varstvu okolja, 2004: 40. člen).

V naslednjem koraku je treba osnutek projekta uskladiti z mnenji o sprejemljivosti posega ter ugotovitvami CPVO. Posamezen akt se lahko sprejme šele takrat, ko je v presoji ugotovljeno, da so vplivi na okolje sprejemljivi. Dopolnjen osnutek načrta mora biti predstavljen javnosti, zagotovljena mora biti tudi javna obravnavo, kjer lahko javnost poda svoje pripombe in mnenja. Javnost mora biti seznanjena tudi z mnenjem o sprejemljivosti načrta ter ugotovitvami celovite presoje vplivov na okolje. Dopolnjen osnutek je nato potrebno kolikor se da uskladiti še s pripombami in predlogi javnosti. Postopek priprave projektne dokumentacije za gradbeno dovoljenje in postopek pridobitve dovoljenja ureja

Zakon o graditvi objektov, ki določa tudi potek pridobitve projektne dokumentacije. Na podlagi projektnih pogojev, kjer so določene varstvene zahteve, načrtovalci pripravijo projekt. Ko so pridobljena vsa ustrezna soglasja in tako upoštevani vsi zahtevani varstveni interesi, se izdela projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja. V tem koraku ARSO na podlagi presoje vplivov izda okoljevarstveno soglasje. Kadar se gradbeno dovoljenje izdaja za napravo, ki lahko povzroča onesnaževanje okolja večjega obsega, pa je potrebno pridobiti tudi okoljevarstveno dovoljenje za IPPC napravo (Pucelj Vidović in sod., 2015).

V postopku presoje vplivov na okolje se ugotovijo, opišejo in ocenijo dolgoročni, kratkoročni, posredni ali neposredni vplivi nameravanega posega na človeka, tla, vodo, zrak, biotsko raznovrstnost in naravne vrednote, podnebje in krajino, pa tudi na človekovo nepremično premoženje in kulturno dediščino ter njihova medsebojna razmerja. Posege, za katere je treba izdelati presojo vplivov na okolje, določi vlada na podlagi njihovih značilnosti, lokacije in možnih vplivov na okolje (Zakon o varstvu okolja, 2004: 51. člen).

Ko so izpolnjeni vsi pogoji iz naravovarstvenega soglasja in okoljevarstvenega dovoljenja, pa lahko objekt pridobi uporabno dovoljenje.

Končen rezultat postopka načrtovanja mora biti ustrezen kompromis med varstvenimi in razvojnimi interesi.

Vplivi na bivanjsko okolje lahko nastanejo kadarkoli med nastajanjem projekta, od same zasnove do izvedbe in ne nazadnje tudi obratovanja in razgradnje.

Vplive lahko razdelimo v štiri časovno omejene faze:

I. faza:

V to fazo spadajo vplivi, ki nastanejo že **med načrtovanjem** in so opaznejši pri dolgoročnih projektih. V tej fazi gre velikokrat za problem negotovosti, saj ljudje ne poznajo točnih podatkov o načrtovanih objektih in njihovem vplivu. Vpliv na ljudi imajo tudi razlastitve in spremembe namembnosti, ki vplivajo na spremenjeno strukturo v prostoru.

II. faza:

To fazo spremljajo vplivi na okolje, ki nastanejo **med gradnjo**. Ti vplivi so takojšnji in opazni ter zato še bolj moteči. Največji vpliv v tej fazi imajo hrup, druge emisije in tresljaji, ki nastanejo s težko mehanizacijo ter delovnimi stroji. Najbolj opazni so na območjih izven mest, kjer povečanega hrupa običajno ni. Tudi drugi vplivi so večinoma povezani z mehanizacijo in povečanim prometom na območju gradbišča. Gre za tresljaje in prah, ki ga povzročajo, ter delovne zapore in obvoze. Vsi ti vplivi pa postanejo še očitnejši, kadar pri gradnji nastanejo zamude ali zmanjka denarja in situacija dolgo ostane nespremenjena.

III. faza:

Je **faza obratovanja**, kjer gre v večini za vplive, ki jih prinese dokončanje projekta ter njegovo obratovanje. V prostoru je nastalo kar precej sprememb, ki jih ljudje različno sprejemajo. Lahko so pozitivne ali negativne. Projekti v večini primerov vplivajo na čutne kakovosti okolja: povečan hrup, onesnaženost okolja zaradi povečanega prometa, nepravilna speljanost odpadnih voda ... Dokončanje projekta ima velikokrat vpliv tudi na videz okolja, spremeni se krajinska slika. Na bolje ali slabše, kar je v veliki meri odvisno od posameznika in njegovega dožemanja okolja. V okolju se varnost lahko poveča ali upada, kadar je načrtovanje projekta usmerjeno navznoter in se pri načrtovanju ne upošteva širše okolice. Spremenijo se navade ljudi v prostoru. Določen vpliv je tudi na zdravje in počutje, saj ljudje lahko čutijo nevarnost, negotovost.

IV. faza:

Zadnja faza je **faza razgradnje**. Ta faza v večini primerov ni načrtovana, pa bi vendar morala biti. Po končanju obratovanja začnejo objekti pogosto propadati in razvrednotijo prostor. Problem v tej fazi so tudi nevarne snovi, ki lahko izhajajo iz propadajočega objekta in niso ustrezno nadzorovane.

Ljudje vplive objektov zaznavajo različno. Nekateri se jim bodo zdeli privlačni. Takšni objekti praviloma izboljšajo kakovost življenja. Med njih umeščamo igrišča, javne zelene površine, šole, pločnike, kolesarske steze ... Druga vrsta so posegi, ki jih ljudje sprejemajo brez posebnega odziva. Tukaj gre običajno za zamenjavo obstoječe infrastrukture, ki jim na dolgi rok ne bo spremenilo življenja. Tretja vrsta pa so tisti objekti, ki jih ljudje dojemajo kot moteče ali celo ogrožujoče. Za te objekte je značilno, da so nekaj novega v človekovem bivalnem okolju, nekaj, česar ljudje ne poznajo ali o njih nimajo dovolj informacij. Umestitev takih objektov v okolje v ljudeh povzroči stres (Polič, 2002).

Motivi ljudi v prostoru so različni, zato so različna tudi njihova stališča do prostora. Deležnike v prostoru lahko razdelimo v več skupin in glede na to lahko opredelimo tudi različna stališča, ki jih imajo ljudje do prostora:

- Lokalno prebivalstvo – skupina ljudi, ki bo morala s posegom živeti in se na načrtovanje posega lahko pogosto odzove zelo čustveno
- Civilne iniciative ter druge organizirane skupine, ki imajo različne motive v okolju - tudi oni, se na načrtovanje posega odzovejo čustveno.
- Načrtovalci in strokovnjaki – imajo o načrtovanem posegu znanje in se tako odločajo na podlagi števil in dejstev.
- Obiskovalci v prostoru – gre za skupino ljudi, ki so v prostoru le začasno. V to skupino lahko umestimo turiste in rekreativce, ki prostor uporabljajo v svojem prostem času ter jim pomeni prostor sprostitve.

- Javnost, ki se je problem ne tiče – gre za ljudi, ki vplivov posega ne bodo čutili in jim je zanj vseeno.

Pojav, s katerim se vedno srečujemo pri umeščanju objektov v prostor, je pojav nezaželene sosesčine, kjer gre za interese posameznikov nad skupnimi interesi. V veliki večini teh primerov gre za rabe, ki so za družbo potrebne, vendar jih ljudje zaradi različnih dejavnikov nočejo v svojem lokalnem okolju.

Pojav ima več različnih poimenovanj:

- LULU (lokalno nezaželena raba prostora),
- NIMBY (ne na mojem dvorišču),
- NOPE (ne na planetu Zemlji),
- BANANA (proti kakršni koli gradnji blizu česarkoli),
- CAVES (državljeni proti praktično vsem).

Vsem je skupno to, da gre za zaznavo nevarnosti ali nelagodja zaradi bližine graditve. Pogosto razlog za nasprotovanje gradnji v bližini ni objektivni dejavnik ampak zaznava nemoči.

Ljudje običajno nasprotujejo gradnji v neposredni bližini zaradi različnih dejavnikov:

- nezaupanja investitorjem,
- negotovosti o projektu,
- pomanjkanja informacij ali preveč negativnih informacij, npr. jedrski objekti,
- čustvenega odziva,
- preslabega ali predobrega znanja o projektu in posledično neupravičenega odnosa do njega,
- priznanega negativnega pliva nekaterih objektov.

Pri tem ljudi ne moti, da bi bile take rabe prostora umeščene drugje – samo blizu njih ne. Običajno gre pri tem pojavu za neupravičen odpor, saj ljudje o samem objektu na splošno nimajo pomislekov, ko pa izvedo, da bo postavljen v njihovi bližini pa so odločno proti. Takšni posegi v bivalnem okolju postanejo nezaželeni. Odpori prebivalcev so torej v določenih primerih popolnoma upravičeni, v drugih pa popolnoma neutemeljeni. Kadar pride do nasprotovanja javnosti, je torej nujno proučiti in razumeti skrbi javnosti ter na podlagi ugotovitev reševati nastalo situacijo.

2.4 DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA NESPREJEMLJIVOST POSEGA

Obstaja veliko različnih dejavnikov, ki vplivajo na to, da ljudje zavračajo posege v prostor. Dejavniki so objektivni, le-te lahko izmerimo ter ovrednotimo, ali subjektivni, ki predstavljajo oceno vsakega posameznika.

Posege v prostor lahko razdelimo na tiste, ki povzročijo pozitiven in tiste, ki povzročijo negativen odziv. Zadnji običajno v okolje oddajajo dražljaje, ki jih ljudje v svojem okolju ne želijo oziroma jih ne poznajo in tako pri njih povzročajo stres. Ti novi dražljaji lahko delujejo zelo intenzivno.

Pri dojemanju moči stresorja je pomembna tudi časovna izpostavljenost. Dlje časa, kot je človek izpostavljen dražljaju, manj je zanj stresen, ker se nanj deloma navadi, adaptira. To ima lahko pozitivne ali negativne posledice. Če posameznik situacijo obvlada in jo sprejema, so posledice pozitivne, če pa zaradi dražljajev v okolju postane preobremenjen in jih ne sprejema več, lahko pride do fizičnega in psihičnega zloma (Lazarus in Folkman, 1984; Polič, 2002).

Stresorji, ki nastanejo v okolju kot posledica izgradnje gospodarske infrastrukture, so različni, večinoma pa so povezani z delovanjem in videzom okolja ter posledično s spremembo navad ljudi v prostoru. Pomembni stresorji, in tisti, ki se jih moramo najbolj zavedati v okolju, so tisti, ki povzročajo duševne, vedenjske in zdravstvene učinke (Musek, 1994). Kopičenje stresa zelo vpliva na človeka in njegovo počutje v okolju. Pri načrtovanju posegov v prostor je treba stresorje upoštevati in njihov vpliv podrobneje spremljati.

Ovire v prostoru

Med izvedbo projektov se v bivalnem okolju pojavijo različne ovire, predvsem v prometu. Zaradi dovoznih poti ali novih poti na gradbišče so uvedeni obvozi ter delovne zapore. Prebivalci tako za svoje vsakodnevne opravke in odhode v službo porabijo več časa na cesti, stojijo v zastojih, v nekaterih primerih pa je celo oviran dostop do zasebnih parcel.

Ves čas pripravljalnih del in med izgradnjo je tako potrebno poskrbeti za čim bolj neovirano gibanje prebivalcev v prostoru.

Hrup

Hrup lahko opredelimo kot zvok, ki človeka moti in v njem vzbuja nemir. Gre torej za nezaželeno ali nadležno obliko zvoka. Zvok opredeli za hrup posameznik sam, na podlagi svojega počutja, želja, zdravstvenega stanja ... Tako definicija zvoka ni odvisna od jakosti ali frekvence zvoka. Ocena je odvisna tudi od izvora zvoka in okolja, v katerem se človek nahaja in tudi od tega, ali lahko oseba zvok sama nadzira. Na hrup se lahko delno adaptiramo, vendar pa posledice hrupa na nas ostanejo (Bilban, 2005).

Razlikujemo naslednje vrste hrupa (Okoljski hrup, 2009):

- Stalen ali neprekinjen hrup – je enakomeren in neprekinjen.
- Občasni hrup – je običajno posledica virov, ki delujejo ciklično. Zanj je značilno hitro zmanjšanje in povečanje ravni hrupa.
- Impulzivni hrup – je posledica udarcev ali eksplozij. Zanj je značilen kratek čas trajanja, začetek delovanja pa je nenaden in zato še toliko bolj moteč, saj je običajno nepričakovan.
- Poudarjeni toni – gre za zvoke, ki jih vibracije prenesejo na ohišja naprav, prek njih pa se prenesejo v okolje kot slišni toni.
- Nizkofrekvenčni hrup (8—100 Hz) – značilno je, da se hitro širi v vseh smereh in je slišen v oddaljenosti več kilometrov stran od vira.
- Infrazvočni hrup (0,1—20 Hz) – zanj je značilno, da ga ušesa slišijo, možgani pa ga ne zaznajo.

Mejne vrednosti hrupa so določene z Uredbo o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju (2005). Uvedena je bila zaradi varovanja naravnega in življenjskega okolja pred hrupom in določa:

- stopnje zmanjševanja onesnaževanja s hrupom,
- mejne vrednosti kazalcev hrupa v okolju,
- kritične vrednosti kazalcev hrupa v okolju,
- začasne metode za ocenjevanje kazalcev hrupa,
- prilagoditve, ki jih je treba upoštevati za izračun vrednosti kazalcev hrupa pri uporabi začasnih metod za ocenjevanje kazalcev hrupa,
- ukrepe zmanjšanja emisije hrupa v okolje,
- zavezanca za zagotovitev obratovalnega monitoringa hrupa za vire hrupa,
- vsebino okoljevarstvenega dovoljenja in primere, za katere okoljevarstvenega dovoljenja ni treba pridobiti.

Uporablja se za hrup, ki ga povzročajo stalne aličasne emisije hrupa. Opredeľuje pa štiri stopnje varstva pred hrupom glede na občutljivost za škodljive učinke hrupa:

I. stopnja varstva pred hrupom za vse površine na mirnem območju na prostem, ki potrebujejo povečano varstvo pred hrupom.

II. stopnja varstva pred hrupom za naslednje površine podrobnejše namenske rabe prostora, na katerem ni dopusten noben poseg v okolje, ki je moteč zaradi povzročanja hrupa.

III. stopnja varstva pred hrupom za naslednje površine podrobnejše namenske rabe prostora, na katerih je dopusten poseg v okolje, ki je manj moteč zaradi povzročanja hrupa.

IV. stopnja varstva pred hrupom na naslednjih površinah podrobnejše namenske rabe prostora, na katerih ni stavb z varovanimi prostori in je dopusten poseg v okolje, ki je lahko bolj moteč zaradi povzročanja hrupa.

V uredbi so določene tudi dnevne in nočne mejne ter kritične vrednosti, ki so še dovoljene v prostoru.

Od faze načrtovanja do faze obratovanja je potreben ustrezen monitoring hrupa. Pri tem pa skupne vrednosti vseh virov hrupa ne smejo biti presežene, ker gre v nasprotnem primeru za čezmerno preobremenitev. Upravljaec vira hrupa je prav tako zadolžen, da za obratovanje vira hrupa pridobi okoljevarstveno dovoljenje.

Onesnaženje

Na zdravje in počutje v bivalnem okolju pomembno vpliva tudi onesnaževanje. Pri njem je težava, da ga velikokrat težko zaznamo, predvsem če prihajamo iz bolj onesnaženega okolja. Onesnaženje se razvija postopoma in ljudje smo se sčasoma nanj vedno bolj privadili. Velikokrat pomislimo, da je zrak onesnažen, kadar zaznamo smrad, prah, slabo vidljivost; ne zavedamo pa se onesnaženosti z različnimi plini in kemikalijami, ki jih ne moremo zaznati z vohom in vidom. V zrak prihaja veliko različnih plinov in prašnih delcev, ki izhajajo iz različnih virov: proizvodnja električne in toplotne energije s pomočjo fosilnih goriv, promet, rudarstvo, industrijska proizvodnja ... Pri tem gre lahko za lokalno onesnaženje v okolici vira onesnaženja, zaradi premikanja zračnih mas pa pride do splošnega onesnaženja (jedrska nesreča v Černobilu, kjer smo posledice čutili tudi v Sloveniji). Posledice onesnaženega zraka se kažejo predvsem v boleznih dihal, težavah z očmi. Ko gre za onesnaženje z ogljikovim monoksidom, se pojavljajo tudi bolezni srca in ožilja, pri poklicni izpostavljenosti onesnaževalcev pa se pojavljajo tudi rakava obolenja. Vpliv onesnaženega zraka se prenaša tudi na vodo, tla, rastline in živali. Voda se onesnaži z delci in plini, ki pridejo iz zraka, z neprimerno speljanimi komunalnimi odpadnimi vodami, kmetijskimi odplakami ter tehnološkimi odpadnimi vodami, kjer je velik problem, da se za proizvodnjo porabljajo velike količine vode, potem pa zaradi neustreznega čiščenja pride do preobremenitve. Tudi zastrupitve z onesnaženo vodo povzročajo različne bolezni.

Onesnaženje je posledica človekovega neprimernega ravnanja z okoljem, ki pa se ga ne zavemo, dokler ni že prepozno. Prav zaradi tega je treba stalno izvajati meritve v prostoru in ukrepe prilagajati tem meritvam.

Elektromagnetno sevanje

Uredba o elektromagnetnem sevanju v naravnem in življenjskem okolju (1996) elektromagnetno sevanje (v nadaljevanju EMS) opredeljuje kot sevanje, ki pri uporabi ali obratovanju vira sevanja v njegovi bližnji ali daljni okolici povzroča elektromagnetno polje in predstavlja tveganje za človeka in živo naravo.

S to vrsto sevanja se srečujemo povsod, kjer imamo električne naprave. Študije, ki opisujejo vpliv na človeka, ne podajajo nedvoumnih ugotovitev o njegovi varnosti oziroma nevarnosti, je pa Mednarodna komisija za varstvo pred neioniziranim sevanjem ICNIRP

izdelala smernice, ki predvidevajo, da pod določeno mejo vplivi EMS nimajo negativnega učinka na človeka (Elektromagnetna sevanja, 2012).

Slovenija je na podlagi teh smernic izdelala Uredbo o elektromagnetnem sevanju v naravnem in življenjskem okolju ter Pravilnik o prvih meritvah in obratovalnem monitoringu za vire elektromagnetnega sevanja ter pogojih za njegovo izvajanje. Na območjih, kjer velja povečano varstvo, je določila 10 x strožje omejitve, kot so v Evropski uniji. Glavni učinek sevanja je segrevanje tkiva. Izdelane smernice so zato postavljene tako, da njihovo upoštevanje zagotavlja, da so učinki tako majhni, da ostajajo neškodljivi. Viri sevanja so visokonapetostni transformatorji, razdelilne naprave, transformatorske postaje, nadzemni in podzemni vodi za prenos električne energije, odprti oddajni sistemi za brezžično komunikacijo, radijski in televizijski oddajniki, radarji ... (Elektromagnetna sevanja, 2012).

Mejne vrednosti so lahko presežene na območju in neposredni bližini baznih postaj, vendar tja dostop nepooblaščenim osebam ni dovoljen. V izrednih razmerah je povečano sevanje možno med 5 in 7 metrov oziroma na najbolj občutljivih območjih med 14 in 18 metrov stran od bazne postaje (ELES, 2009).

Zaradi varstva pred sevanjem sta bili v Uredbi o elektromagnetnem sevanju v naravnem in življenjskem okolju (1996) določeni dve stopnji varstva:

I. stopnja varstva pred sevanjem velja za območje bolnišnic, zdravilišč, okrevališč ter turističnih objektov, namenjenih bivanju in rekreaciji, čisto stanovanjsko območje, območje objektov vzgojno-varstvenega in izobraževalnega programa ter programa osnovnega zdravstvenega varstva, območje igrišč ter javnih parkov, javnih zelenih in rekreacijskih površin, trgovsko-poslovno-stanovanjsko območje, ki je hkrati namenjeno bivanju in obrtnim ter podobnim proizvodnim dejavnostim, javno središče, kjer se opravljajo upravne, trgovske, storitvene ali gostinske dejavnosti ter tisti predeli območja, namenjenega kmetijski dejavnosti, ki so hkrati namenjeni bivanju.

II. stopnja varstva pred sevanjem velja za območje, kjer je dopusten poseg v okolje, ki je zaradi sevanja bolj moteč. II. območje je zlasti območje brez stanovanj, namenjeno industrijski ali obrtni ali drugi podobni proizvodni dejavnosti, transportni, skladiščni ali servisni dejavnosti ter vsa druga območja, ki niso v prejšnjem odstavku določena kot območje s I. stopnjo varstva. Velja tudi na površinah, ki so v območju I. stopnje varstva namenjene javnemu cestnemu ali železniškemu prometu.

Nov poseg v okolju ne sme povzročiti čezmerne obremenitve pa tudi v času obratovanja objekta, ki povzroča sevanje, je vseskozi potreben monitoring in natančno spremljanje.

Vizualne spremembe v prostoru

Na nekatere ljudi vplivajo tudi vizualne spremembe v njihovem okolju. Tukaj gre pogosto predvsem za razvrednotenje prostora v smislu, da je uničena krajinska slika. Ta pojav je še posebej izrazit na manj poseljenih območjih, kjer so posegi v okolje opaznejši in bolj moteči.

Krajino, in s tem tudi okolje, kjer bivamo, vseskozi vrednotimo in tako ugotavljamo njeno vrednost, pomen, kakovost. Vrednote, ki jih imamo, so odvisne od različnih dejavnikov in okoliščin (kulturne tradicije, prepričanj, izkušenj, fizičnega okolja ...) in se vseskozi spreminjajo. Ker imamo ljudje različna pričakovanja, različne vrednote in poglede na svet, tudi krajino in svoje bivalno okolje različno ocenjujemo. Tako je naša ocena o videzu določenega posega popolnoma subjektivna. Čeprav je vidna vrednost okolja ocenjena različno, to še ne pomeni, da je katera izmed teh ocen napačna. Različna so samo izhodišča, po katerih ocenjujemo vidno podobo okolja in spremembe, ki jo bo določen poseg povzročil v prostoru (SSKJ, 1994; Mlakar, 2012).

Na vidno prizorišče se ljudje različno odzivajo, saj je vizualni potencial okolja odvisen od vsakega posameznika. Pomembno je, da se pri načrtovanju posega v prostor opravi predhodna analiza vidnega prostora, obnašanja ljudi v prostoru in predvsem opazovalčev prostor (Marušič, 1998). Vsak poseg, ki ni skrbno načrtovan z vidika vizualne spremembe v prostoru, lahko poruši podobo krajine.

Posamezne občine estetska pravila za umeščanje posegov v prostor različno opredeljujejo, vsem pa je skupno to, da določajo pogoje, s katerimi načrtovani posegi, ki bi lahko imeli vpliv na podobo krajine, ne bi bili vidno izpostavljeni ter bi bili ustrezno oblikovani (Kek, 2015).

Pri načrtovanju posegov s prostorskimi ali tehnološkimi alternativami iščemo rešitve, s katerimi bi vizualno motnjo, ki bi jo posegi lahko povzročili, omilili. Pri prostorskih alternativah iščemo različne možne lokacije, na katerih bi bil objekt manj opazen, pri tehnoloških rešitvah pa najboljšo možno rešitev iščemo na določeni lokaciji.

Negotovost in zaznava nevarnosti

V povezavi z različnimi drugimi stresorji lahko kot stresor omenimo tudi negotovost, ki nastane zaradi nepoznavanja nastale situacije, premalo informacij in nepoučenosti. Ko si ljudje o posegu ustvarjajo mnenje, do njih prihaja veliko različnih informacij, ki jih vseh ne morejo razumeti in si zato ustvarjajo poenostavljen model situacije. Težava pri negotovosti je tudi, da v javnost prihajajo različne nepravilne informacije, ki izhajajo iz laične ocene situacije. Te informacije pa negotovost le še povečujejo. Na posameznike in njihova mnenja vpliva tudi družba, v kateri se posameznik giblje. Negotovost pogosto vodi v zaznavo nevarnosti ali tveganja.

Slovic (1987, cit. po Polič, 2011) opisuje tri osnovne razsežnosti tveganja:

- Strah vzbujaajoče tveganje je tveganje, kjer je zaznana nemoč, strah in so znane pogubne posledice. Pri njem gre za splošno pojmovanje tveganja.
- Neznano tveganje se nanaša na značilnosti zaznave, ki izhajajo iz neznanja, nečesa novega, nečesa neočitnega.
- Število ljudi, izpostavljenim tveganju, določa razsežnost tveganja.

Ker se ocene nevarnosti med načrtovalci ter širšo javnostjo med seboj običajno razlikujejo in je ocena javnosti običajno oblikovana na preteklih dogodkih, ocena strokovnjakov pa na dejstvih, je potrebno pravočasno informiranje javnosti na načine, ki so ji blizu. Le tako se lahko izognemo nesporazumom, ki nastajajo pri zaznani nevarnosti.

2.5 VKLJUČEVANJE JAVNOSTI

Pri načrtovanju in umeščanju objektov v prostor je vključevanje javnosti potrebno in tudi zaželeno. Vključena javnost je tista, ki je v odnosu z določeno zadevo, jo ta zadeva prizadene ali ima do nje interes (The Aarhus Convention, 1998). S tem, ko lokalni prebivalci prisostvujejo pri načrtovanju, se lažje identificirajo s problemom in so bolj pripravljeni na konstruktivno reševanje le teh.

Javnost ima pri načrtovanju precej pomembno vlogo. Navsezadnje najbolj pozna okolje, v katerem se poseg načrtuje, in nas kot načrtovalce lahko opomni na težave, ki so že v prostoru.

Vključevanje javnosti v postopke načrtovanja določa tudi veljavna zakonodaja, saj predvideva, da le tako pridemo do soglasja deležnikov v prostoru. Zakon o varstvu okolja je v slovensko zakonodajo prenesel določila Aarhuške konvencije, ki se nanaša na dostop do informacij, udeležbo javnosti pri postopkih odločanja in dostop do pravnega varstva v okoljskih zadevah. Ta določila so pomembna predvsem pri umeščanju takih objektov, ki ljudem niso pri srcu, saj pri njih vzbujaajo strah in negotovost (Zakon o varstvu okolja, 2014; The Aarhus Convention, 1998).

S tem ko ljudi informiramo o postopkih in delovanju objektov, negotovost lahko zmanjšamo oziroma v nekaterih primerih popolnoma odpravimo. Metode, s katerimi vključimo javnost v soodločanje, so različne.

S. Arnstein (1969) je glede na raven participacije vpliv javnosti razdelila v tri skupine glede na to, koliko so ljudje dejansko vključeni v sodočlanje:

I. skupina: **nemoč javnosti** – tu pravzaprav ne gre za sodelovanje, temveč bolj za spreminjanje mnenja ljudi.

Manipulacija

Prepričevanje

II. skupina: **simbolična participacija**

Obveščanje

Posvetovanje

Iskanje soglasja

III. skupina: **"prava" participacija** – javnost lahko definira problem v prostoru, sodeluje pri načrtovanju in ima nadzor nad situacijo.

Partnerstvo

Delegirana moč

Nadzor s strani javnosti

Najbolj idealne oblike sodelovanja javnosti spadajo v III. skupino, kjer ima javnost možnost, da s tem ko načrtovalcem predstavi svoje vrednote in želje v prostoru, poda svoje predloge in mnenja. Ko se ljudje vključijo v proces načrtovanja, se s tem pridobi širši vpogled na problem, saj ljudje, ki se vključijo v sodelovanje, prostor bolje poznajo ter ga vsakodnevno uporabljajo. Na ta način tako lažje dosežemo soglasno rešitev.

Ljudje lahko v postopkih odločanja sodelujejo individualno ali po skupinah. Najpogostejše metode, s katerimi načrtovalci in investitorji lahko sodelujejo z javnostjo, so (Mežnarič in sod., 2008; Jamšek in sod., 2011):

- Javne obravnave: na njih se obravnavajo načrtovani posegi, javnost pa ima možnost posredovanja vprašanj, informacij in pripomb.
- Raziskave javnega mnenja: gre za uveljavljene instrumente za prikazovanje mnenja širšega kroga ljudi o določeni zadevi ob določenem trenutku.
- Interaktivni plakati / modeli: z njimi načrtovalci spodbudijo javnost, da se odzove na načrtovan poseg. Nato pa rezultate analizirajo in uporabijo pri nadaljnjem načrtovanju.
- Vprašalniki / ankete: njihov namen je pridobiti informacije širokega kroga ljudi. Postopki so različni (osebni, pisni, telefonski, spletni vprašalniki).
- Intervjuji: z njimi se da od posameznikov ali manjših skupin pridobiti poglobljene informacije o določeni temi.
- Fokusne skupine: izbrana skupina posameznikov, ki pozna problem in je povabljen k razpravi.
- Spoznavni zemljevidi: Javnost sama z uporabo zemljevidov poda svoje znanje o določeni temi. Problem spoznavnih zemljevidov je, da so posamezniki različno usposobljeni za uporabo kartografskih gradiv.

- Participativni načrtovalski postopek: traja krajše časovno obdobje (1—2 dni), prek njega se s pripravami in vodenjem izvede delavnica za javnost, pri kateri se na različne načine ugotavljajo mnenja in zbirajo njihovi predlogi.

Samo podajanje informacij o posegu tako pri vključevanju javnosti ni dovolj. Pomembno je aktivno sodelovanje obeh strani, saj bomo le tako prišli do soglasja.

Javnost je lahko v postopek načrtovanja vključena v različnih fazah. Pred začetkom je potrebno opredeliti javnost, ki bo povabljena k sodelovanju. Pomembno je, da deležnike identificiramo na podlagi vplivov, ki jih bo imel načrtovan poseg. Pripraviti je treba načrt sodelovanja, v katerem je podrobneje določen namen ter cilj, ki ga želimo doseči. Opisati je potrebno metode, s katerimi želimo javnost vključiti ter kako bo potekal postopek. Skozi ves postopek vključevanja je treba pridobljene rezultate tudi vrednotiti. V zadnji fazi je potrebno objaviti stopnjo javnosti procesa in kako so bili komentarji javnosti upoštevani pri procesu načrtovanja (Mežnarič in sod., 2008).

V delovanju javnosti pri razreševanju prostorskih problemov je potrebno upoštevati, da vseh ljudi okoljske zadeve ne zanimajo v enaki meri. Kadar posamezniki niso osebno vpleteni, se s težavami večinoma ne ukvarjajo; tu govorimo o veliki večini ljudi. Spet drugi predvsem zaradi svojega neznanja niso sposobni oblikovati svojega mnenja, zato se odločajo na podlagi mnenj drugih. Prav pri tej skupini ljudi lahko z vključevanjem v načrtovalske postopke največ dosežemo. Zadnja skupina pa so ljudje, ki sami oblikujejo svoje mnenje o okoljskih problemih. Gre predvsem za dobro izobražene ljudi, ki se na zadeve spoznajo in običajno upravičeno izoblikujejo svoj odnos do problema (Splichal, 2005).

Upoštevati je potrebno tudi dejstvo, da se velikokrat zgodi, da je skupina ljudi, ki bi morala imeti največ vpliva, preslišana zaradi močnejših in finančno sposobnejših deležnikov v prostoru.

Grunig in Hunt (1984) sta glede na odnos ljudi do določenega problema javnost razdelila na štiri skupine:

- Nejavnost – ti niso vključeni v problem;
- Latentno javnost – bo čutila posledice, vendar ne pozna problematike;
- Zavedna javnost – posamezniki, ki so prepoznali problem;
- Aktivna javnost – bo začela razpravljati o možnih rešitvah.

Pri sodelovanju z javnostjo je treba računati na to, da se v postopke ne bodo vključevali vsi in da bo velika večina sodelovala z namenom nasprotovanja projektu. Kljub vsemu je sodelovanje pomembno. Vključiti je potrebno čim več skupin, od mladih do upokojencev, izobražencev, brezposelnih ... Pomembna je odkritost in preglednost, metode pa je treba oblikovati in uporabiti tako, da bodo ljudem blizu in se bodo počutili sročeno in ne napadeno.

2.6 ZAUPANJE KOT DEJAVNIK SPREJEMLJIVOSTI POSEGA

Razlog za nasprotovanje je pogosto vpliv negativnih predhodnih dogodkov, ki praviloma zasenčijo pozitivne. Tako ljudje izgubijo zaupanje v načrtovalce. Poleg zaupanja strokovnjakom ima javnost pogosto problem zaupanja investitorjem. Zadnje čase je to kar pogosta težava, saj se velikokrat zgodi, da način pridobivanja dovoljenj ni transparenten. Zaupanje najlažje pridobimo s sodelovanjem z javnostjo; pri čemer to ne pomeni zgolj podajanja informacij, ampak ustvarjanje poglobljenega dialoga o težavah ter pomislekih in nato razlaga ocen strokovnjakov. Tako na podlagi skupnih odločitev poskušamo doseči soglasno rešitev (Cvetkovich in Lofstedt, 1999). Bolj kot je situacija nejasna in bolj kot je izid za posameznika pomemben, bolj so pri presoji odločilni subjektivni dejavniki. Negativni dogodki imajo večjo težo kot pozitivni, zato se ljudje nanje tudi bolj osredotočijo.

V nezaupanje vodi tudi nepravilno informiranje. Mediji z željo po čim bolj odmevni zgodbi informacije napihnejo ali pa celo ne podajo pravih informacij. S tem pa povzročijo še večji odpor javnosti. Mediji so tako pri sprejemanju posegov v prostor velikokrat odločilni dejavnik, ker s svojim delovanjem spreminjajo posameznikova stališča. Omenili bi tudi t. i. subvencionirane informacije oziroma vpliv lobijev na medije. Podkupljeni mediji spreminjajo javno mnenje, s tem pa počasi tudi mnenja posameznikov (Cox, 2006).

Ko je med investitoriji in družbo enkrat vzpostavljeno nezaupanje, je sodelovanje oteženo. Izkušnje, ki jih ima javnost, pretehtajo razumne odločitve. Ponovna vzpostavitev zaupanja pa je težko dosegljiva.

Ko skupina ljudi postane pozorna na problem v prostoru in o njem razpravlja, se izoblikuje javno mnenje. To je komunikacijski proces, v katerem si posamezniki in skupine prizadevajo doseči soglasje o spornih javnih zadevah z namenom, da bi vplivali na delovanje institucij oblasti. Javno mnenje ne pomeni samo zbiranja mnenj ljudi, ampak nastane v interakciji med ljudmi. Kot njegova posledica nastajajo civilne iniciative, ki se zavzemajo za zadeve, ki se tičejo lokalnega okolja. Običajno gre za skupine uporabnikov prostora, torej je njihovo mnenje ključno za razumevanje in reševanje problemov v prostoru (Splichal, 2005).

V načrtovalskem postopku in tudi kasneje, med obratovanjem objektov v prostoru, je pomembno sodelovanje med pripravljavci, investitorji in uporabniki prostora, ker le tako postopki ostanejo dovolj transparentni, da se vzpostavi vsaj minimalno zaupanje javnosti.

3 RAZISKAVA STALIŠČ JAVNOSTI DO IZBRANIH POSEGOV

V empiričnem delu naloge želimo s pomočjo anketne metode ter fokusne skupine odgovoriti na zastavljena vprašanja. Namen je bil ugotoviti, kako ljudje dojemajo posege v prostor, kje je razlog za nasprotovanja med lokalnim prebivalstvom in načrtovalci ter kako poteka sodelovanje.

Na podlagi objav spletnih in televizijskih medijev smo se osredotočili na tri aktualne primere na področju, ki ga obravnava magistrsko delo. Z udeležbo na posvetih glede prehoda 200 kV omrežja na 400 kV na trasi Beričevo – Divača (oktober in november 2013) smo pridobili vpogled na odziv ljudi, ko se jim predstavi poseg v njihovo bivalno okolje.

Pri izbiri primerov je bilo naše vodilo, da vsi predstavljajo gospodarsko javno infrastrukturo, gre torej za projekte, ki bodo služili širši skupnosti ter niso v zasebnem interesu. Hkrati pa smo želeli, da so projekti različni po prostorski razsežnosti ter po vplivu na bivalno okolje.

Dva od obravnavanih primerov še nista zaključena, tretji – RCERO Nova Gorica, pa je bil aprila 2014 zaustavljen zaradi predolgega postopka pridobitve vseh dovoljenj in posledično finančnega primanjkljaja (Poročilo o opravljenih aktivnostih ..., 2014).

3.1 PREDSTAVITEV IZBRANIH PRIMEROV

V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni izbrani primeri z osnovnim opisom posega, vpliva na bivalno okolje ter objav različnih medijev, ki govorijo o problemu nesprejemanja posega s strani javnosti.

3.1.1 Daljnovid 2 x 400 kV Divača - Beričevo

Daljnovid, oziroma prenosno omrežje, je visokonapetostno električno omrežje od proizvajalca oziroma povezave s sosednjimi prenosnimi omrežji do distribucijskega omrežja ali do uporabnika omrežja (Energetski zakon, 1999).

Samo omrežje je sestavljeno iz nadzemnih vodov, razdelilne transformatorske postaje in drugih visokonapetostnih naprav. Daljnovidni stolp je sestavljen iz temeljev, podpor, izolatorjev ter vodnikov (Pravilnik o tehničnih pogojih za graditev ..., 2014).

Namen izgraditve tega daljnovoda je povečanje prenosne zmogljivosti elektroenergetskih povezav med proizvodnimi in potrošnimi območji znotraj države ter zagotovitve dodatnih prenosnih zmogljivosti s sosednjimi elektroenergetskimi sistemi (Posvetovanja o variantah ..., 2013).

Umestitev 400 kV daljnovoda na trasi Divača – Beričevo je trenutno v fazi izbora variant.

Možni sta dve varianti:

Severna: po trasi obstoječega 200 kV daljnovoda

Južna: vzporedno z obstoječim 400 kV daljnovodom Beričevo – Divača

Slika 1: Karta poteka možnih variant (Vabilo na posvet ... , 2013)

Severna varianta je načrtovana prek občin: Divača, Postojna, Logatec, Vrhnika, Horjul, Dobrova-Polhov Gradec, Ljubljana, Medvode, Trzin, Domžale, Dol pri Ljubljani in bi v večini potekala po trasi obstoječega 220 kV daljnovoda. Južna varianta pa bi v večini potekala vzporedno z obstoječim 400 kV daljnovodom Beričevo – Divača prek občin: Divača, Postojna, Cerknica, Brezovica, Ig, Škofljica, Ljubljana, Dol pri Ljubljani (ELES, 2015).

Načrtovan 400kV daljnovod ima vpliv na bivalno okolje ljudi v bližini trase.

V **fazi načrtovanja** in izgradnje gre predvsem za povečan hrup zaradi mehanizacije, ki je potrebna za pripravo terena. Zmanjšana je prometna varnost na cestah in dovoznih poteh, ki vodijo do predvidene trase. Poleg hrupa mehanizacija in promet povzročata tudi smrad ter prašenje predvsem na začasnih dovoznih poteh. S spremembo reliefa in posekom na območjih, poraslih z vegetacijo, prihaja do negativnih vplivov na naravno in vidno okolje, kar lahko privede do zmanjšanja rekreacijskega potenciala. Na območju, kjer trasa prečka kmetijska zemljišča, se lahko zgodi, da je dostop do njih začasno omejen.

V **fazi obratovanja** daljnovoda se poveča elektromagnetno sevanje. Hrup je v času obratovanja daljnovoda bolj ali manj konstanten, predvsem ob slabem vremenu gre za moteče brnenje. Zaradi posekov pod stebri in na območju dovoznih poti lahko v času delovanja zaradi erozije pride do plazov, ki lahko ogrozijo stanovanjske hiše oziroma parcele ali ceste. Zaradi daljnovoda je pogosto degradirano tudi vidno okolje, predvsem

zaradi vidne izpostavljenosti stebrov in vodnikov in zaradi posekov na območjih, kjer trasa poteka skozi gozd. Ljudje se lahko zaradi daljnovodov počutijo ogrožene, ker imajo občutek nevarnosti, da bi se daljnovodi lahko podrli ali zaradi večje pogostosti strel. V času obratovanja lahko pride tudi do zmanjšanja rekreacijskega potenciala, predvsem zaradi nadležnega hrupa in zaradi vizualnega razvrednotenja okolja, ki ni več primerno za sproščanje v naravi.

Zaradi vplivov na bivalno okolje je med gradnjo in v času delovanja potreben monitoring; predvsem hrupa in sevanja.

Javnost je bila vključena s ciljem, da bi bila izbira končne trase bolj utemeljena, da bi bile lokalne skupnosti čim bolj obveščene in osveščene o načrtovanem projektu ter da lahko občani, občine ter drugi zainteresirani podajo svoja mnenja in predloge o variantah trase.

Vse skozi je na spletni strani ELESa dostopno tudi gradivo, ki pojasnjuje različne vidike umeščanja daljnovoda v prostor. V novembru in decembru 2013 je bilo organiziranih 15 posvetov na občinah, preko katerih potekata varianti trase. V začetku leta 2016 je bila imenovana delovna skupina, delovanje katere, ima namen doseči čim večjo sprejemljivost v lokalnem okolju (ELES, 2016).

Razlog za izbiro primera so bili predvsem komentarji na posvetovanjih, ki jih je organiziral ELES v sodelovanju z Ministrstvom za infrastrukturo in prostor ter Regionalnim centrom za okolje ter objav in prispevkov v medijih.

"Pa še tole, slišali ste na posnetku, kako v vlažnem vremenu 220 kV brnijo daljnovodi v Vižmarjih. Neprimerno bolj pa žvižgajo 400 kV daljnovodi. Lahko se prepričate, saj tak daljnovod poteka mimo golf igrišča pri Smledniku. Ob takem hrupu se v naseljih ne da spati, tudi če zaprete okna." (Civilna iniciativa ..., 2014).

"400-kilovoltni daljnovod od Divače do Beričevega ima vse več nasprotnikov. Bojijo se sevanja, zaradi katerega že zdaj, so prepričani, pri skoraj vsaki hiši blizu daljnovoda obolevajo za hudimi boleznimi. Krajan Podgrada imajo že zdaj nad svojimi glavami kar tri daljnovode." (So bolezni res povezane ..., 2014).

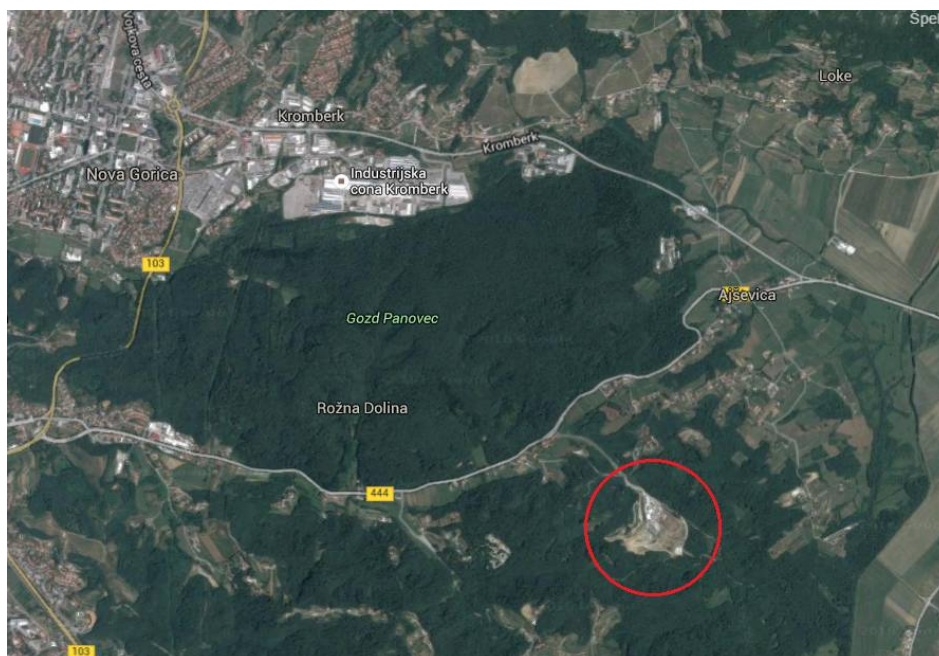
"Krajan naselja Podgrad: Zaradi daljnovodov so padle vrednosti njihovih nepremičnin, hkrati pa gre za trgovanje z elektriko in prenos električne energije v Italijo. Poskušajte razbremeniti naselje z vsemi stebri, ker se ljudje ukvarjajo tudi s turizmom. Ni ne pločnika ne plinovoda, optike, vodovoda ali železniške postaje." (Zaznamek s posveta ..., 2013).

"Udeleženec je opozoril na nesprejemljivo prakso pri nas, kjer raje postavimo daljnovod čez hišo kot čez območje Nature 2000. Izrazil je pričakovanje, da bo v bodoče dogovarjanje z odgovornimi institucijami boljše. Predvsem pa bo treba tudi v praksi upoštevati Aarhuško konvencijo." (Zaznamek s posveta ..., 2014).

3.1.2 RCERO Nova Gorica

Slovenija se je kot članica Evropske unije zavezala, da bo vzpostavila ustrezne sisteme za ravnanje z odpadki. V Goriški statistični regiji je trenutno ravnanje z odpadki neurejeno in neekonomično. Namen vzpostavitve nove infrastrukture je (Dokument identifikacije ..., 2010):

- zmanjšanje nastajanja odpadkov na izvoru,
- povečanje snovne in energetske izrabe odpadkov ter zmanjšanje emisij toplogrednih plinov,
- vzpostavitev učinkovitega sistema ravnanja z odpadki,
- postopna odprava starih bremen.

Slika 2: Predvidena lokacija RCERO Nova Gorica (Google map, 2016)

Vzpostavitev je bila načrtovana 6 km od Nove Gorice v redko poseljenem gričevju med Staro Goro, Ajševico in zaselkom Tržič – Mandrija.

Na spodnjem nivoju je načrtovana umestitev objektov za sprejem mešanih odpadkov za biološko, suho stabilizacijo in mehansko separacijo ter za sprejem blata komunalnih čistilnih naprav, za predelavo in toplotno obdelavo mešanice blata in drobne frakcije iz procesa suhe stabilizacije. Objekti in naprave za vodenje tehnoloških procesov predelave in obdelave mešanih odpadkov, tehnoloških odpadnih voda, odpadnega zraka zahtevajo na spodnjem nivoju od 1 do 1,2 ha površine; skoraj vsa ostala razpoložljiva površina služi skladiščnim platojem (okoli 0,59 ha) in površinam za manevriranje transportnih in delovnih vozil (okoli 0,62 ha). Na gornjem nivoju sta predvidena dva večja objekta s skupno tlorisno površino okoli 0,28 ha. Gre za objekta za razvrščanje ločeno zbranih frakcij, za izločanje železa in barvnih kovin iz mešanih odpadkov iz zbirnih centrov in morebitno odbiranje manjšega dela kosov lesa ali drugih biorazgradljivih sestavin pred

odlaganjem ter objekt za sprejem in obdelavo kosovnih odpadkov. Drugi objekti na gornjem nivoju so skladiščni platoji in bazni platoji za požarno vodo, manipulativne površine in površine za interni transport ter površine za skladiščenje (Dokument identifikacije ..., 2010).

Vplivi, ki bi jih odlagališče RCERO lahko imelo na bivalno okolje:

V **fazi gradnje** je na območju povečan hrup zaradi gradbene mehanizacije ter povečanega prometa v okolici. Ker je bilo odlagališče predvideno na lokaciji starega odlagališča, bi lahko prišlo do uhajanja nevarnih snovi v okolico.

V **fazi obratovanja** odlagališče povzroča onesnaženje, ki je zaradi novega načina zbiranja in predelovanja odpadkov zelo majhno. Prihaja lahko do motečih vonjav, predvsem v toplejših mesecih. Največji vpliv na življenje okoliških prebivalcev bi lahko imel povečan promet v okolici odlagališča in z njim povezan hrup.

Zato je potreben monitoring ravni hrupa, čeprav ne gre za presežene vrednosti, vendar zna biti tak hrup precej moteč. Take probleme se lahko rešuje z omilitvenimi ukrepi, kot je na primer časovna omejitev prometa.

Zaradi pomembnosti investicije je nosilka projekta, mestna občina Nova Gorica, želela vključiti okoliške prebivalce. Vključeni so bili kot stranski udeleženci pri pripravi projekta.

Načini vključevanja javnosti tekom priprave projekta (Poročilo o opravljenih aktivnostih ..., 2014):

- informiranje in obveščanje;
- usklajevanje glede ukrepov na obstoječem odlagališču ter na predvidevanem RCERO;
- imenovanje Odbora za spremljanje izgradnje RCERO Nova Gorica s strani Sveta Krajevne skupnosti Rožna dolina;
- vključitev Predstavnika Krajevne skupnosti kot vezni člen med nosilko projekta in okoliškimi prebivalci;
- izvedba javne predstavitve v okviru javne razgrnitve v fazi Poročil o vplivih na okolje za pridobitev okoljevarstvenega dovoljenja;
- organizacija ogleda že delujočega Centra za ravnanje z odpadki na Koroškem (KoCEROD);
- Izvajanje tedenskih sestankov z namenom vključevanja zainteresiranih prebivalcev v postopek projektiranja in pridobivanja dovoljenj.

Projekt je bil zaradi zelo dolgega postopka in poteka možnosti pridobitve sredstev iz Kohezijskega sklada zaustavljen. Občine pristopnice same namreč niso sposobne financirati izgradnje. Posledično morajo Goriške občine zbrane smeti odvažati v zbirne centre po Sloveniji (Poročilo o opravljenih aktivnostih ..., 2014).

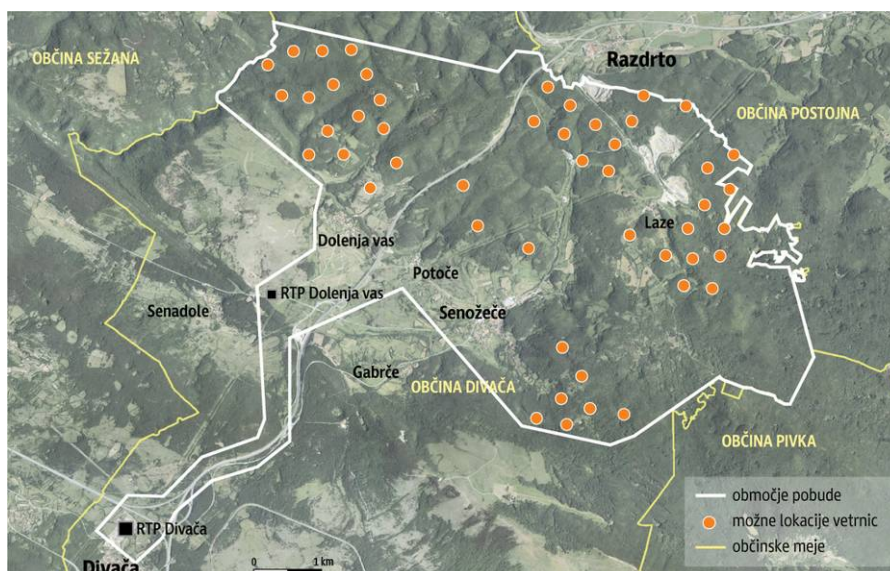
Primer je bil izbran, ker so se postopki za izgradnjo zavlekli, ko so krajanji podali pritožbo na izdano okoljevarstveno dovoljenje. Občine, ki so skupaj načrtovale projekt, so ostale brez finančnih sredstev za izgradnjo in projekt je bil ustavljen.

"Odvetniška družba Devetak je v imenu krajana Mitje Devetaka, ki živi približno 800 metrov od predvidenega odlagališča, vložila tožbo proti Agenciji RS za okolje in ministrstvu za kmetijstvo in okolje zaradi izdaje okoljevarstvenega soglasja za omenjeno odlagališče. Devetak je sicer že prej skupaj z drugimi okoliškimi krajanji opozarjal na neprimerno lokacijo odlagališča." (Goriške smeti v težavah, 2013).

3.1.3 Park vetrnih elektrarn Senožeska brda

Park vetrnih elektrarn je načrtovan z namenom povečanja izrabe obnovljivih virov energije. Umeščen je na območje občine Divača, ob trasi avtoceste med Razdrtim in Senožecami.

Po Kjotskem sporazumu, ki ga je podpisala tudi Slovenija, je treba zmanjšati emisije CO₂ ter povečati izrabo obnovljivih virov energije. Načrtovan park vetrnih elektrarn bi pripomogel k uresničevanju teh ciljev. V skladu s sporazumom z Evropsko unijo mora Slovenija do leta 2020 proizvesti 300 MW elektrike iz obnovljivih virov energije. Nacionalni akcijski načrt za obnovljive vire energije članic Evropske unije (2010) predvideva, da bi do leta 2020 vetrnice skupaj proizvedle 191 GWh električne energije, to pa bi predstavljalo do eno tretjino zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020 (VEPA, 2013).

Slika 3: Predvidena lokacija parka vetrnih elektrarn Senožeska brda z označenimi izvedljivimi stojišči vetrnic (Ministrstvo za infrastrukturo in prostor, 2013)

Načrtovan park je umeščen na območje občine Divača, med Razdrtim in Senožečami. Območje postavitve se pretežno nahaja na vrhovih in slemenih, poraslih z gozdom na nadmorski višini od 400 do 800 m.

V skladu s priporočili Aarhuške konvencije je bila v proces umeščanja stojišč vetrnic vključena tudi zainteresirana javnost. Pripravljalce projekta so namreč zanimala mnenja lokalnih prebivalcev, občine, krajevnih skupnosti ter nevladnih organizacij (VEPA, 2013).

V osnovi je bila predvidena gradnja do 40 vetrnih elektrarn s skupno močjo 120 MW, zaradi ukinitve obratovalne podpore pa so število zmanjšali na 15 do 20 elektrarn s skupno močjo 50 MW (Primorske novice, 2015). Za delovanje parka je potrebna še izgradnja 20 kV povezovalnih daljnovodov, razdelilne transformatorske postaje, prenosnega 2 x 100 kV daljnovoda med razdelilno postajo in obstoječo razdelilno postajo Divača.

Vetrnica je sestavljena iz temelja s premerom približno 15 m, betonskega ali jeklenega stebra višine med 80 in 135 m, na katerega je postavljen generator, opremljen z vso potrebno elektroniko in elisami premera med 85 in 115 m (VEPA, 2013).

Vplivi, ki bi jih postavitev vetrnic lahko povzročila na bivalno okolje (VEPA, 2013):

V času **pripravljalnih del** je potrebna izgradnja dostopnih poti in priprava gradbišča. Ker so vetrnice načrtovane na vrhovih in slemenih, večinoma poraslih z gozdom, bi bil na območju izgradnje zaradi mehanizacije lahko deloma oviran rekreacijski potencial gozdov, pa tudi dostop do zemljišč. Povečan je hrup, saj gre za območja, kjer običajno hrupa ni. Za izgradnjo objektov za delovanje elektrarne je potrebno odkupiti zemljišča oziroma lastnike razlastiti.

V času **gradnje** so vplivi na okolje precej podobni vplivom, ki nastanejo v času pripravljalnih del. Zaradi prometa je lahko povečan hrup ter oviran rekreacijski potencial.

V **fazi obratovanja** je največji vpliv vetrnic vpliv na krajinsko sliko, ljudje jih zaznavajo kot moteč element v prostoru. Vpliv na krajinsko sliko je v različnih tipih krajine različen, vedno pa gre za subjektivno oceno. Emisij vetrne elektrarne praktično ne povzročajo, tudi elektromagnetno sevanje je na minimalni ravni. Drugi največji problem vetrnih elektrarn je hrup, ki ga povzročajo turbinska krila z rotiranjem. Poleg normalno slišnega hrupa vetrne elektrarne povzročajo tudi nizko frekvenčni hrup (125–250 Hz), ki nastaja ob udarjanju turbinskega krila ob sloje nestabilnega zraka, in infrazvočni hrup (0,1–20 Hz), ki nastaja ob udarjanju turbinskega krila v turbulentni tok zraka, ki običajno nastaja ob stebru vetrne elektrarne.

V postopku priprave načrtov so bile organizirane (VEPA, 2016):

- okrogle mize,
- predstavitve na terenu,
- infotočke,
- srečanje s krajani v postopku priprave DPN.

Z druge strani pa je Civilna iniciativa za zaščito Senožeških brd organizirala predavanje strokovnjakov, ki se ga je udeležila tudi VEPA. Na njem so bili poleg dejstev strokovnjakov predstavljeni tudi pomisleki krajanov (VEPA, 2016).

Razlogi za izbiro projekta so bili predvsem odzivi krajanov na že postavljene vetrnice v bližini njihovih naselij.

"Že ko se je projekt snoval in pripravljaj, nas kot prve sosede ni nihče vprašal, kaj menimo o postavitvi, še manj potem, ko je bila vetrnica postavljena. Celo obljubljali so, da bo popolnoma nemoteča. Meritve, ki so bile narejene, so zelo površne, oz. so rezultati napisani in navedeni tako, da ustrezajo pogojem za obratovanje. V nočnem času, ko je tišina, meritve niso izvedli, temveč le prepisali dnevno izmerjene rezultate. Te meritve so trajale le dobro uro, vključujoč vse ostale zvoke iz okolice. Počutimo se zavedene in izigrane, saj obljube investorjev nikakor ne držijo. /.../ In tako nas je situacija privedla do tega, da smo začeli preko spleta »izobraževanje« o vetrnicah, in med drugim ugotovili, da poleg fascinantnega slišnega hrupa, oddaja še nizkofrekvenčne zvoke, ki so zelo nevarni za zdravje ljudi – pa nam tudi tega ni nihče predstavil!" (Pismo ministru ..., 2014).

"Obstoječa vetrnica na Griškem polju pa je razkrila še en pomemben razlog za odklonitev omenjenih projektov. Vetrnica oddaja zdravju škodljive zvoke, ki prodirajo v stanovanja tudi skozi zaprta okna in so posebno nevzdržni ponoči, ko imajo prebivalci kraja pravico do počitka. Gozd vetrnic okrog naših naselij pomeni ne samo uničenje krajine, ampak tudi naših normalnih bivanjskih razmer." (Načrtovanje vetrnih ..., 2016).

3.2 EMPIRIČNO PREVERJANJE STALIŠČ DO POSEGOV

3.2.1 Metoda

Za raziskovanje smo uporabili anketno metodo, s katero smo želeli priti do podatkov o stališčih, mnenjih in vedenju vprašanih o izbranih posegih. Na podlagi odgovorov so se nam zastavila dodatna vprašanja, na katere smo poizkušali odgovoriti s pomočjo fokusne skupine. Zanimalo nas je, koliko se ljudje zavedajo dogajanja v svojem okolju ter kako so seznanjeni z možnostmi sodelovanja.

Ker je postopek vključevanja javnosti v postopke načrtovanja zakonsko predpisan na podlagi izbranih primerov ugotavljamo, kako je dejansko izpeljan.

3.2.2 Anketni vprašalnik – primeri: daljnovod Divača – Beričevo, RCERO Nova Gorica in Park vetrnih elektrarn Senožeška brda

Anketa je bila izvedena med krajani na območju, kjer je predviden posamezen poseg. Z namenom, da bi bil odziv najboljši in kakovost rezultatov najvišja, je anketiranje potekalo osebno po domovih, in sicer med majem in julijem 2016.

V anketi je sodelovalo 99 anketirancev, in sicer za vsak obravnavani primer 33. Vsi, ki so izpolnjevali anketni vprašalnik, živijo največ 3 kilometre stran od načrtovanih posegov. 52 anketirancev je bilo moškega spola in 47 ženskega spola. Povprečna starost vprašanih je bila 44,7 let, pri tem je imel najmlajši 20 let, najstarejši pa 82 let. Najštevilčnejšo skupino so predstavljali anketiranci stari več kot 55 let (30 oseb). Najmanjšo pa tisti, ki so bili stari do 24 let (11 oseb). 41 anketirancev je imelo višješolsko, visokošolsko ali univerzitetno izobrazbo, srednješolsko izobrazbo pa 35. Magistrsko ali doktorsko izobrazbo je imelo najmanj anketirancev, in sicer 4, sledili pa so tisti s samo osnovnošolsko izobrazbo, teh je bilo 5. Največ anketirancev se je opredelilo kot redno zaposlenih (57,6 %), sledijo jim tisti, ki so se opredelili za upokojence (22,2 %). Status dijaka oziroma študenta je imelo 8 anketirancev, prav toliko jih je odgovorilo, da so trenutno brezposelni. Za samozaposlene pa so se opredelili 4. Večina anketirancev živi v podeželskih (38,4 %) ali v manjših mestih (30,3 %). Iz Ljubljane jih je 12, 19 pa jih živi v zaselkih.

Anketa je sestavljena iz 17 vprašanj, ki so razdeljena v pet vsebinskih sklopov.

Prvi sklop predstavljajo vprašanja o demografskih podatkih, ki služijo za razlago stališč ljudi. Predvidevamo namreč, da bolj izobraženi anketiranci lažje izoblikujejo svoje mnenje o načrtovanem posegu, ni pa nujno, da je to mnenje objektivno. Tisti z nižjimi stopnjami izobrazbe pa običajno nimajo tehničnih razlogov za nasprotovanje projektu, mnenja velikokrat pridobivajo na podlagi objav medijev ter s pogovori med seboj; posledica tega je napačno interpretiranje problemov in težko sodelovanje z načrtovalci v postopkih vključevanja. Podatki o zaposlitvenem statusu pa so nam v pomoč pri ugotavljanju, kjer ljudje preživijo večino dneva. Predvidevamo, da so zaposleni in študentje večino časa od doma, zato ima na njih poseg časovno krajši vpliv in ga manj zaznavajo, po drugi strani pa jih lahko bolj moti, saj si v prostem času želijo sprostitve doma. Zadnje vprašanje v tem sklopu je zastavljeno na podlagi predvidevanja, da so ljudje, ki živijo v večjih krajih bolj navajeni na določene vplive iz okolice in bi tako potencialen nov objekt v prostoru lažje sprejeli.

Drugi sklop vprašanj se nanaša na zaznavanje stresorjev v prostoru. S pomočjo rangiranja želimo ugotoviti, kako ljudje dojemajo različne posege v prostoru ter to, kakšen vpliv naj bi imeli na njihovo življenje. S tem si želimo odgovoriti na vprašanje, ali ljudje poznajo vplive posameznih posegov v prostor in jih primerjamo z dejanskimi vplivi obravnavanega primera.

Tretji sklop se na nanaša na vedenje ljudi o konkretnem primeru. Uporabili smo kombinacijo zaprtih in odprtih vprašanj. Z njimi ljudi spodbudimo, da razmislijo o tem, kakšno je njihovo mnenje o posegu, koliko informacij imajo o njem ter kako so jih pridobili. Ugotavljamo, ali so njihove ugotovitve pravilne, saj predvidevamo, da ljudje odločajo o posameznih projektih na podlagi preteklih izkušenj in ne dejstev.

Četrty sklop obravnava sprejemljivost konkretnega posega s strani anketiranca. S pomočjo stališč do posega in predstav o tem, kakšno naj bi bilo bivalno okolje, pridobivamo

informacije o tem, s čim bi lahko pripomogli k lažjemu sprejemu posega. Ponudimo več možnosti, kako bi z različnimi omilitvenimi ukrepi pripomogli k izboljšanju prostora.

V zadnjem sklopu ugotavljamo stopnjo javnosti postopka načrtovanja ter kakšno je zaupanje do pripravljavcev načrta. V Sloveniji ljudje velikokrat ne vedo, da lahko pri načrtovanju projektov sodelujejo na različne načine.

Podatke, pridobljene na terenu, na koncu analiziramo in rezultate interpretiramo ter jih s pomočjo ugotovitev s teoretičnega dela skušamo tudi obrazložiti.

3.2.3 Fokusna skupina – primer: daljnovod Divača – Beričevo

Na podlagi rezultatov in vprašanj, ki se nam zastavijo med anketiranjem, oblikujemo skupino intervjuvancev, s pomočjo katere želimo od ljudi podrobneje izvedeti, kakšna so njihova mnenja o posegu ter kakšni so njihovi predlogi o reševanju težav pri sprejemanju posegov v prostor.

Intervju je bil izveden na Brodu v Ljubljani, in sicer 2. oktobra 2016. Nanj se je odzvalo in pri njem sodelovalo pet udeležencev, članov civilne iniciative Severne trase, ter civilne iniciative Zaščitimo otroke pred sevanjem. Intervju je trajal dve uri. Namen pogovorne skupine je bilo podrobnejše razumevanje problema nesprejemanja umestitve 400 kV daljnovoda v lokalnem okolju.

Vsi udeleženci so problematiko umeščanja daljnovoda dobro poznali in bili vanjo tudi neposredno vključeni. Intervju je bil zato osredotočen le na to situacijo ter njihove subjektivne izkušnje v zvezi s problemom. Z zastavljenimi vprašanji smo želeli pridobiti globlja stališča do primera. V primerjavi z anketo nam je tak intervju omogočal pridobitev različnih in tudi nenačrtovanih informacij.

Po začetnem uvodnem delu o temi pogovora so sledila naša vprašanja, ki so bila delno že vnaprej podana. Nanašala so se na vplive daljnovoda in problematiko posledic vplivov na življenje okoliških prebivalcev. Govorili smo tudi o sodelovanju zainteresirane javnosti pri pripravi načrtov ter upoštevanju njihovih mnenj in predlogov.

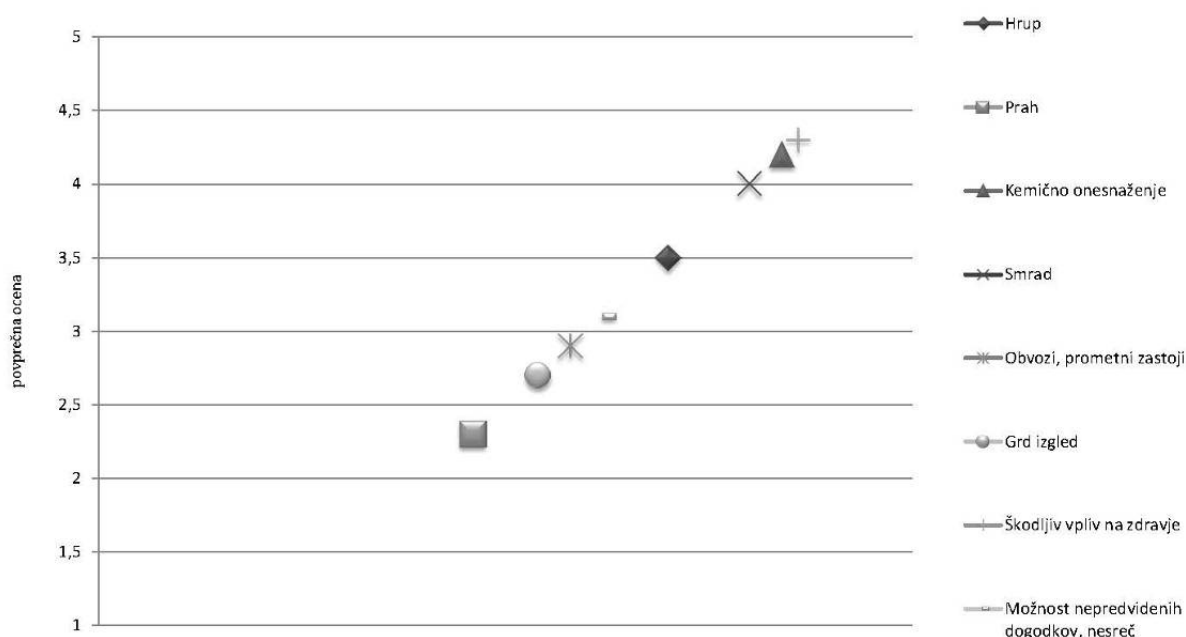
Po končanem pogovoru smo analizirali odgovore na vprašanja ter mnenja sodelujočih o problematiki umeščanja daljnovoda v okolje in podali glavne ugotovitve.

4 REZULTATI Z RAZPRAVO

4.1 ANALIZA IN INTERPRETACIJA ODGOVOROV NA VPRAŠANJA ANKETE

4.1.1 Zaznavanje stresorjev v prostoru

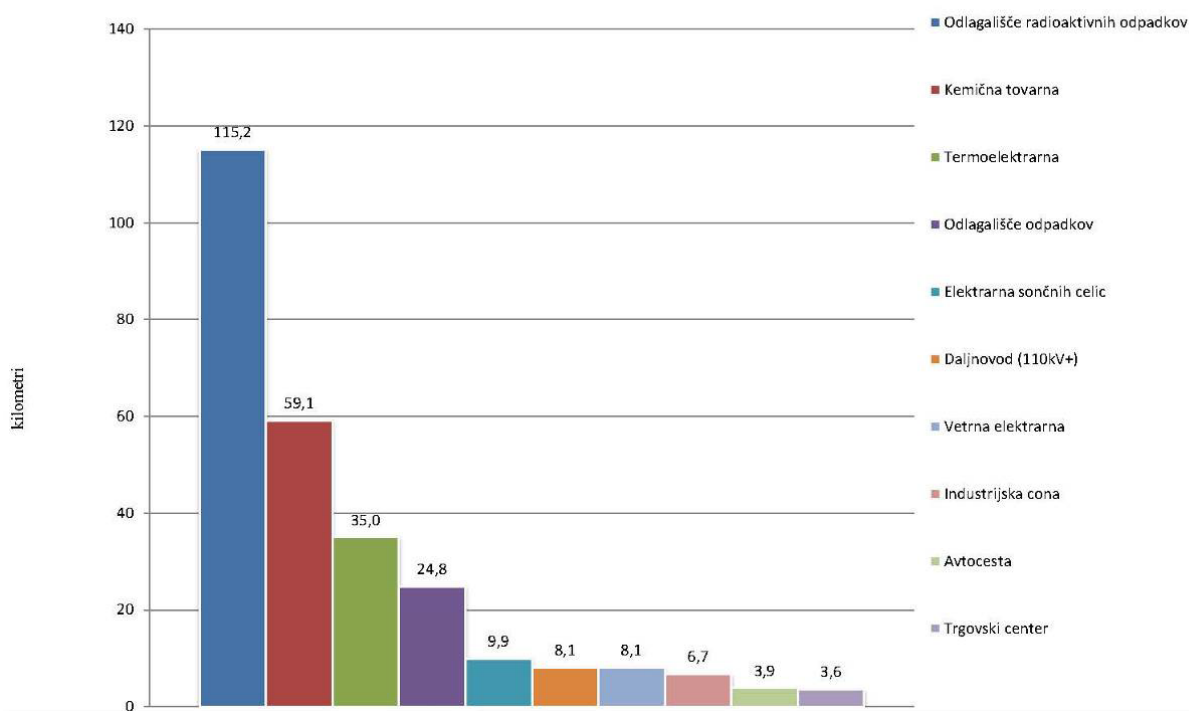
Zaznani moteči dejavniki v prostoru

Slika 4: Motečnost emisij in drugih dejavnikov (razpon ocen od 1 do 5)

Anketirance v njihovem bivanjskem okolju najbolj moti, če ima določen poseg vpliv na njihovo zdravje. V povprečju so ta vpliv ocenili z oceno 4,4. Nato sledi kemično onesnaženje okolja zaradi posega z oceno 4,1. Z najnižjima ocenama (2,9) sta bili v povprečju ocenjeni postavki prah ter grd izgled. Večjih razlik pri ocenjevanju posameznih motečih dejavnikov med različnimi starostnimi skupinami ni. Prav tako ni večjih razlik pri ocenah prebivalcev večjih ali manjših naselij.

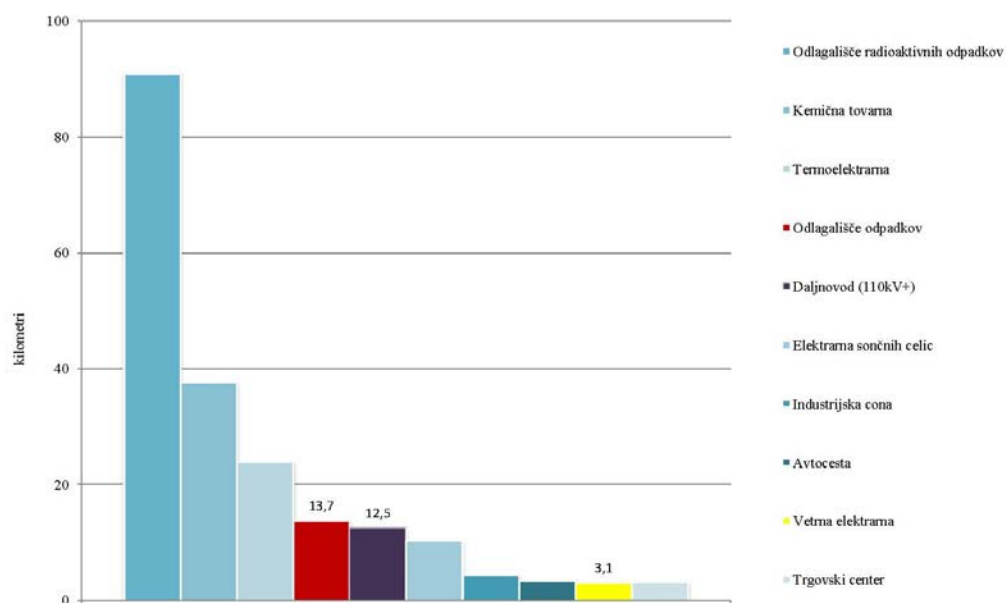
Sprejemanje posameznih posegov v bližini doma smo ugotavljali z vprašanjem anketirancem, kako daleč od njihovega doma bi morali biti posamezni objekti, da bi bili zanje sprejemljivi.

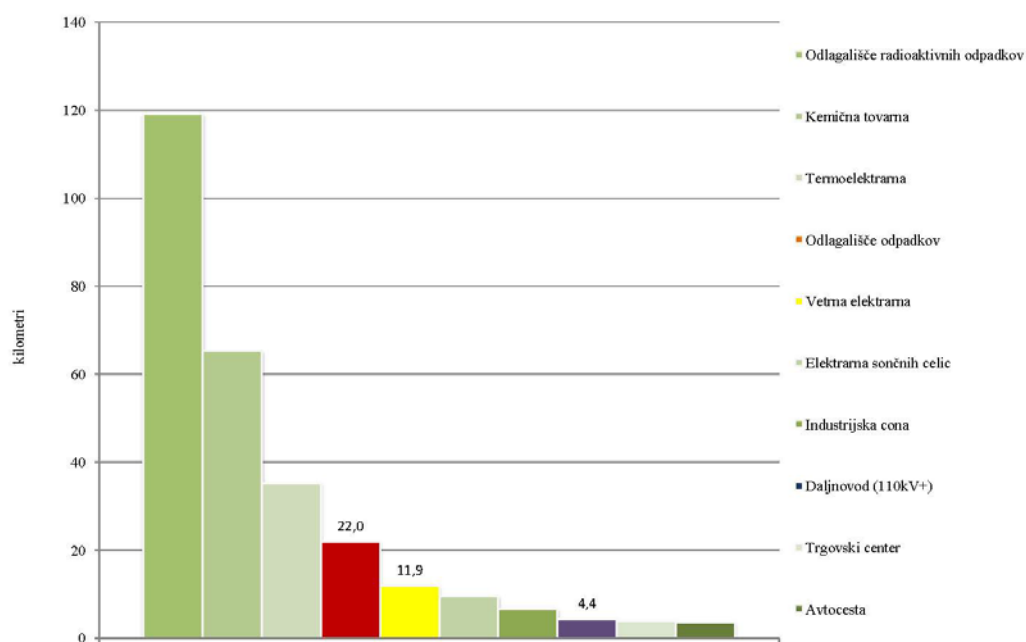
Slika 5: Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti določene posege (povprečna ocena v kilometrih)

Pričakovano so anketiranci najbolj proti odlagališču radioaktivnih odpadkov v bližini njihovega doma. V povprečju bi bili pripravljeni sprejeti tako odlagališče 115,2 km stran. Sledi kemična tovarna, ki bi jo sprejeli, če bi bila v povprečju oddaljena 59,1 km. Tudi termoelektrarne s povprečnimi 35 km in odlagališča odpadkov s 24,8 km v bližini svojih domov ne bi bili veseli. Z 9,9 km oddaljenosti sledi elektrarna sončnih celic, nato pa z razdaljo 8,8 km daljnovod ter vetrna elektrarna. 6,7 km bi bila lahko od doma odmaknjena industrijska cona, 3,9 km avtocesta in 3,6 trgovski center.

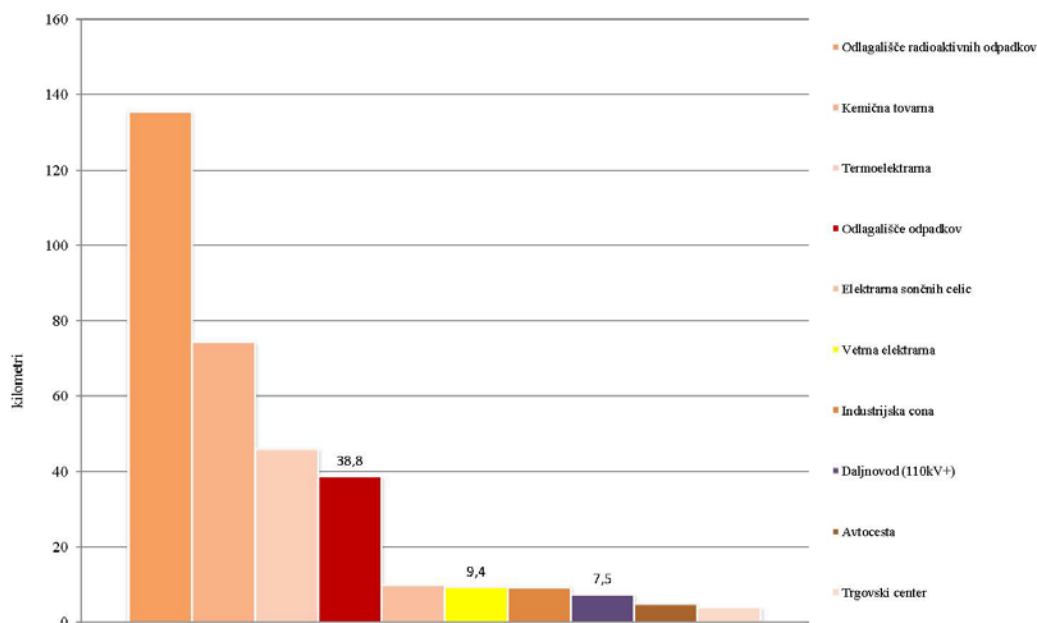
Razdalje, za katere so se anketiranci opredelili, so zelo velike. Glede na to da je za Slovenijo značilna razpršena poselitev, bi bilo na razdalje, sprejemljive za anketirance, težko umestiti večje posege. Najbolj je izstopal rezultat želene oddaljenosti sončnih celic in vetrne elektrarne v primerjavi z industrijsko cono. Prisotnost sončnih celic v okolju manj vpliva na bivanjski prostor ljudi, bolj moteča bi lahko bila le zaradi videza v prostoru, medtem ko je na primer industrijska cona vir hrupa, ki po dobljenih rezultatih ljudi v okolju bolj moti kot izgled.

Slika 6: Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti določene posege (povprečna ocena v kilometrih) - Primer: 400 kV daljinovod Divača-Beričevo

Slika 7: Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti določene posege (povprečna ocena v kilometrih) - Primer: Park vetrnih elektrarn Senožeska brda

Slika 8: Oddaljenost na kateri bi bili anketiranci še pripravljeni sprejeti določene posege (povprečna ocena v kilometrih) - Primer: RCERO Nova Gorica

V primerjavi med anketami, ki se tičejo posameznih načrtovanih projektov, smo opazili, da ljudje z večjo oddaljenostjo ovrednotijo posege, ki so načrtovani v njihovem bivalnem okolju. Mlajši anketiranci ocenjujejo, da bi raje živeli blizu avtocest oziroma trgovskega centra kot starejši anketiranci. Se pa razlikuje oddaljenost do obeh posegov med anketiranci, ki živijo v večjih naseljih in tistimi z vasi in zaselkov; le-ti bi sprejeli poseg, če bi bil bolj oddaljen.

4.1.2 Poznavanje posega

Ta sklop vprašanj se je nanašal na to, koliko prebivalci območij, kjer je načrtovan poseg vedo o posegu. Predvidevamo namreč, da čeprav se jih problem umeščanja neposredno tiče o samem posegu ljudje v veliki večini ne vedo dovolj. To pa je v veliki meri tudi razlog za nasprotovanje posameznim projektom.

Obravnavali smo tri različne posege v želji, da bi lahko tudi primerjali, kako informirani so anketiranci o posameznih projektih.

Anketirancem smo v tem sklopu postavili pet vprašanj.

Poznavanje posega

Največ anketirancev (55,6 %) je odgovorilo, da ima o delovanju daljnovoda osnovno znanje, sledijo jim tisti, ki so odgovorili, da o delovanju ne vedo ničesar (24,2 %). Le 4 osebe so odgovorile, da o delovanju vedo precej, kar je glede na to da je možna trasa daljnovoda načrtovana v bližini njihovega doma, precej malo.

Tudi v primeru vetrne elektrarne največ anketirancev (63,6 %) pravi, da ima o posegu osnovno znanje, sledijo tisti, ki o njem ne vedo ničesar (30,3 %), le 2 (6,1 %) pa sta odgovorila, da o delovanju vesta precej.

V primeru Regijskega centra za ravnanje z odpadki Nova Gorica je največ anketirancev (48,5 %) odgovorilo, da nič ne ve o delovanju centra. Tistih z osnovnim znanjem je 10 (30,3 %). Le 6 jih je odgovorilo, da o delovanju vedo precej in le 1 oseba, da se na delovanje spozna. Tudi v pogovoru z anketiranci sem izvedela, da o posegu oziroma posodobitvi centra vedo zelo malo, čeprav je območje odlagališča poleg njihove vasi Mandrija.

Glede na to da bi morali anketiranci z vseh treh območij vsaj osnovno poznati posege, so odgovarjali, da o njih ne vedo veliko ali skoraj nič. To kaže na to, da je javnost v Sloveniji premalo informirana o načrtovanih posegih oziroma da javnost ni dovolj zainteresirana za problematike, ki se tičejo umeščanja javne infrastrukture v prostor. To ugotavljajo tudi podobne raziskave, ki poudarjajo, da so informacije običajno na voljo in da se pripravljavci trudijo z obveščanjem javnosti, vendar javnosti problematika ne zanima, razen v primerih, da je neposredno ogrožena (Podnar, 2009).

Vplivi posega na okolje in ljudi

Sevanje (4,1) so anketiranci na lestvici od 1 do 5, pričakovano ocenili kot največji vpliv, ki ga ima delovanje daljnovoda na ljudi in okolje, sledi mu vpliv na zdravje (3,8) ter zmanjšanje kakovosti življenja (3,7) v bližini. S srednjo oceno so ocenili možnost podrtja ob žledolomu ali vetrolomu (3,5), grd izgled (3,3) ter vpliv daljnovoda na nespečnost (3,2). Najnižjo povprečno oceno pa sta dobila onesnaženje in hrup (2), ki ga daljnovod povzroča ob delovanju. Čeprav je hrup tik ob daljnovodu, predvsem ob slabem vremenu, zelo moteč, ga je večina anketirancev ocenila z najnižjo oceno. Razlog je najbrž v tem, da tisti, ki ne živijo v neposredni bližini daljnovoda tega hrupa ne zaznavajo in se ga pri vrednotenju vplivov tudi niso zavedali.

Tudi v primeru vetrne elektrarne Senožeska brda je najvišjo povprečno vrednost pričakovano dobil vpliv na ptice (3,9), sledi mu možnost podrtja vetrnice (3,3). Vpliv izgleda vetrnic v krajini anketiranci ocenjujejo s srednjo vrednostjo (2,7). Po mnenju anketiranih ima vetrna elektrarna vpliv tudi na kakovost življenja v bližini (2) ter na počutje (1,9). Nizki oceni sta dobila tudi sevanje in hrup (1,7).

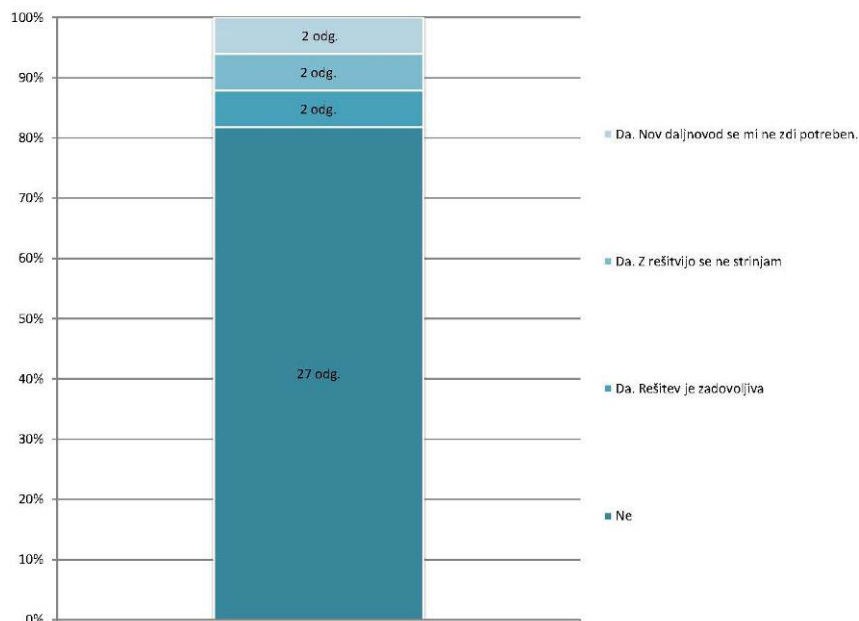
Vrednosti vplivov vetrnic na okolje in ljudi so v povprečju manjše kot ocene vplivov daljnovoda, saj vetrnice za ljudi ne predstavljajo take grožnje. Raziskava javnega mnenja (Eurobarameter, 2006) ugotavlja, da je vetrna energija v Sloveniji druga po priljubljenosti, takoj za sončno energijo. Iz česar sklepamo, da so vetrnice med širšo javnostjo sprejemljiva oblika pridobivanja energije. Ker pa je projekt Parka vetrnih elektrarn Senožeska brda vseeno med lokalno javnostjo vzbudil nasprotovanje, nas zanimajo vzroki zanj. Poleg hrupa, ki ga povzročajo, same vetrnice nimajo večjih objektivnih vplivov na bivaljsko okolje. Vendar je bil v anketi ravno hrup ocenjen z nizko oceno. Ljudje so tudi izgled omenili kot dejavnik, da vetrnice v lokalnem okolju niso zaželeni. Pravijo, da je krajina Senožeskih brd bila do sedaj precej nedotaknjena, vetrnice pa tako predstavljajo velik moteč dejavnik v prostoru.

Slika 9: Priljubljenost vetrne energije med državljani Slovenije (Eurobarameter, 2006)

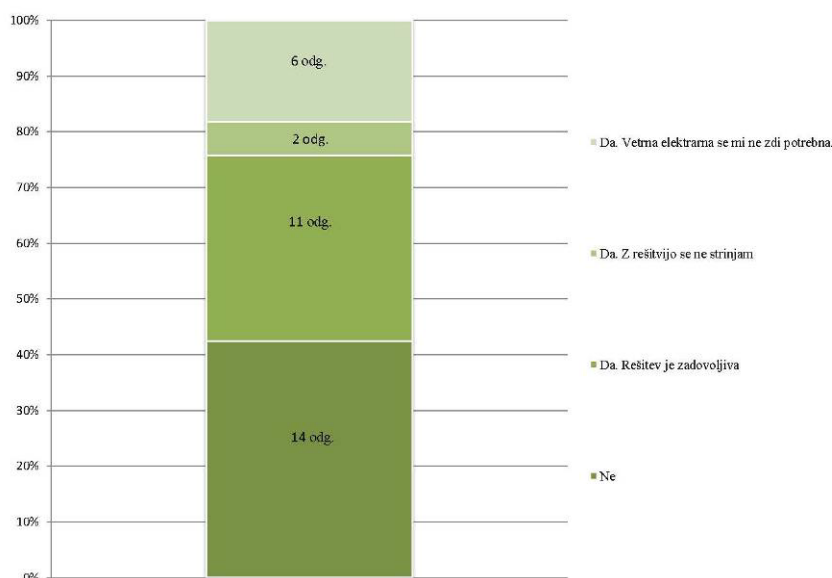
Vrednosti vplivov odlagališča na ljudi in okolje so bile v povprečju precej visoke. Najvišjo povprečno vrednost je dobil smrad (4,7), takoj za njim pa sledita onesnaženje (4,5) in razmnožitev zajedalcev (4,3). Anketiranci ocenjujejo, da pri delovanju RCERO obstaja velika možnost uhajanja nevarnih tekočin v vodo (4,2) ter da samo delovanje zmanjšuje kakovost življenja v bližini in posledično vpliva na zdravje (4,2). Presenetljivo visoko povprečno oceno je dobil izgled odlagališča (3,2), z najnižjo vrednostjo pa so ocenili hrup (3,1). Visoke ocene vplivov posega kažejo na to, da je odlagališče med lokalnim prebivalstvom res nezaželeno ter da se jim možni vplivi odlagališča zdijo precej moteči.

Lokacija posega

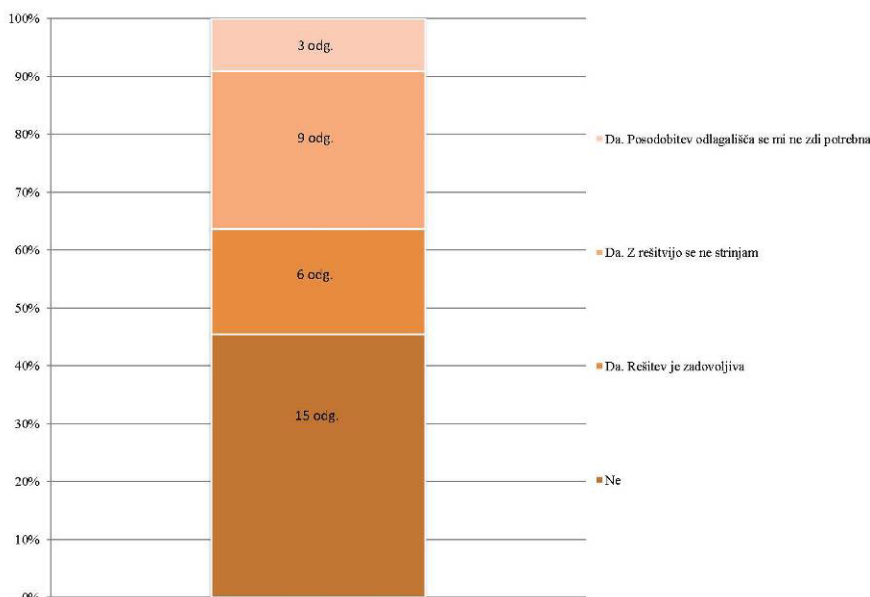
Slika 10: Seznanjenost z lokacijo posega; Primer: daljnovod Beričevo - Divača (v %)

V primeru daljnovoda Divača – Kleče je največ, kar 27 anketirancev, odgovorilo, da trase načrtovanega daljnovoda ne pozna. Le 2 od anketirancev se z rešitvijo strinjata in le dvema se zdi rešitev poteka trase zadovoljiva.

Slika 11: Seznanjenost z lokacijo posega; Primer: vetrne elektrarne Senožeška brda (v %)

Slaba polovica anketirancev (42,2 %) pravi, da ne pozna načrtov o postavitvi vetrnic na območju Senožških brd. Sledijo tisti, ki se jim rešitev zdi zadovoljiva (33,3 %). S postavitvijo vetrnic na tem območju se ne strinjata le dva anketiranca, drugim pa se tak način pridobivanja električne energije ne zdi potreben.

Slika 12: Seznanjenost z lokacijo posega; Primer: regijsko odlagališče odpadkov RCERO (v %)

Tudi v primeru RCERO Nova Gorica je manj kot polovica anketirancev (45,5 %) odgovorila, da ne pozna projekta preureditve odlagališča v regijski zbirni center in ne ve, kje naj bi to odlagališče bilo. Sledijo tisti, ki se z rešitvijo ne strinjajo (27,3 %) in tisti, ki se jim rešitev zdi zadovoljiva (18,2 %). Trije anketiranci so odgovorili, da se jim posodobitev odlagališča ne zdi potrebna.

Podobno kot pri poznavanju tehnologije se je tudi za lokacijo pokazalo, da veliko število prebivalcev, ki živijo v neposredni bližini načrtovanih posegov, ne ve, kje so posegi načrtovani, tisti, ki lokacijo poznajo pa se z njo v večini ne strinjajo. Ti anketiranci v večini bivajo tik poleg načrtovanega posega in zato problematiko tudi bolj poznajo. Ostali, ki se jih projekt sicer tiče, pa o njem niso dovolj informirani.

Dejavnosti v bližini posega

Anketiranci so v vseh treh primerih ocenili, da se najbližje načrtovanega posega lahko izvajajo dejavnosti industrije ter promet. Sledita kmetijska dejavnost ter rekreacija. Ocenili so, da v bližini načrtovanih objektov ne sme biti izobraževalnih ustanov ter hiš, saj imajo prevelik vpliv na zdravje in počutje.

Strah pred vplivi posegov

Anketirance je v primeru daljnovoda najbolj strah zaznanih vplivov sevanja. Točni vplivi, ki jih ima sevanje na človeka, niso natančno opisani in zato predstavljajo še večje tveganje. S sevanjem je povezan tudi vpliv daljnovoda na zdravje. Moteč dejavnik, ki ga povzroča daljnovod in ki ga anketiranci ne želijo v svojem bivalnem okolju, je tudi hrup. Ko se vprašani spominjajo žledoloma, pravijo, da jih je strah tudi podrtja.

Zaradi delovanja RCERO je okoliške prebivalce najbolj strah smradu, saj ocenjujejo, da ima ta največji vpliv na življenje blizu odlagališča. Pravijo, da zaradi smradu v prostoru ne zmorejo normalno delovati. Strah jih je tudi onesnaženja, ki ga lahko povzroči nepravilno obratovanje ali delovna nesreča na odlagališču. Želijo si, da bi bilo odlagališče urejeno po standardih, ker se bojijo, da bi delovalo tako kot je do sedaj in so nanj vozili tudi nepravilno razvrščene in strupene odpadke iz Italije.

Vetrnice med lokalnim prebivalstvom ne predstavljajo grožnje. Strah jih je le podrtja ob premočnem vetru ali drugih nesrečah. Omenjajo pa še vpliv, ki ga imajo vetrnice na okolje in živali.

V vseh treh primerih so anketiranci podali odgovore, ki smo jih pričakovali. Največ odgovorov je bilo splošno znanih, je pa v vseh primerih razvidno tudi, da je večina vpletenih premalo izobrazena oziroma poučena o načrtovanih posegih. Morda je to najbolj razvidno na primeru odlagališča, kjer so anketiranci tudi v pogovoru glede tega vprašanja povedali, da delovanja RCERO ne poznajo dovolj, starejši še vedno mislijo, da gre v tem primeru samo za razširitev jame, v katero se bodo stresale vse smeti brez nadzora.

4.1.3 Sprejemljivost posega

V tem sklopu smo anketirancem postavili dve vprašanji, ki se nanašata na sprejemanje določenega posega v njihovem bivalnem okolju. V obeh vprašanjih so predstavljene možnosti, ki bi pripomogle k sprejemanju posega v prostor. Predstavljene možnosti predstavljajo ukrepe, s katerimi bi ljudje v svojem okolju načrtovan projekt lažje sprejeli oziroma ti ukrepi predstavljajo rešitev uspešnega skupnega reševanja umeščanja posega v prostor.

Najbolj sprejemljiva možnost izvedbe

Daljnovod Divača - Beričevo

Največ anketirancev je odgovorilo, da je zanje najbolj sprejemljivo, če trasa daljnovoda poteka po slemenu gričev in hribov, saj je po njihovem mnenju tako najmanj opazna, poleg tega pa je v tem primeru običajno najbolj oddaljena od naselij.

Slika 13: Možna postavitev daljnovoda 1

Kot drugo najbolj spremenljivo pa je večina izbrala možnost, pri kateri so stebri zakriti z vegetacijo in tako manj opazni in ne izstopajo.

Slika 14: Možna postavitev daljnovoda 2

Najmanj sprejemljiva se jim zdi možnost, ko je trasa daljnovoda speljana med griči, saj pravijo, da na tak način trasa večkrat seka ceste in hiše ter jo tako v prostoru bolj opazimo.

Slika 15: Možna postavitev daljnovoda 3

V priročniku o načrtovanju in krajinskem oblikovanju koridorjev daljnovodov in cevnih vodov (1998) Marušič I. predlaga, da naj se pri načrtovanju trase koridorjev daljnovodov načrtovalci izogibajo vidnih in izpostavljenih reliefnih oblik. Anketiranci pa so ocenili potek trase po slemenu hribov kot najbolj sprejemljivo možnost. In obratno, da naj se načrtovalci poslužujejo vidno manj izpostavljenih območij po robu reliefnih oblik, ljudje pa pravijo, da jih taka trasa v prostoru bolj moti, saj tako večkrat poteka preko cest in mimo hiš.

Park vetrnih elektrarn Senožeška brda

Podobno so tudi v primeru vetrnic anketiranci odgovarjali kot v primeru daljnovoda. Za najbolj sprejemljivo so označili postavitev med gručami dreves, saj tako vetrnice ne bi tako izstopale v krajini.

Slika 16: Možna postavitev vetrnic 1

Za drugo najbolj sprejemljivo so označili možnost postavitve po vrhovih in slemenu hribov, saj naj bi bile tako vetrnice najbolj oddaljene od večine bivališč ter bi tako po njihovem mnenju zajele največ vetra.

Slika 17: Možna postavitev vetrnic 2

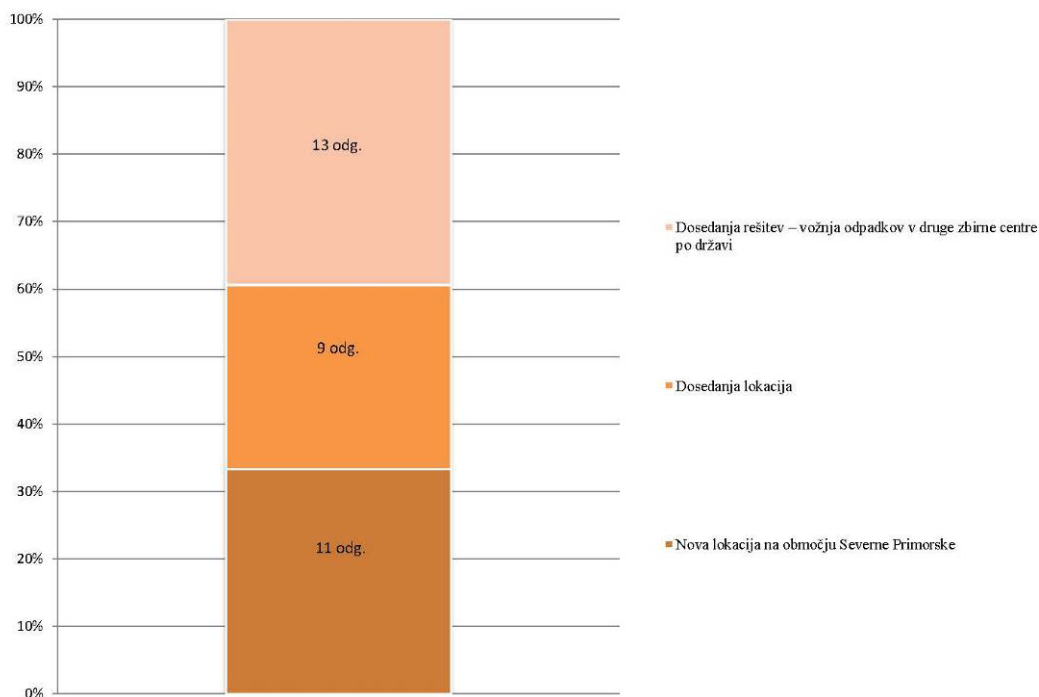
Za najmanj sprejemljivo možnost so anketiranci določili postavitev na polja, torej na odprt prostor, saj naj bi bile po njihovem mnenju tako najbolj vidne in izpostavljene.

Slika 18: Možna postavitev vetrnic 3

RCERO Nova Gorica

Ker načrtovani projekt RCERO Nova Gorica vizualno ne bi imel vpliva na okoliške prebivalce, smo anketirancem v tem primeru zastavili nekoliko drugačno vprašanje. Odločiti so se morali za eno rešitev, ki se jim zdi najbolj sprejemljiva.

Slika 19: Možnosti za rešitev problematike RCERO Nova Gorica (v %)

Presenetljivo je kljub višjim cenam položnic večina anketirancev odgovorila, da bi jim najbolj ustrezala dosedanja rešitev, ki pomeni, da bi se smeti, pridelane na območju Severne Primorske, še naprej razvažale v zbirne centre po Sloveniji (39,4 %). Sledijo tisti, ki se jim najbolj sprejemljivo zdi, da bi se na območju Severne Primorske našla druga primerna lokacija, ki na prebivalce ne bi imela tako velikega vpliva. Za trenutno načrtovano rešitev se je odločilo najmanj anketirancev (27,3 %). Vendar ti o problemu večinoma niso vedeli veliko oziroma trenutna lokacija na njihovo bivalno okolje ne bi imela vpliva.

Razlogi za sprejemanje posega

Daljnovod Divača - Beričevo

Največ anketirancev je odgovorilo, da k njihovi odločitvi ne bi pripomoglo nič oziroma bi se v primeru bližine trase daljnovoda bili pripravljene preseliti drugam, ampak samo na stroške investitorja. Sledijo tisti, ki bi traso sprejeli v primeru, da bi dobili denarno nadomestilo in tisti, ki bi se z rešitvijo lažje sprijaznili, če bi se v kraju uredila infrastruktura, ki bi izboljšala kakovost bivanja. Štirje anketiranci so odgovorili, da bi bila za njih dovolj že zasaditev, da daljnovoda ne bi videli, eden od anketirancev pa je dopisal, da bi bil pripravljen živeti v bližini trase daljnovoda v primeru, da bi bila zagotovljena ustrezna oddaljenost od njegove hiše.

Park vetrnih elektrarn Senožeška brda

Največ odgovorov se je nanašalo na to, da bi anketiranci sprejeli vetrnice v svojem bivalnem okolju že, če bi se v kraju uredile poti, pločniki, komunala, razsvetljava, kar kaže na to, da so v bližini načrtovanega posega predvsem manjši kraji, ki teh stvari nimajo urejenih, vetrnice pa jih ne bi toliko motile. Precej pogosto so anketiranci odgovarjali tudi, da bi bili v zameno za škodo, ki je nastala pripravljene sprejeti denarno nadomestilo. Sledijo tisti, za katere bi bila dovolj že zasaditev. Preselitev na novo lokacijo bi zahtevali trije anketiranci, le en pa nikakor ne bi želel sprejeti posega oziroma predlaganih rešitev. Glede na ukrepe, ki so jih izbirali anketiranci v primeru vetrne elektrarne, bi lahko sklepali, da vetrnice še vseeno niso tako nezaželen poseg v okolju, ampak gre bolj za lokalno neželjen poseg.

RCERO Nova Gorica

Po odgovorih anketirancev sklepamo, da odlagališče v lokalnem okolju ni zaželeno, saj jih je največ odgovorilo, da bi v primeru dokončanja projekta želeli denarno nadomestilo za škodo, ki jim je bila povzročena, oziroma da bi želeli preselitev na novo lokacijo. Osem anketirancev posega ne bi hotelo sprejeti, le dva pa ga bi bila pripravljena sprejeti pod pogojem, da se v kraju uredi infrastruktura, ki bi pripomogla k izboljšanju bivalnih razmer.

Eden od anketirancev je dopisal, da bi bil pripravljen sprejeti odlagališče v primeru, da bi se na njem stalno izvajala objektivna kontrola vpliva odlagališča na zdravje.

4.1.4 Možnosti sodelovanja in zaupanje

Četrty sklop vprašanj se je nanašal na stopnjo javnosti postopka načrtovanja oziroma o obveščenosti lokalnega prebivalstva glede poteka načrtovanja projekta. Želeli smo izvedeti mnenje anketirancev o tem, koliko možnosti za sodelovanje imajo pri pripravi projektov javnega značaja ter koliko se njihova mnenja v primeru, da imajo možnost sodelovanja na koncu upoštevajo. Zanimalo nas je tudi, ali ljudje zaupajo pripravljavcem projekta oz. zakaj jim ne zaupajo.

Izjava 1: Možnosti za sodelovanje je bilo dovolj.

V vseh treh primerih je največ anketirancev odgovorilo, da ne vedo, koliko je možnosti za sodelovanje pri posameznih projektih. Sledijo odgovori tistih, ki ocenjujejo, da možnosti za sodelovanje ni dovolj. Le 4 anketiranci skupaj v vseh treh primerih pa menijo, da možnosti za sodelovanje so oziroma jih je celo dovolj.

Izjava 2: Z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen.

V skladu z odgovori iz prejšnjega vprašanja, da velika večina anketirancev ne ve za možnosti sodelovanja oziroma jih je po njihovem mnenju premalo, je bila pri izjavi, da z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen velika večina takih, ki je ta odgovor potrdila. Zelo majhen je bil odstotek (9,1 %) tistih, ki menijo, da so z možnostmi sodelovanja dobro seznanjeni.

Pri podrobnejšem pregledu ankete smo ugotovili, da z možnostmi sodelovanja niso seznanjeni predvsem starejši upokoenci ter tisti, ki so sodili v starostno skupino do 24 let.

Izjava 3: Mnenja ljudi se upoštevajo.

V primeru daljnovoda in vetrnic so mnenja glede upoštevavanja ljudi in njihovih predlogov pri načrtovanju zelo deljena. Pri vetrnih elektrarnah je bilo manj anketirancev (6,1 %), ki se strinjajo, da se mnenja upoštevajo kot pri daljnovodu, kjer je bil delež presenetljivo visok (18,2 %).

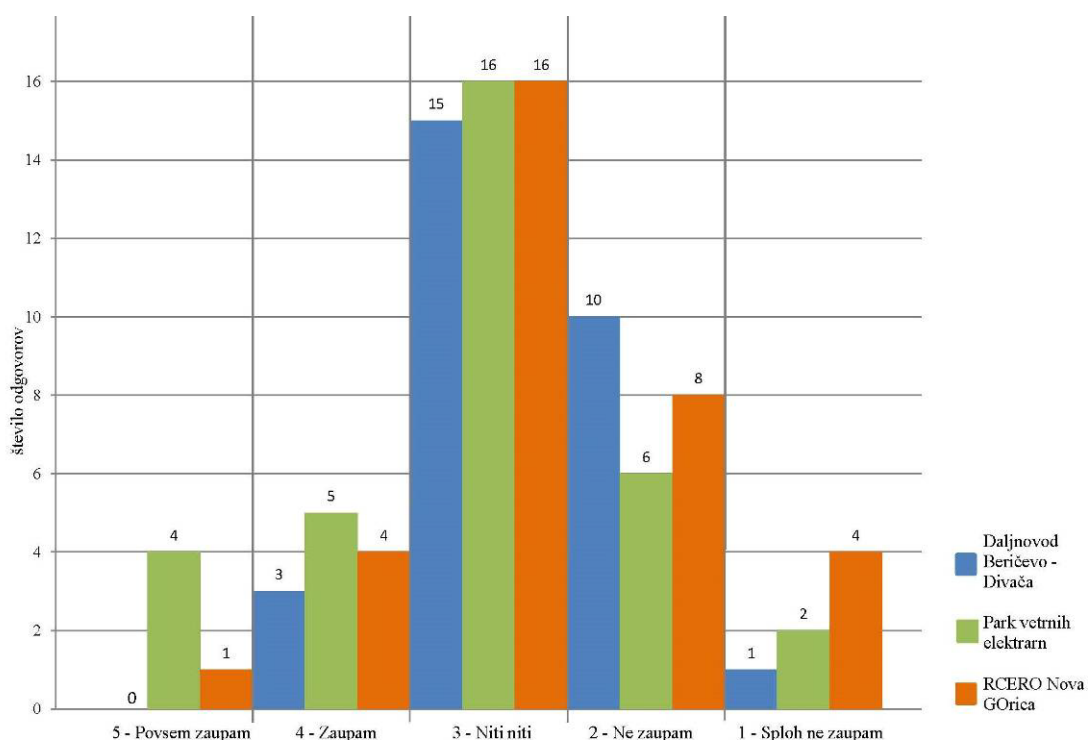
Popolnoma drugače pa je v primeru RCERO Nova Gorica, kjer anketiranci menijo, da se mnenja pri načrtovanju ne upoštevajo in zato tej trditvi niso podelili višje ocene kot 3 (na 5- stopenjski lestvici).

Splošno mnenje javnosti je, da se njihova mnenja pri načrtovanju ne bodo upoštevala in to je tudi razlog, da večina ljudi svojega mnenja sploh ne poda.

Izjava 4: Vpliv lobijev, investorjev, državnih in lokalnih oblasti je prevelik.

V vseh treh primerih se anketirancem zdi, da imajo na načrtovanje posegov v prostor vpliv tisti, ki se jim v želji po zaslužku uspe dogovoriti za projekte ali zaradi svojih finančnih zmožnosti uspe doseči svoje ideje.

Zaupanje pripravljalcem

Slika 20: Zaupanje pripravljalcem projektov

Daljnovod Divača – Beričevo

Največ anketirancev se je odločilo za oceno 3, ki pomeni, da se ne morejo odločiti, ali zaupajo pripravljalcem projekta ali ne, sledijo tisti z ocenama 2 in 1. Sklepamo, da večina anketiranih v primeru daljnovoda pripravljalcem ne zaupa, saj se je za oceno, boljšo kot 3, odločilo le 9,1 % anketirancev.

Tiste, ki so se odločili za oceno, nižjo od 3, smo povprašali še, kaj je razlog za takšno odločitev. Večina anketirancev je kot odgovor na to vprašanje navedla razlog, da se prednost daje dobičku in da se v Sloveniji prepogosto dogaja, da so v ospredju osebni

interesi investorjev. Strinjajo se tudi, da je sodelovanja premalo ter da niti ne gre za pravo sodelovanje med javnostjo in načrtovalci, ampak bolj za manipulacijo z javnostjo v želji, da bi dosegli svoj interes.

Park vetrnih elektrarn Senožeška brda

Tako kot pri primeru daljnovoda, je tudi tukaj največ anketirancev odgovorilo, da pripravljavcem projekta niti zaupa niti ne zaupa, in sicer kar 48,5 %. So pa glede ocen, da jim zaupajo ali ne zaupajo enakomerno razdeljeni, 27,3 % jim zaupa, 24,2 % pa jim ne zaupa.

Nazadnje smo vprašali, kaj je razlog za njihovo nezaupanje. Kot razlog so navedli občutek nemoči nad situacijo. So namreč mnenja, da sami h končni odločitvi ne morejo prispevati, ampak lahko le slepo zaupajo načrtovalcem. Po drugi strani pa lahko navedejo primere iz prakse, ki kažejo na to, da pripravljavcem ne morejo zaupati, vendar še vseeno menijo, da sami nimajo dovolj vpliva, da bi prispevali k bolj ugodni rešitvi.

RCERO Nova Gorica

Tudi v primeru odlagališča se je večina anketirancev odločila za srednjo oceno (48,5 %), sledijo tisti, ki pripravljavcem projekta ne zaupajo (36,4 %). Le pet anketirancev je odgovorilo, da pripravljavcem projekta zaupa. Glavni razlog za nezaupanje je prevelik vpliv tistih, ki so na vodilnih položajih ter neurejeno informiranje in sodelovanje z javnostjo.

Po pregledu podobnih raziskav, ki se nanašajo na umeščanje kritičnih posegov ugotavljamo, da je med javnostjo nizko zaupanje do pripravljavcev projektov ter tudi so ostalih organizacij, ki sodelujejo pri umeščanju in podajanju mnenj o ustreznosti posega (Podnar, 2009). Eurobarometer (2006) ugotavlja, da večina državljanov Evropske unije najbolj zaupa neodvisnim znanstvenikom, naravovarstvenim organizacijam ter zdravnikom. Politične stranke in mediji pa se jim zdijo vir najmanj zaupanja vrednih informacij.

Tudi javnomnenjska raziskava (Ninamedia, 2011), ki raziskuje mnenje lokalnega prebivalstva o odlagališču radioaktivnih odpadkov, ugotavlja, da ljudje najbolj zaupajo informacijam, ki so jih podali strokovnjaki z inštituta Jožef Štefan, zdravniki in različne nevladne informacije. Torej tistim institucijam, ki so neodvisne od pripravljavcev, investorjev in politike. Anketiranci menijo, da jim načrtovalci podajajo pomanjkljive informacije, ki so pogosto tudi neverodostojne in pristranske.

4.1.5 Predlogi za umestitev objekta

Zadnje vprašanje smo anketirancem postavili kot izbiro, nanj jih mi bilo potrebno odgovoriti. Zanimalo nas je, če ima kateri od anketirancev kakšen konkreten predlog, kako rešiti problem umeščanja v prostor.

Daljnovod Divača - Kleče

Anketiranci, ki so podali svoje predloge, so v večini predlagali, da bi k večji sprejemljivosti posega pripomoglo, če bi bil daljnovod od naselij odmaknjen toliko, da na njih ne bi imel vpliva. Ljudje namreč daljnovodu v bližini svojih hiš nasprotujejo predvsem zaradi vpliva, ki ga ima na zdravje in počutje. Tam, kjer se daljnovod približa naseljem, pa naj ga vkopljejo v zemljo. Želijo si, da izvedbo takega projekta načrtuje strokovno usposobljena oseba; pomembno je tudi, da pri načrtovanju ta oseba sodeluje s strokovnjaki z vseh področij.

Park vetrnih elektrarn Senožeška brda

Pri načrtovanju vetrnic v prostoru se anketirancem zdi, da je najbolj pomembno, da jih načrtujejo strokovno usposobljene osebe, ki bodo poskrbele, da bo projekt izpeljan po standardih. Želeli bi si, da bi bila stojišča od naselij odmaknjena toliko, da vetrnice s hrupom ne bi motile okoliških prebivalcev. Se pa vprašani sprašujejo, ali vetrne elektrarne sploh potrebujemo in če ne proizvedemo že dovolj elektrike z drugimi viri energije.

RCERO Nova Gorica

Anketiranci si želijo, da bi odlagališče prestavili na drugo lokacijo, kjer ne bi bilo vpliva na okoliške prebivalce. Nekaj jih je predlagalo, da se odlagališče umesti na lokacijo, kjer je načrtovano, saj bi bili tako njihovi mesečni stroški najmanjši; ne pa, da se smeti vozijo po vsej Sloveniji. Omenili so tudi slabo obveščanje in premalo sodelovanja med lokalno skupnostjo in investitorji.

4.1.6 Glavne ugotovitve pridobljene z anketnimi vprašalniki

Anketirance v bivalnem okolju najbolj moti, če ima poseg vpliv na njihovo zdravje, na lestvici od 1 do 5 je ta dejavnik v povprečju dobil oceno 4,4. Najnižjo oceno je dobil grd izgled (2,9), iz česar lahko sklepamo, da videz objekta ljudi niti ne moti oziroma se s tem ne ukvarjajo, dokler ni objekt zgrajen. Podobno ugotavlja tudi javnomnenjska raziskava (Ninamedia, 2011), ki se sicer nanaša na umeščanje Odlagališča za radioaktivne odpadke, in sicer, da bi morali pri posegih v prostor najbolj podrobno obravnavati vpliv na zdravje ljudi. Kadar je namreč ogroženo zdravje, je poseg upravičeno nesprejemljiv v lokalnem okolju.

Dlje stran od doma, bi anketiranci umestili projekt, ki je načrtovan v njihovi bližini. Medtem ko bi daljnovod anketiranci, kjer je predvidena umestitev vetrnic ali odlagališča bili pripravljeni sprejeti 4,4 km oziroma 7,5 km stran od doma, bi anketiranci ob trasi daljnovoda v povprečju sprejeli daljnovod 12,5 km stran. Anketiranci, ki se jih tiče umestitev vetrnic, bi jih sprejeli, če bi bile od njihovega doma oddaljene v povprečju 11,9 km, anketiranci z bližine trase daljnovoda že, če bi bile odmaknjene 3,1 km, tisti z bližine odlagališča pa, če bi bile oddaljene 9,4 km. Odlagališče bi okoliški prebivalci sprejeli, če bi bilo oddaljeno v povprečju 38,8 km, medtem ko tisti z okolice načrtovane trase daljnovoda ali bližine stojišč vetrnic že na oddaljenosti 13,7 km oziroma 22 km.

O načrtovanih posegih ima velika večina anketirancev zelo malo (51,5 %) ali celo nič informacij (34,3 %), čeprav stanujejo le nekaj kilometrov stran od načrtovanega posega. Le malo (2 %) je tistih, ki so se opredelili, da imajo precej znanja o načrtovanem posegu. In še ti so povedali, da so se o njem pozanimali sami. Poleg tega veliko anketirancev ne ve, kje je predvidena točna lokacija posega. Pri daljnovodu se je 27,3 % anketirancev opredelilo, da ne ve, kje poteka trasa. Večina od teh je prihajala iz večjih naselij oziroma Ljubljane. Več o predvideni trasi pa so znali povedati anketiranci iz vasi in zaselkov v bližini trase oziroma člani civilnih iniciativ ali podobnih organizacij. Najmanj o načrtovanih posegih vedo mladi, ki se v postopke načrtovanja tudi najmanj vključujejo. Sledijo starejši upokojenci, razlog za to je najbrž napačna metoda informiranja. V današnjem času je največ informacij o načrtovanju posegov javnosti predstavljenih preko spleta, različna obvestila v tiskanih medijih pa ostanejo spregledana. Raziskava javnega mnenja (Eurobarameter, 2014) sicer ugotavlja, da je večina slovenskih državljanov o okoljskih zadevah relativno dobro poučena, vendar če nimajo posebnega interesa, jih problematika redko zanima.

Slika 21: Obveščenost o okoljskih zadevah (Eurobarameter, 2014)

Anketirancem se zdijo najprimernejše lokacije za načrtovanje posegov kot so daljnovodi, odlagališča ali vetrne elektrarne tam, kjer v bližini ni poselitve ter tam, kjer so posegi lahko zakriti pred pogledi.

Na primeru odlagališča odpadkov RCERO Nova Gorica je kar 39,4 % vprašanih odgovorilo, da raje plačujejo višje cene položnic, kot da bi sprejeli načrtovan poseg v bližino kraja, kjer živijo.

Večine anketirancev, ki živijo v bližini načrtovanega posega daljnovoda Divača – Kleče ali odlagališča RCERO o tem, da sprejmejo poseg, kjer je predviden, ne bi prepričalo nič oziroma le denarno nadomestilo ali preselitev na državne stroške. Na primeru Parka vetrnih elektrarn pa je 16,2 % vprašanih odgovorilo, da bi za sprejem načrtovanega posega pripomoglo že to, da se v kraju uredijo ceste, poti, komunala, razsvetljava, še 6,1 % pa jih je odgovorila, da bi bilo dovolj, da so zasajene z drevesi in tako skrite pred pogledi. Iz tega lahko sklepamo, da vetrnice niso tako nezaželen poseg oziroma, ker so bili anketiranci v večini prebivalci manjših krajev, vasi in zaselkov, kjer komunalna infrastruktura ni urejena, jim je to prioriteta za kakovost bivanja in bi bili v nadomestilo za nastalo škodo pripravljeni sprejeti že tak ukrep.

Možnosti za sodelovanje pri načrtovanju posameznih projektov ne pozna večina vprašanih, ali pa meni, da jih je pri pripravi projekta premalo. Pogosto se dogaja, da je javnost slabo ali neustrezno seznanjena s posegi, opazamo, da investitorji niso pripravljeni sodelovati z javnostjo in z njo želijo manipulirati. Na drugi strani pa širše javnosti, torej tiste, ki ni neposredno ogrožena, postopki načrtovanja in umeščanja kritičnih posegov v prostor premalo zanimajo. Tako se običajno v postopke vključuje predvsem javnost, ki zazna, da bo imel poseg nanjo kakršen koli negativen vpliv.

Vprašani menijo, da je pri umeščanju in načrtovanju posegov v prostor v Sloveniji prevelik vpliv lobijev in investorjev, sami pa z vključevanjem ne morejo doseči nič. Prav zaradi tega tudi ne zaupajo pripravljavcem projektov, ker jim je pomembnejši kapital in osebni interesi kot sprejemljivost posega oziroma doseganje skupnih sprejemljivejših ciljev.

4.2 FOKUSNA SKUPINA – NA PRIMERU UMESTITVE 400 Kv DALJNOVODA BERIČEVO - DIVAČA

Prvi sklop vprašanj se je nanašal na naravo posega ter njegove posledice. V tem delu so intervjuvanci predstavili vplive in glavne problematike umestitve daljnovoda skozi njihovo naselje. Navedli so pasti, ki jih prinaša umestitev ter njihove pomisleke glede načrtovanja takega posega v bližini naselij. Dotaknili smo se problema sprejemljivosti posega in tega, kakšni so njihovi predlogi za umestitev daljnovoda, če predpostavljamo, da je umestitev le-tega nujno potrebna.

Ker smo že z anketnimi vprašalniki prišli do dejstva, da je javnost premalo obveščena o načrtovanih posegih, smo od intervjuvancev želeli izvedeti načine, na katere so radi bili obveščeni o dotičnem posegu. V navezavi s tem vprašanjem pa je sledil sklop vprašanj o načinu vključevanja javnosti v postopek priprave projekta ter odnosu pripravljavcev do vključene javnosti. Zanimali so nas načini, na katere imajo možnosti sodelovanja, ter problemi, s katerimi se soočajo.

4.2.1 Glavne ugotovitve pridobljene s fokusno skupino

Pri načrtovanju tras daljnovodov v Sloveniji se kažejo posledice zastarele zakonodaje na področju elektromagnetnega sevanja. Trasa se premalo odmika od javnih ustanov ter hiš. Če bi zaradi možnega vpliva, ki ga ima daljnovod na zdravje, pri načrtovanju upoštevali načelo previdnosti in bi poskrbeli, da bi trasa imela najmanjši možen vpliv na ljudi, bi ljudje tak poseg v prostoru lažje sprejeli.

Ker daljnovod vpliva na vrednost nepremičnin, se prebivalci ob trasi ukvarjajo z dejstvom, da tudi če bi svojo nepremičnino prodali, ker bi se želeli preseliti na novo lokacijo, bi zanj dobili precej manj denarja, kot bi ga potrebovali za preselitev. Poleg tega pa se postavlja vprašanje, kdo bi tako nepremičnino želel kupiti.

Pri načrtovanju daljnovoda gre za kompleksno vprašanje, zato bi pri njem morali sodelovati neodvisni strokovnjaki z različnih področij. V sam postopek načrtovanja bi morala biti že od samega začetka vključena tudi javnost.

Civilne iniciative so pripravljavcem projekta predlagale optimizacije tras, ki bi bile družbeno sprejemljivejše. Ker so jih zavračali z argumenti, ki se tičejo varovanja narave, je poseg postal družbeno še bolj nesprejemljiv. Ljudje namreč vedo, da alternativne rešitve, ki bi bile za njih ugodnejše, obstajajo, vendar so za njihovo izvedbo potrebni višji finančni vložki.

Kljub temu da se je zdelo, da si prebivalci južne trase želijo, da bi bil daljnovod izveden po severni trasi in obratno, je do tega prišlo zato, ker sta bili že na začetku predvideni le ti dve trasi. Obe se preveč približata poselitvi in tako postaneta za ljudi, ki živijo ob trasi nesprejemljivi. Investitor bi moral iskati oziroma bi moral biti odprt za predloge o morebitni tretji trasi, ki bi se bolj odmikala naseljem. Z optimizacijo ene od obstoječih tras

ter z odmikom stran od hiš, bi lažje prišli do skupne rešitve. Trenutno pa lokalni prebivalci druge rešitve, kot da si argumente severna proti južni trasi podajajo, nimajo.

Posegi v prostor so lahko objektivno nevarni. Takrat je treba poskrbeti, da bo javnost, ki se je poseg tiče, dobro informirana o nameri ter bo imela možnost podajanja mnenj. V tem primeru mora biti kriterij bližine naselja nujno dobro ovrednoten. Kadar pa gre za subjektivno nevarne posege, je treba javnost le dobro informirati ter dati prednost ostalim kriterijem pri načrtovanju.

Sprejemljivost posega je odvisna tudi od oddaljenosti posega. V bližini daljnovoda ljudi skrbi za zdravje, torej je njihovo nasprotovanje trasi upravičeno. Bolj stran od načrtovane trase, ko ljudi bolj skrbijo drugi dejavniki, se lahko sprejemljivost posega tudi lažje doseže.

Sodelujoči v pogovoru se strinjajo, da bo daljnovod moral biti nekam umeščen. Bilo pa bi smiselno pri načrtovanju upoštevati družbeno sprejemljivost in ga načrtovati tam, kjer rabe prostora ne predvidevajo stalne prisotnosti ljudi in skozi že degradirana območja.

Pri obveščanju ljudi o nameri izgradnje daljnovoda je po mnenju sodelujočih prišlo do več pomanjkljivosti. Prva je, da vsi, ki živijo ob načrtovani trasi o tem niso bili obveščeni pred izvedbo posveta, na katerem naj bi ljudje imeli možnost podati svoja mnenja in predloge za potek trase. Posvet je bil potem na željo prebivalcev Broda in Vižmarj naknadno še enkrat organiziran. Javnost, ki živi na širšem območju Vižmarj in Broda, pa se je s problematiko umestitve daljnovoda na to območje seznanila šele preko medijev.

Slovenska zakonodaja nikjer natančno ne določa načinov, kako naj bi bila javnost vključena v sodelovanje. Prav tako nihče ne preverja stopnje javnosti načrtovanja. Zato pri samem vključevanju pogosto prihaja do težav. Ljudje želijo, da bi jih načrtovalci pri svojem delu upoštevali, vendar se pogosto zgodi, da so njihova mnenja preslišana in nikjer upoštevana. Ljudje imajo občutek, da je vključevanje javnosti v postopke načrtovanja samo sebi namen.

Ljudi premalo zanima okoljska problematika. Odzovejo se šele, ko se problem tiče njih samih.

Do uporov in zavlečenih postopkov pogosto prihaja zaradi odnosa načrtovalcev do javnosti. Če bi investitorji in načrtovalci poizkušali upoštevati predloge javnosti, bi lažje prišli do skupne rešitve. Tako pa investitor in ostali pripravljavci javnost povabijo k sodelovanju, nato pa ne dajo možnosti za predstavitev idej. Zaradi tega tudi velika večina ljudi ne zaupa več investitorjem, načrtovalcem in drugim, ki sodelujejo pri postopku do izvedbe.

5 SKLEPI

Naloga obravnava kompleksen pojem družbene sprejemljivosti. Te ne moremo implicirati na vse posege na splošno, ampak je odvisna prav od vsakega načrtovanega posega posebej.

Ugotavljamo, da javnost o posegih nima dovolj informacij, čeprav je iz kronologije postopkov načrtovanja razvidno, da so investitorji in načrtovalci obveščanje in vključevanje ljudi izpeljali. S pomočjo fokusne skupine na primeru daljnovoda Divača – Beričevo ugotavljamo, da je to razlog, da ti postopki niso bili ustrezno izpeljani. Koordinatorji niso poskrbeli za to, da bi bila v postopke zagotovo vključena neposredno vpletena javnost. Zaradi tega so se ljudje organizirali v skupine – civilne iniciative in tako skupaj nastopili proti investitorju in pripravljavcem. Udeleženci fokusne skupine navajajo, da tudi nadaljnji postopki sodelovanja z javnostjo niso ustrezno izpeljani, čeprav so bili predlagani in organizirani s strani investitorja in predlagatelja projekta. Sodelovanje poteka izrazito enosmerno, možnosti za podajanje mnenj pa civilne iniciative niso imele oziroma njihova mnenja nikoli niso bila upoštevana in komentirana. Člani CI so pristojnim za projekt Prehod na 400 kV daljnovod Divača – Beričevo v maju 2015 poslali predloge optimizacij načrtovanih tras v želji, da bi skupaj dosegli družbeno najbolj sprejemljivo rešitev. Odgovorov na predloge do zdaj še niso dobili. Iz tega lahko sklepamo, da je investitor v tem primeru zavzel dejstvo jaz vem – vi ne. S tem se je poglobilo nezaupanje v pripravo projekta, saj kljub trudu javnosti v želji po uresničitvi najbolj sprejemljive trase pripravljavci niso pripravljeni na iskanje skupne rešitve. Tudi na podlagi rezultatov anket iz drugih dveh primerov ugotavljamo, da kljub temu da so bile v pripravi načrta metode za obveščanje in vključevanje javnosti opisane ter očitno tudi izvedene, ljudje o njih ne vedo dovolj. V pogovorih prebivalci, ki živijo v bližini odlagališča v Novi Gorici navajajo, da vedo, da se nekaj dogaja, vendar menijo, da so bili vključeni le prebivalci hiš, ki živijo tik ob odlagališču, čeprav se problem tiče prebivalcev, ki živijo na širšem območju okrog odlagališča. Tu tiči tudi razlog za nasprotovanje izgradnji Regijskega odlagališča na tem prostoru. Ljudje v večini ne poznajo sistema delovanja RCERO in tako v resnici ne morejo odločiti, ali je izgradnja takega centra na predvidenem območju družbeno sprejemljiva.

Pomembno je, da zainteresirani javnosti omogočimo aktivno vključevanje v postopek načrtovanja in pri tem upoštevamo tudi njihova mnenja in predloge. Ljudje si želijo nadzora, kadar gre za njihovo domače okolje. Ker gre z novim posegom za izgubo nadzora, je pomembno, da jim s tem, ko jim omogočimo sodelovanje, damo tudi možnost, da na podlagi svojih vrednot podajo predloge, kako poseg umestiti tako, da jih bo kar najmanj motil in ga bodo najlažje sprejeli. Pomembno je, da smo se pripravljene pogovarjati o spremembah in jih ne postavimo le pred dejstvo, da se odloča o že načrtovanih variantah. Tak način se običajno zaključi s tem, da ljudje nastopijo en proti drugemu, namesto da bi poizkušali skupaj najti najbolj sprejemljivo rešitev za vse deležnike pri projektu.

Čeprav je načrtovalski postopek pri pripravi projektov državnega pomena transparenten, so vzvodi, ki jih investitorji in koordinatorji uporabljajo, preslabo izpeljani. Lahko bi rekli, da gre za zdaj pri načrtovanju posegov gospodarske javne infrastrukture v Sloveniji samo za

iluzijo vključenosti, mehanizmi za vključevanje so namreč predvideni, opisani, ampak le redko ustrezno izpeljani.

Na družbeno sprejemljivost pomembno vpliva tudi nezaupanje v pripravljavce projektov. Ljudje iz preteklih izkušenj ocenjujejo, da investitorjem ne morejo zaupati in da informacije o posegih pogosto niso legitimne. Zamolčane nevarnosti, o katerih javnost izve iz drugih virov, so pogost vzrok za poglobitev nezaupanja. Ljudje si namreč zaradi pomanjkanja informacij sliko o načrtovanem posegu pridobijo na podlagi mnenja širše skupnosti, preteklih dogodkov in objav v različnih medijih, ki pa niso nujno pravilne. Da nezaupanja v investitorje in načrtovalce ne bi še poglobili, je nujno, da se javnost pri umeščanju kritičnih posegov obvesti tudi o možnih nevarnostih, ki jih prinaša poseg. Tudi anketiranci v vseh treh primerih ocenjujejo, da pripravljavcem projektov ne morejo zaupati, saj menijo, da se prednost daje kapitalu in ne vplivom, ki jih bodo imeli posegi na ljudi. Vsak dan so mediji polni zgodb o različnih nesrečah in težavah, s katerimi se ljudje srečujejo po izgradnji podobnih posegov, zato se upravičeno sprašujejo, komu lahko zaupajo. Običajno izberejo medije in ostale akterje, ki poročajo o negativnih posledicah, ki jih imajo objekti na prostor, saj negativne informacije vedno zasenčijo pozitivne in se ljudem zdijo legitimnejše. Ker gre pri načrtovanju posegov v prostor pogosto za postopke, ki širši javnosti niso razumljivi, se lahko zato zdijo netransparetni.

Posamezniki posledice, ki jih bo imel poseg, zaznavajo različno, glede na to, kakšne motive in interese imajo v prostoru. Vendar ugotavljamo, da je glavni razlog za družbeno sprejemljivost ta, da poseg ne bo imel vpliva na zdravje ljudi. Tako anketiranci v vseh treh primerih kot tudi udeleženci na fokusni skupini menijo, da kadar obstaja možnost, da poseg ogrozi zdravje ljudi, je sprejemanje posega veliko težje. Do podobnih ugotovitev prihajajo tudi ostale podobne raziskave, ki se ukvarjajo s problemom družbene sprejemljivosti kritičnih posegov v lokalno okolje. Ugotavljamo, da je treba pri vrednotenju kriterijev v fazi načrtovanja najbolj podrobno ugotavljati in vrednotiti vplive, ki se tičejo vpliva na zdravje. Udeleženci fokusne skupine ocenjujejo, da se pri umeščanju takih posegov daje preveč poudarka varovanju Nature 2000 in podobnih elementov v prostoru, vplivu na zdravje pa se posveča premalo pozornosti. Tu kritizirajo predvsem Ministrstvo za zdravje, ki po njihovem mnenju ne opravlja svojega dela, saj je pri podajanju mnenj o sprejemljivosti posega pri presojah preveč skopo in ozkogledno. Mnenje Ministrstva je bilo v primeru daljnovoda podano na podlagi zastarele slovenske zakonodaje, namesto da bi se opiralo tudi na različne študije, ki predlagajo upoštevanje previdnostnega načela v primerih, ko obstaja sum, da bi objekt lahko imel vpliv na zdravje ljudi.

Zaradi različnih vrednot in prepričanj posameznikov, tudi vizualno, okolje zaznavamo različno. Videz objekta je v okolju lahko moteč, vendar je to odvisno od ostalih zaznanih vplivov posega. Kadar gre za posege, ki drugače ne bodo ogrozili življenjskega okolja ljudi, je ta vidik pomemben in ga je treba upoštevati. Vendar pa je, ko obstajajo vplivi, ki lahko pomembno vplivajo na način življenja v okolici, videz objekta v prostoru manj pomemben za doseganje družbene sprejemljivosti. To ne pomeni, da nam ga pri načrtovanju ni treba upoštevati, ampak da je v prvi vrsti za doseganje sprejemljivosti v prostoru treba pred estetskim vidikom gledati na to, da bo širša družbena sprejemljivost

dosežena na podlagi drugih, javnosti pomembnejših dejavnikov, kot so vpliv na zdravje, počutje, varnost ipd.

Z videzom posega lahko družbeno sprejemljivost dosežemo v primerih, ko ta ne bo imel pomembnega vpliva na človekovo življenje in zdravje. V takih primerih lahko izboljšamo odnos do posega, če ga ljudje zaznajo kot "lepega". Tak primer je Hundertwasserjeva sežigalnica odpadkov na Dunaju. Zgrajena je po najmodernejših tehničnih standardih za čiščenje škodljivih plinov in tako ne predstavlja grožnje za okoliške prebivalce. Umetnik je s svojim značilnim slogom polepšal zunanost objektov sežigalnice in s tem dosegel, da je sežigalnica kot običajno nezaželen poseg postala vizualno privlačna.

Namen dela je bil odkriti, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na to, da ljudje posege v svoje lokalno okolje sprejmejo. V osnovi jih lahko razdelimo na tiste, ki so objektivno zaznani, torej jih lahko izmerimo ter ovrednotimo npr. onesnaženje, hrup, elektromagnetno sevanje ... Te upoštevamo že med načrtovanjem, spremljamo pa jih lahko tudi med obratovanjem. Za zagotavljanje družbene sprejemljivosti je potrebno stalno izvajanje meritev v prostoru in nato prilagajanje ukrepov tem meritvam. Subjektivno zaznani dejavniki pa so tisti, ki predstavljajo oceno posameznika. Ti so pri doseganju sprejemljivosti še toliko bolj pomembni, saj so v njih zajete vrednote, vtisi, izkušnje in interesi ljudi v prostoru. Na te dejavnike lahko vplivamo le z odnosom med načrtovalci in javnostjo.

Z zaključki smo prišli do tega, da je glavni problem v zaupanju investitorjem in načrtovalcem, saj postopki načrtovanja umeščanja posegov v prostor javnosti niso razumljivi in se ji zdijo netransparentni. Na nesprejemanje posegov vpliva tudi odnos med pripravljavci in javnostjo. S pravilnim načinom pristopa k javnosti in ustrezni komunikaciji z njo bi lažje rešili marsikatero vprašanje, ki se zastavlja med načrtovanjem. Komunikacija z javnostjo zna biti naporen postopek, ki mora biti pravilno načrtovan in ustrezno izpeljan, da je uspešen. Vendar pa se lahko na dolgi rok le s tem, da se javnost počuti vključena in slišana, dosežemo družbeno sprejemljivost. Brez nje se postopki umeščanja lahko zelo zavlečejo ali celo ustavijo.

6 POVZETEK

Družbena sprejemljivost predstavlja pomemben dejavnik k uresničitvi posega v prostor. Ker je za Slovenijo značilna razpršena poselitev, je objekte, ki se zdijo za javnost nesprejemljivi, težko umestiti nekam, kjer ne bodo imeli vpliva na ljudi. Ker se določenim posegom v prostor ne moremo izogniti, je pomembno, da iščemo rešitve, ki bodo sprejemljive za večino deležnikov v prostoru.

Posegi imajo različne vplive na bivanjsko okolje. Kadar gre za prevladujoče mnenje javnosti, da so nesprejemljivi, je nujno ugotavljati, kakšni so razlogi zanj. Družbeno sprejemanje je kompleksno vprašanje, ki se razlikuje od posega do posega in je tako odvisno od dejavnikov, ki se tičejo tako dejanskih vplivov posega, splošnega mnenja javnosti, ki ni nujno pravilno ter samih postopkov načrtovanja, pridobivanja dovoljenj in sodelovanja z javnostjo. Dejavniki, ki vplivajo na nesprejemljivost so lahko objektivni; to velja za predvsem za posege, ki imajo na ljudi priznane negativne vplive ali subjektivni in tako odvisni od motivov in interesov, ki jih imajo ljudje v prostoru. Pri doseganju družbene sprejemljivosti je pomembna komunikacija z javnostjo, s pomočjo katere lahko ugotovimo razloge in njihovo upravičenost za nasprotovanje.

Naloga je razdeljena na dva dela, v prvem delu so predstavljena vsebinska izhodišča, ki se nanašajo na dojetje prostora in vplive, ki jih imajo posegi nanj. Drugi del pa je raziskovalni, kjer najprej s pomočjo anket na treh različnih primerih, ki so bili v javnosti označeni kot nesprejemljivi, ugotavljamo, kakšni so razlogi za to. Poleg anket je bila na podlagi enega primera organizirana tudi fokusna skupina, s pomočjo katere smo želeli oblikovati bolj podrobne zaključke o razlogih za nasprotovanje posegu.

S pridobljenimi rezultati smo odgovorili na zastavljena vprašanja o tem, kako ljudje dojemajo posege v prostor, kakšno je njihovo znanje o njih ter ali bi bili pripravljeni sodelovati pri načrtovanju in tako doseči rešitev, ki bi bila družbeno sprejemljivejša. S temi odgovori tudi potrdimo delovne hipoteze, da ljudje o načrtovanih posegih v svojem lokalnem okolju niso dovolj obveščeni in si za to argumente za oblikovanje mnenje izoblikujejo na podlagi prevladujočega stališča v skupnosti. Pogost dejavnik za to je preslabo poznavanje okoljske problematike in težav umeščanja objektov v prostor. Zaradi dejstva, da se ljudje pogosto odločajo na podlagi preteklih izkušenj in ne dejstev prihaja do nezaupanja do pripravljavcev posega. Zaupanje se najlažje doseže s transparentnimi postopki sodelovanja z javnostjo. S sodelovanjem pa se najlažje pride do skupnih kompromisnih rešitev.

V sklepu podajamo ugotovitve in pomanjkljivosti, ki so glavni razlog za družbeno nesprejemljivost posegov v lokalnem okolju. Vsekakor je popolno družbeno sprejemljivost pri umeščanju posegov v prostor težko doseči. Gre za zelo kompleksno vprašanje, ki je odvisno od veliko različnih dejavnikov, ki se razlikujejo tako med posegi kot med skupnostmi in posamezniki.

Hundertwasser Home. District Heating Plant

http://www.hundertwasser.at/english/oeuvre/arch_fernwaerme.php (1. nov. 2016)

Kek P. 2015. Diplomsko delo: Pravila estetskega poseganja v prostor. Maribor. Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta: 70 str.

Lazarus R. S., Folkman S. 1984. Stress, appraisal, and coping. New York, Springer Publishing Company: 445 str.

Madjar T. Predšolska vzgoja. Psihologija.

http://www.cvzu-podravje.si/images/stories/dokumenti/razvoj_in_ucenje-2-3-srecanje.pdf (23. sep. 2016)

Marušič J., Jakl F., Simonič T. 1998. Načrtovanje in krajinsko oblikovanje koridorjev daljnovodov in cevni vodov: priročnik. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, Urad R Slovenije za prostorsko planiranje: 124 str.

Manj podpore, manj vetrnih elektrarn: Primorske novice. 2015.

<http://www.primorske.si/Novice/Srednja/Manj-podpore--manj-vetrnih-elektrarn> (22. sep. 2016)

Mežnarič I., Rep R., Zupan T. 2008. Priročnik za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti. Ministrstvo za javno upravo, Republika Slovenija, Ljubljana: 63 str.

Mlakar A. 2012. Varstveno načrtovanje. Študijsko gradivo, magistrski študij, 2. letnik. 2012-2013. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo (gradivo razdeljeno na predavanjih)

Musek J. 1994. Stresi, krize on osebna čvrstost. V: Psihološki vidiki nesreč. Polič M. (ur.). Ljubljana, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje pri Ministrstvu za obrambo: 29-38

Ninamedia. 2011. Raziskava javnega mnenja 2011. Projektna naloga 11-1-06-02-024-008. Ljubljana: 176 str.

Okoljski hrup. 2009. Bruel&kjaer Sound& Vibration Measurement A/S. IMS Industrijski merilni sistemi d.o.o., Ljubljana.

http://ims.si/documents/literatura/okoljski_hrup.pdf (15. maj 2016)

Ozebek N. Goriške smeti v težavah. 2013. DNEVNIK.

<https://www.dnevnik.si/1042616239/lokalno/primorska-in-kras/goriske-smeti-v-tezavah> (jan. 2014)

Pek Drapal D., Podnar K. 2010. Kontekst, dejavniki in merjenje družbene sprejemljivosti. Slovensko društvo za odnose z javnostmi.

<http://www.piar.si/aktualno/skoj/kontekst-dejavniki-in-merjenje-druzbene-sprejemljivosti/> (22. sep. 2016)

Pek Drapal D., Drevenšek M. 2001. Participacija javnosti kot del strategije odnosov z javnostmi pri prostorskem planiranju. Teorija in praksa. 38, 4: 608-628

- Pismo ministru g. Samu Omerzelu. 2014. Družine Humar, Marinšek, Trusić.
www.senozeska-brda.si/uploads/2/6/8/2/26828510/pismo_za_ministra.docx (2. okt. 2016)
- Podnar K. 2009. Javnomnenjska raziskava o sprejemljivosti odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov na lokaciji Vrbina v občini Krško: Povzetek raziskovalnega poročila ARAO 028-09: Gradivo za novinarje. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:eqofD1dzUv4J:www.krsko.si/uploads/pages/682/q4iaI_Povzetek_raziskovalnega_porocila_o_druzbeni_sprejemljivosti.doc+&cd=1&hl=sl&ct=clnk&gl=si (22. sep. 2016)
- Polič M. 2002. Doumevanje okolja. V: Spoznavni zemljividi Slovenije. Polič M., Repovš G. (ur.). Ljubljana. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 15-55
- Polič M. 2011. Okoljska psihologija. Študijsko gradivo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo: 215 str.
- Poročilo o opravljenih aktivnostih pri pripravi in zaključevanju projekta RCERO Nova Gorica z oceno vpliva zaključka projekta za občine partnerice in uporabnike občane. 2014. Nova Gorica: 15 str.
- Posvetovanja o variantah nadgradnje daljnovoda Beričevo – Divača. 2013. Ljubljana. Ministrstvo za infrastrukturo. Portal energetika.
<http://www.energetika-portal.si/novica/n/posvetovanja-o-variantah-nadgradnje-daljnovoda-bericevo-divaca-8610/> (20. dec. 2013)
- Pravilnik o prvih meritvah in obratovalnem monitoringu za vire elektromagnetnega sevanja. 1996. Ur.l. RS., št. 70/96
- Pravilnik o tehničnih pogojih za graditev nadzemnih elektroenergetskih visokonapetnostnih vodov izmenične napetosti 1kV do 400kV. 2014. Ur.l. RS., št. 52/14
- Predstavitev pobude za park vetrnih elektrarn Senožeška brda. 2013. RS, Ministrstvo za infrastrukturo, portal energetika.
<http://www.nas-stik.si/1/Novice/Clanki/tabid/208/ID/2338/Priprave-na-gradnjo-vetrnega-parka-Senozeska-brda-vendarle-naprej.aspx> (27. sep. 2016)
- Prehod 220 kV omrežja na 400 kV Beričevo – Divača: Posvet za občino Ljubljana, Mestna četrt Sostro in Polje (Zalog). 2013.
http://www.eles.si/files/eles/userfiles/vsebina-dokumenti/Za_obcane/Zaznamek_posvet_Zadvor_6nov2013_koncno.pdf (3. mar. 2014)
- Prehod 220kV omrežja na 400kV Beričevo-Divača. ELES.
<http://www.eles.si/prehod-bericevo-divaca.aspx> (22. sep. 2016)
- Pucelj Vidović T., Pličanič S. 2015. Projektna naloga: Analiza sektorske zakonodaje – pravni režimi ter zahteve pri načrtovanju in graditvi objektov. Ljubljana, Inštitut za javno upravo
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/graditev/analiza_sektorske_zakonodaje.pdf (10. nov. 2016)

Rakovec-Felser Z. 1991. Človek v stiski, stres in tesnoba: povod in posledica bolezni. 1. Izd. Maribor, Obzorja: 127 str.

So bolezni res povezane z elektromagnetnim sevanjem?. 2014. Ljubljana, 24ur.com, <http://www.24ur.com/novice/slovenija/so-bolezni-res-povezane-z-elektromagnetnim-sevanjem.html> (17.jan. 2014)

Splichal S. 2005. Javno mnenje: teoretski razvoj in spori v 20. stoletju. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede: 395 str.

SSKJ. 2014. Ljubljana: Založba ZRC, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. <http://sskj.si/> (22.sep. 2016)

Strategija prostorskega razvoj Slovenije, SPRS. 2004. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/sprs_slo.pdf (22.sep. 2016)

The Aarhus Convention. European Commision <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/> (15. dec 2013)

Trstenjak A. 1984. Ekološka psihologija. Ljubljana, Gospodarski vestnik, Gospodarska založba: 324 str.

Ule M. N. 2002. Odnos do okolja kot kazalec razvoja. V: Spoznavni zemljividi Slovenije. Polič M., Repovš G. (ur.). Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 253-273

Uredba o elektromagnetnem sevanju v naravnem in življenjskem okolju. 1996. Ur. l. RS., št.70/96

Uredba o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju. 2005. Ur. l. RS., št.105/05

Vabilo na posvet: Prehod 220 KV obrežja na 400 kV Beričevo - Divača. Ljubljana. Ministrstvo za infrastrukturo in prostor: 1 str.

Vidno zaznavanje. Kognitivna znanost. Spletna učilnica. Ljubljana, Pedagoška fakulteta. <http://ucilnica1314.pef.uni-lj.si/mod/wiki/view.php?pageid=400> (22. Sep. 2016)

Zabukovec M. 2013. Civilne iniciative ne bi smele biti moteče. DELO. <http://www.delo.si/novice/ljubljana/civilne-iniciative-ne-bi-smele-biti-motece.html> (27. sep. 2016)

Zakon o prostorskem načrtovanju. 2007. Ur. l. RS., št. 33/07

Zakon o varstvu okolja. 2006. Ur. l. RS., št. 39/06

Zaznamek s posveta: Prehod 220 kV omrežja na 400 kV Beričevo – Divača: Posvet za občino Ljubljana (ČŠ Šentvid in ČŠ Posavje) in za NVO. 2014. http://www.eles.si/files/eles/userfiles/SLO/Za%20ob%C4%8Dane/Pomembni_na%C4%8Dtovani_objekti/Prehod%20220kV%20omrezja%20na%20400kV%20Breicevo-Divaca/Zaznamek_posvet15_%20Ljubljana_9jan2014_kon%C4%8Dna.pdf (3. mar. 2016)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Marku Poliču in somentorici prof. dr. Mojci Golobič za pomoč in snovanju magistrske naloge. Zahvala gre tudi recenzentki doc. Darji Matjašec in predsedniku komisije prof. dr. Davorinu Gazvodi za komentarje in odzivnost.

Zahvalila bi se tudi CI Severne Trase in CI Zaščitimo otroke pred sevanjem, ki sta se prijazno odzvali na prošnjo za sodelovanje in s svojim razmišljanjem pripomogli k nastanku moje magistrske naloge.

Največji HVALA vsekakor velja mojim staršem za podporo in finančno pomoč tekom študija, Primožu za prenašanje v težkih trenutkih ter vso moralno in ostalo pomoč, Tini in Tatjani pa za motivacijo in spodbudo, takrat ko sem jo zares potrebovala.

In ne nazadnje še tajniku, Tomažu Podboju za vse, kar je v vseh teh letih storil za nas!

PRILOGA A

Anketni vprašalnik – Primer 400 kV daljnovod Beričevo – Divača

ANKETA

400 kV daljnovod Divača - Kleče

Pozdravljeni,

Sem Špela Oblak, študentka na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani in pripravljam magistrsko nalogo z naslovom Dejavniki družbene sprejemljivosti posegov v prostor.

Namen raziskave je ugotoviti, kaj ljudje menijo o določenih posegih v okolje in kateri dejavniki vplivajo na njihovo sprejemljivost.

Vaše sodelovanje je za raziskavo ključno, saj le z vašimi odgovori lahko dobim pravi vpogled v dojemanje/sprejemanje posameznega posega v prostor.

Anketa je anonimna, vaše ime se ne bo pojavilo nikjer, zbrani podatki bodo obravnavani zaupno in analizirani na splošno ter nikakor na ravni odgovorov posameznika. Uporabljeni bodo izključno za pripravo te magistrske naloge.

Za Vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem!

Špela Oblak

Telefonska številka: 040700527

Elektronska pošta: spela.s.oblak@gmail.com

1 SPOL

Moški

Ženski

2 KOLIKO STE STARI?

_____ let.

3 KAKŠNA JE VAŠA NAJVIŠJA DOKONČANA IZOBRAZBA?

(Ne)dokončana osnovna šola

Poklicna izobrazba

Srednješolska izobrazba

Višješolska/Visokošolska/Univerzitetna izobrazba

Magistrska/doktorska izobrazba

4 KAKŠEN JE VAŠ TRENUTNI ZAPOSLOTITVENI STATUS?

Zaposlen/a

Samozaposlen/a (s.p.)

Brezposeln/a

Upokojenec/ka

Dijak/študent/ka

Gospodinja/gospodinjec

5 V KAKO VELIKEM NASELJU ŽIVITE?

Zaselek (do 15 domov)

Podeželjsko naselje (do 3000 prebivalcev)

Manjše mesto (3000 – 20000 prebivalcev)

Večje mesto – mestna občina (20000 prebivalcev in več)

1

KOLIKŠNA JE NAJMANŠA ODDALJENOST OD VAŠEGA DOMA, NA KATERI BI BILI ŠE PRIPRAVLJENI SPREJETI POSAMEZNEGA OD SPODAJ NAŠTETIH OBJEKTOV (Dopišite število **metrov** oziroma **kilometrov**)

Avtocesta: _____

Daljnovod (110kV+): _____

Vetrna elektrarna: _____

Industrijska cona: _____

Odlagališče odpadkov: _____

Odlagališče radioaktivnih odpadkov: _____

Kemična tovarna: _____

Elektrarna sončnih celic: _____

Termoelektrarna: _____

Trgovski center: _____

KAJ VAS V VAŠEM OKOLJU NAJBOLJ MOTI (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- me ne moti, 5 – me zelo moti)

	Me ne moti				me zelo moti
hrup	1	2	3	4	5
prah	1	2	3	4	5
Kemično onesnaženje	1	2	3	4	5
smrad	1	2	3	4	5
Obvozi, prometni zastoji	1	2	3	4	5
Grd izgled	1	2	3	4	5
Škodljiv vpliv na zdravje	1	2	3	4	5
Možnost nepredvidenih dogodkov, nesreče	1	2	3	4	5

2

KOLIKO VESTE O DELOVANJU DALJNOVODA? (Obkrožite)

Nič ne vem

Imam osnovno znanje o delovanju

Vem precej o delovanju

Zelo se spoznam na delovanje

KAKŠNI SO PO VAŠEM MNENJU VPLIVI DALJNOVODA NA OKOLJE IN LJUDI?
(Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- se ne strinjam, 5 – se strinjam)

	Se ne strinjam				Se strinjam
sevanje	1	2	3	4	5
vpliv na zdravje	1	2	3	4	5
onesnaženje	1	2	3	4	5
grd izgled	1	2	3	4	5
zmanjševanje kakovosti življenja	1	2	3	4	5
slabo počutje	1	2	3	4	5
hrup	1	2	3	4	5
možnost podrtja (žled in vetrolom)	1	2	3	4	5
nespečnost	1	2	3	4	5

V bližini vašega kraja je predvidena nova trasa daljnovoda Divača – Kleče. Gre za 400kV daljnovod.

VESTE, KJE POTEKA PREDVIDENA TRASA DALJNOVODA?

Ne

Da. Kaj si mislite o njej?

Rešitev je zadovoljiva

Z rešitvijo se ne strinjam

Nov daljnovod se mi ne zdi potreben

KATERE DEJAVNOSTI SE LAHKO IZVAJAJO POD DALJNOVODOM? (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- se ne strinjam, 5 – se strinjam)

	Se ne strinjam				Se strinjam
Kmetijska dejavnost	1	2	3	4	5
Rekreacija (tek, pohodništvo, kolesarstvo ...)	1	2	3	4	5
Bivanje	1	2	3	4	5
Športni objekti (igrišča, dvorane ...)	1	2	3	4	5
Industrija (industrijske in obrtne dejavnosti)	1	2	3	4	5
Promet (ceste, železnice)	1	2	3	4	5
Izobraževanje (šole, vrtci)	1	2	3	4	5

KATEREGA VPLIVA DALJNOVODA VAS JE NAJBOLJ STRAH?

3

KATERA IZMED MOŽNOSTI SE VAM ZDI NAJBOLJ SPREJEMLJIVA? Razvrstite možnosti od 1 (najmanj sprejemljiva) do 4 (najbolj sprejemljiva).

KAJ BI PRIPOMOGLO K VAŠI ODLOČITVI, DA BI SPREJELI/PODPRLI NAČRTOVAN DALJNOVOD V BLIŽINI VAŠEGA BIVALIŠČA?

Ureditev poti, pločnikov, komunale, razsvetljave v kraju

Zasaditev, da bi se zmanjšal vizualni vpliv

Denarno nadomestilo za škodo, ki je nastala

Preselitev na novo lokacijo (na državne stroške)

Nič

Drugo _____

4

OCENITE KOLIKO SE STRINJATE S POSAMEZNO IZJAVO O MOŽNOSTI SODELOVANJA PRI PRIPRAVI PROJEKTA. (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- sploh se ne strinjam, 5 – povsem se strinjam)

	Sploh se ne strinjam				Povsem se strinjam
Možnosti za sodelovanje je dovolj	1	2	3	4	5
Z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen	1	2	3	4	5
Mnenja ljudi se upoštevajo	1	2	3	4	5
Vpliv lobijev, investorjev, državnih in lokalnih oblasti je prevelik	1	2	3	4	5

KOLIKO ZAUPATE PRIPRAVLJALCEM PROJEKTA?

Sploh ne zaupam				Povsem zaupam
1	2	3	4	5

Če je vaša ocena manj kot 3, zakaj jim ne zaupate?

5

Kakšni so vaši predlogi za umestitev objekta?

PRILOGA B

Anketni vprašalnik – Primer Park vetrnih elektrarn Senožeška brda

ANKETA

Park vetrnih elektrarn Senožeška Brda

Pozdravljeni,

Sem Špela Oblak, študentka na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani in pripravljam magistrsko nalogo z naslovom Dejavniki družbene sprejemljivosti posegov v prostor.

Namen raziskave je ugotoviti, kaj ljudje menijo o določenih posegih v okolje in kateri dejavniki vplivajo na njihovo sprejemljivost.

Vaše sodelovanje je za raziskavo ključno, saj le z vašimi odgovori lahko dobim pravi vpogled v dojemanje/sprejemanje posameznega posega v prostor.

Anketa je anonimna, vaše ime se ne bo pojavilo nikjer, zbrani podatki bodo obravnavani zaupno in analizirani na splošno ter nikakor na ravni odgovorov posameznika. Uporabljeni bodo izključno za pripravo te magistrske naloge.

Za Vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem!

Špela Oblak

Telefonska številka: 040700527

Elektronska pošta: spela.s.oblak@gmail.com

1 SPOL

Moški

Ženski

2 KOLIKO STE STARI?

_____ let.

3 KAKŠNA JE VAŠA NAJVIŠJA DOKONČANA IZOBRAZBA?

(Ne)dokončana osnovna šola

Poklicna izobrazba

Srednješolska izobrazba

Visoka/Visokošolska/Univerzitetna izobrazba

Magistrska/doktorska izobrazba

4 KAKŠEN JE VAŠ TRENUTNI ZAPOSLOVNI STATUS?

Zaposlen/a

Samozaposlen/a (s.p.)

Brezposeln/a

Upokojenec/ka

Dijak/študent/ka

Gospodinja/gospodinjec

5 V KAKO VELIKEM NASELJU ŽIVITE?

Zaselek (do 15 domov)

Podeželjsko naselje (do 3000 prebivalcev)

Manjše mesto (3000 – 20000 prebivalcev)

Večje mesto – mestna občina (20000 prebivalcev in več)

1

KOLIKŠNA JE NAJMANŠA ODDALJENOST OD VAŠEGA DOMA, NA KATERI BI BILI ŠE PRIPRAVLJENI SPREJETI POSAMEZNEGA OD SPODAJ NAŠTETIH OBJEKTOV (Dopišite število **metrov** oziroma **kilometrov**)

Avtocesta: _____

Daljnovod (110kV+): _____

Vetrna elektrarna: _____

Industrijska cona: _____

Odlagališče odpadkov: _____

Odlagališče radioaktivnih odpadkov: _____

Kemična tovarna: _____

Elektrarna sončnih celic: _____

Termoelektrarna: _____

Trgovski center: _____

KAJ VAS V VAŠEM OKOLJU NAJBOLJ MOTI (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- me ne moti, 5 – me zelo moti)

	Me	ne			me	zelo
	1	2	3	4	5	moti
hrup	1	2	3	4	5	
prah	1	2	3	4	5	
Kemično onesnaženje	1	2	3	4	5	
smrad	1	2	3	4	5	
Obvozi, prometni zastoji	1	2	3	4	5	
Grd izgled	1	2	3	4	5	
Škodljiv vpliv na zdravje	1	2	3	4	5	
Možnost nepredvidenih dogodkov, nesreče	1	2	3	4	5	

2

KOLIKO VESTE O DELOVANJU VETRNIH ELEKTRARN? (Obkrožite)

Nič ne vem

Imam osnovno znanje o delovanju

Vem precej o delovanju

Zelo se spoznam na delovanje

KAKŠNI SO PO VAŠEM MNENJU VPLIVI VETRNE ELEKTRARNE NA OKOLJE IN LJUDI? (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- se ne strinjam, 5 – se strinjam)

	Se ne strinjam				Se strinjam
grd izgled	1	2	3	4	5
vpliv na ptice	1	2	3	4	5
onesnaženje	1	2	3	4	5
slabo počutje	1	2	3	4	5
zmanjševanje kakovosti življenja	1	2	3	4	5
sevanje	1	2	3	4	5
hrup	1	2	3	4	5
možnost podrtja (ob premočnem vetru)	1	2	3	4	5

V bližini vašega kraja je predviden park vetrnih elektrarn Senoženska Brda. V tem projektu je predvidenih 40 vetrnic in ostale infrastrukture, ki omogoča delovanje parka.

VESTE, KJE SO NAČRTOVANE VETRNICICE?

Ne

Da. Kaj si mislite o njej?

Rešitev je zadovoljiva

Z rešitvijo se ne strinjam

Vetrna elektrarna se mi ne zdi potrebna

KATERE DEJAVNOSTI SE LAHKO IZVAJAJO V BLIŽINI VETRNIH ELEKTRARN? (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- se ne strinjam, 5 – se strinjam)

	Se ne strinjam				Se strinjam
Kmetijska dejavnost	1	2	3	4	5
Rekreacija (tek, pohodništvo, kolesarstvo ...)	1	2	3	4	5
Bivanje	1	2	3	4	5
Športni objekti (igrišča, dvorane ...)	1	2	3	4	5
Industrija (industrijske in obrtne dejavnosti)	1	2	3	4	5
Promet (ceste, železnice)	1	2	3	4	5
Izobraževanje (šole, vrtci)	1	2	3	4	5

KATEREGA VPLIVA VETRNIC VAS JE NAJBOLJ STRAH?

3

KATERA IZMED MOŽNOSTI SE VAM ZDI NAJBOLJ SPREJEMLJIVA? Razvrstite možnosti od 1 (najmanj sprejemljiva) do 4 (najbolj sprejemljiva).

KAJ BI PRIPOMOGLO K VAŠI ODLOČITVI, DA BI SPREJELI/PODPRLI NAČRTOVAN PARK VETRNIH ELEKTRARN V BLIŽINI VAŠEGA KRAJA?

Ureditev poti, pločnikov, komunale, razsvetljave v kraju

Zasaditev, da bi se zmanjšal vizualni vpliv

Denarno nadomestilo za škodo, ki je nastala

Preselitev na novo lokacijo (na državne stroške)

Nič

Drugo _____

4

OCENITE KOLIKO SE STRINJATE S POSAMEZNO IZJAVO O MOŽNOSTI SODELOVANJA PRI PRIPRAVI PROJEKTA. (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- sploh se ne strinjam, 5 – povsem se strinjam)

	Sploh se ne strinjam				Povsem se strinjam
Možnosti za sodelovanje je dovolj	1	2	3	4	5
Z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen	1	2	3	4	5
Mnenja ljudi se upoštevajo	1	2	3	4	5
Vpliv lobijev, investorjev, državnih in lokalnih oblasti je prevelik	1	2	3	4	5

KOLIKO ZAUPATE PRIPRAVLJALCEM PROJEKTA?

Sploh ne zaupam				Povsem zaupam
1	2	3	4	5

Če je vaša ocena manj kot 3, zakaj jim ne zaupate?

5

Kakšni so vaši predlogi za umestitev objekta?

PRILOGA C

Anketni vprašalnik – Primer Regijski center za ravnanje z odpadki R CERO Nova Gorica

ANKETA

Regijski center za ravnanje z odpadki R CERO Nova Gorica

Pozdravljeni,

Sem Špela Oblak, študentka na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete v Ljubljani in pripravljam magistrsko nalogo z naslovom Dejavniki družbene sprejemljivosti posegov v prostor.

Namen raziskave je ugotoviti, kaj ljudje menijo o določenih posegih v okolje in kateri dejavniki vplivajo na njihovo sprejemljivost.

Vaše sodelovanje je za raziskavo ključno, saj le z vašimi odgovori lahko dobim pravi vpogled v dojemanje/sprejemanje posameznega posega v prostor.

Anketa je anonimna, vaše ime se ne bo pojavilo nikjer, zbrani podatki bodo obravnavani zaupno in analizirani na splošno ter nikakor na ravni odgovorov posameznika. Uporabljeni bodo izključno za pripravo te magistrske naloge.

Za Vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem!

Špela Oblak

Telefonska številka: 040700527

Elektronska pošta: spela.s.oblak@gmail.com

1 SPOL

Moški

Ženski

2 KOLIKO STE STARI?

_____ let.

3 KAKŠNA JE VAŠA NAJVIŠJA DOKONČANA IZOBRAZBA?

(Ne)dokončana osnovna šola

Poklicna izobrazba

Srednješolska izobrazba

Višješolska/Visokošolska/Univerzitetna izobrazba

Magistrska/doktorska izobrazba

4 KAKŠEN JE VAŠ TRENUTNI ZAPOSLOTITVENI STATUS?

Zaposlen/a

Samozaposlen/a (s.p.)

Brezposeln/a

Upokojenec/ka

Dijak/študent/ka

Gospodinja/gospodinjec

5 V KAKO VELIKEM NASELJU ŽIVITE?

Zaselek (do 15 domov)

Podeželjsko naselje (do 3000 prebivalcev)

Manjše mesto (3000 – 20000 prebivalcev)

Večje mesto – mestna občina (20000 prebivalcev in več)

1

KOLIKŠNA JE NAJMANŠA ODDALJENOST OD VAŠEGA DOMA, NA KATERI BI BILI ŠE PRIPRAVLJENI SPREJETI POSAMEZNEGA OD SPODAJ NAŠTETIH OBJEKTOV (Dopišite število **metrov** oziroma **kilometrov**)

Avtocesta: _____

Daljnovod (110kV+): _____

Vetrna elektrarna: _____

Industrijska cona: _____

Odlagališče odpadkov: _____

Odlagališče radioaktivnih odpadkov: _____

Kemična tovarna: _____

Elektrarna sončnih celic: _____

Termoelektrarna: _____

Trgovski center: _____

KAJ VAS V VAŠEM OKOLJU NAJBOLJ MOTI (Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- me ne moti, 5 – me zelo moti)

	Me ne moti				me zelo moti
hrup	1	2	3	4	5
prah	1	2	3	4	5
Kemično onesnaženje	1	2	3	4	5
smrad	1	2	3	4	5
Obvozi, prometni zastoji	1	2	3	4	5
Grd izgled	1	2	3	4	5
Škodljiv vpliv na zdravje	1	2	3	4	5
Možnost nepredvidenih dogodkov, nesreče	1	2	3	4	5

2

KOLIKO VESTE O DELOVANJU R CERO (Obkrožite)

Nič ne vem

Imam osnovno znanje o delovanju

Vem precej o delovanju

Zelo se spoznam na delovanje

KAKŠNI SO PO VAŠEM MNENJU VPLIVI ODLAGALIŠČA NA OKOLJE IN LJUDI?
(Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- se ne strinjam, 5 – se strinjam)

	Se ne strinjam				Se strinjam
smrad	1	2	3	4	5
vpliv na zdravje	1	2	3	4	5
onesnaženje	1	2	3	4	5
grd izgled	1	2	3	4	5
zmanjševanje kakovosti življenja	1	2	3	4	5
razmnožitev zajedalcev	1	2	3	4	5
hrup	1	2	3	4	5
uhajanje nevarnih tekočin v vodo	1	2	3	4	5

V bližini vašega kraja je bil predviden Regijski center za ravnanje z odpadki Nova Gorica.
VESTE, KJE JE BILO NAČRTOVANO REGIJSKO ODLAGALIŠČE?

Ne

Da. Kaj si mislite o njej?

Rešitev je zadovoljiva

Z rešitvijo se ne strinjam

Posodobitev odlagališča se mi ne zdi potrebna

KATERE DEJAVNOSTI SE LAHKO IZVAJAJO POLEG ODLAGALIŠČA R CERO?
(Obkrožite ustrezno oceno na petstopenjski lestvici; 1- se ne strinjam, 5 – se strinjam)

	Se ne strinjam				Se strinjam
Kmetijska dejavnost	1	2	3	4	5
Rekreacija (tek, pohodništvo, kolesarstvo ...)	1	2	3	4	5
Bivanje	1	2	3	4	5
Športni objekti (igrišča, dvorane ...)	1	2	3	4	5
Industrija (industrijske in obrtne dejavnosti)	1	2	3	4	5
Promet (ceste, železnice)	1	2	3	4	5
Izobraževanje (šole, vrtci)	1	2	3	4	5

KATEREGA VPLIVA ODLAGALIŠČA VAS JE NAJBOLJ STRAH?

3

KATERA IZMED 3 MOŽNOSTI SE VAM ZDI NAJBOLJ SPREJEMLJIVA? (obkrožite)

Nova lokacija na območju Severne Primorske

Dosedanja lokacija

Dosedanja rešitev – vožnja odpadkov v druge zbirne centre po državi

KAJ BI PRIPOMOGLO K VAŠI ODLOČITVI, DA BI SPREJELI/PODPRLI
NAČRTOVANO ODLAGALIŠČE V BLIŽINI VAŠEGA KRAJA?

Ureditev poti, pločnikov, komunale, razsvetljave v kraju

Zasaditev, da bi se zmanjšal vizualni vpliv

Denarno nadomestilo za škodo, ki je nastala

Preselitev na novo lokacijo (na državne stroške)

Nič

Drugo _____

4

OCENITE KOLIKO SE STRINJATE S POSAMEZNO IZJAVO O MOŽNOSTI
SODELOVANJA PRI PRIPRAVI PROJEKTA. (Obkrožite ustrezno oceno na
petstopenjski lestvici; 1- sploh se ne strinjam, 5 – povsem se strinjam)

	Sploh se ne strinjam				Povsem se strinjam
Možnosti za sodelovanje je dovolj	1	2	3	4	5
Z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen	1	2	3	4	5
Mnenja ljudi se upoštevajo	1	2	3	4	5
Vpliv lobijev, investorjev, državnih in lokalnih oblasti je prevelik	1	2	3	4	5

KOLIKO ZAUPATE PRIPRAVLJALCEM PROJEKTA?

Sploh ne zaupam				Povsem zaupam
1	2	3	4	5

Če je vaša ocena manj kot 3, zakaj jim ne zaupate?

5

Kakšni so vaši predlogi za umestitev objekta?

PRILOGA D

Rezultati ankete

1 Spol anketirancev

Moški	Ženski
52	47

2 Starost anketirancev

Povprečna starost anketirancev je bila 44,7 let.

Najmlajši anketiranec je imel 20 let.

Najstarejši anketiranec je imel 82 let.

3 Kakšna je vaša najvišja dosežena izobrazba?

(Ne)dokončana osnovna šola	5
Poklicna izobrazba	14
Srednješolska izobrazba	35
Višješolska/Visokošolska/Univerzitetna izobrazba	41
Magistrska/Doktorska izobrazba	4

4 Kakšen je vaš trenutni zaposlitveni status?

Zaposlen/a	57
Samozaposlen/a (s.p.)	4
Brezposeln/a	8
Upokojenec/ka	22
Dijak/študent/ka	8
Gospodinja/gospodinjec	0

5 V kako velikem naselju živite?

Zaselek (do 15 domov)	19
Podeželsko naselje (do 3000 prebivalcev)	38
Manjše mesto (3000 – 20000 prebivalcev)	30
Večje mesto – mestna občina (20000 prebivalcev in več)	12

Primer: 400 kV daljnovod Divača – Kleče

Kolikšna je najmanjša oddaljenost od vašega doma, na kateri bi bili še pripravljeni sprejeti posameznega od spodaj naštetih objektov (povprečna oddaljenost v kilometrih)

Avtocesta	3,3km
Daljnovod (110 kV+)	12,5km
Vetna elektrarna	3,1km
Industrijska cona	4,4km

Odlagališče odpadkov	13,7km
Odlagališče radioaktivnih odpadkov	90,9km
Kemična tovarna	37,6km
Elektrarna sončnih celic	10,3km
Termoelektrarna	23,9km
Trgovski center	3,1km

Kaj vas v vašem okolju najbolj moti (Povprečna ocena; 1- me ne moti, 5 – me zelo moti)

Hrup	3,4
Prah	3,5
Kemično onesnaženje	3,8
Smrad	3,5
Obvozi, prometni zastoji	3,2
Grd izgled	3,2
Škodljiv vpliv na zdravje	4,2
Možnost nepredvidenih dogodkov, nesreče	3,6

Koliko veste o delovanju daljnovoda? (v %)

Nič ne vem	8%
Imam osnovno znanje o daljnovodu	20%
Vem precej o delovanju	4%
Zelo se spoznam na delovanje	1%

Kakšni so po vašem mnenju vplivi daljnovoda na okolje in ljudi? (povprečna ocena; 1 – se ne strinjam, 5 – se strinjam)

Sevanje	4,1
Vpliv na zdravje	3,8
Onesnaženje	2,3
Grd izgled	3,3
Zmanjševanje kakovosti življenja	3,7
Slabo počutje	3,4
Hrup	2,0
Možnost podrtja (žled in vetrolov)	3,5
Nespečnost	3,2

Veste, kje poteka predvidena trasa daljnovoda? (v %)

Ne	27%
Da. Rešitev je zadovoljiva.	2%
Da. Z Rešitvijo se ne strinjam	2%
Da. Nov daljnovod se mi ne zdi potreben.	2%

Katere dejavnosti se lahko izvajajo pod daljnovodom? (povprečna ocena; 1 – se ne strinjam, 5 – se strinjam)

Kmetijska dejavnost	3,2
Rekreacija (tek, pohodništvo, kolesarstvo)	2,3

...)	
Bivanje	1,4
Športni objekti (igrišča, dvorane ...)	1,6
Industrija (industrijske in obrtne cone)	2,2
Promet (ceste, železnice)	3,2
Izobraževanje (šole, vrtci)	1,4

Katerega vpliva daljnovoda vas je najbolj strah?

- Sevanja (13 odgovorov)
- Nobenega (3 odgovori)
- Vpliva na zdravje (3 odgovori)
- Hrupa (2 odgovora)
- Potencialnega vpliva, ki ga ne poznamo
- Žledoloma, možnost podrtja
- Udara strele
- Udara električnega toka
- Negativnega vpliva na kakovost bivanja

Katera izmed možnosti se vam zdi najbolj sprejemljiva? (povprečna ocena; 1 – najmanj sprejemljiva, 5 – najbolj sprejemljiva)

Povprečna ocena: 1,9

Povprečna ocena: 2,4

Povprečna ocena: 2,8

Povprečna ocena: 3,1

Kaj bi pripomoglo k vaši odločitvi, da bi sprejeli/podprli načrtovan daljnovod v bližini vašega odlagališča?

Ureditev poti, pločnikov, komunale, razsvetljave v kraju	5
Zasaditev, da bi se zmanjšal vizualni vpliv	4
Denarno nadomestilo za škodo, ki je nastala	5

Preselitev na novo lokacijo	11
Nič	11
Drugo: ustrezna oddaljenost	1

Ocenite koliko se strinjate s posamezno izjavo o možnosti sodelovanja pri pripravi projekta (povprečna ocena, 1 – sploh se ne strinjam, 5 – povsem se strinjam)

Možnosti za sodelovanje je dovolj	2,4
Z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen	3,9
Mnenja ljudi se upoštevajo	2,6
Vpliv lobijev, investorjev. Državnih in lokalnih oblasti je prevelik	4,4

Koliko zaupate pripravljalcem projekta?

1 – jim sploh ne zaupam	5
2 – jim ne zaupam	10
3 – ne vem ali jim zaupam ali ne	15
4 – jim zaupam	3
5 – povsem jim zaupam	0

Če je vaša ocena manj kot 3, zakaj jim ne zaupate?

Prednost dajejo kapitalu, ne vplivu na okolje in ljudi.
Zaradi koruptivnosti, osebnih interesov.
Še vedno ni dokazljivih škodljivih raziskav na dolgotrajni vpliv daljnovodov na človeški organizem, ko bodo to raziskali ali ko bodo že ugotovljene rezultate posredovali ljudem bomo vedeli zakaj jim ne zaupamo.
Ker niso strokovno usposobljeni.
Ker se projekt ne predstavlja celostno, nekatera vprašanja ostajajo s pomankljivimi odgovori.
Politika in interesi investitorjev so v Sloveniji pred državljani.
Zadeve so vse dogovorjene za lastne interese.
Ker ne sodelujejo s prebivalci.
Neupoštevanja pripomb in predlogov krajanov. Ignorantski odnos do lokalne skupnosti. Ni dovolj informacij glede negativnih vplivov.
Ne poznam nobenih virov, ki bi lahko pokazali zaupanje.
Vpliv vplivnih posameznikov, lobijev, zaradi individualnih koristi ne glede na učinke na ljudi, ki bivajo v določenem okolju.
Koruptivnost, iskanje dobička.
Zato, ker se odločajo kot njim ustreza.

Kakšni so vaši predlogi za umestitev objekta?

- Da je čim bolj odmaknjen od naselij in objektov, kjer potekajo dejavnosti človeka, ne glede na stroške.
- Vkop vodnikov v zemljo ob naseljih.

- Vsaj 3 km oddaljen od bivalnih naselij.
- Naj ga izvede strokovno usposobljena oseba, ki ne bo gledala samo na profit.
- Upoštevanje ljudi in okolja, kjer poteka daljnovod.
- Izogibanje naselij ali podzemeljski vodi.
- Ker škoduje zdravju, bi ga bilo potrebno umestiti kjer ni bivalnih površin, šol, vrtcev.
- Da se daljnovod postavi stran od urbanega okolja.
- Daljnovodi naj bodo zgrajeni pod zemljo.
- Čim večji odmik od hiš in javnih objektov (vrtcev, šol, igrišč ...).
- Izven naselij; če je možno.
- Na traso, ki ne zajema bližine naselij.
- Objekt naj bo umeščen čim bolj stran od objektov (hiše), kjer ljudje bivajo.
- Nimam jih - če se ne spoznaš bodi tiho.
- Vkop.
- Naj se o tem odločajo strokovnjaki z vseh področij, tudi naravovarstveniki.
- Ne potrebujemo daljnovoda; v zemljo.

Primer: RCERO Nova Gorica

Kolikšna je najmanjša oddaljenost od vašega doma, na kateri bi bili še pripravljeni sprejeti posameznega od spodaj naštetih objektov (povprečna oddaljenost v kilometrih)

Avtocesta	4,8km
Daljnovod (110 kV+)	7,5km
Vetrna elektrarna	9,4km
Industrijska cona	9,2km
Odlagališče odpadkov	38,8km
Odlagališče radioaktivnih odpadkov	135,5km
Kemična tovarna	74,4km
Elektrarna sončnih celic	9,9km
Termoelektrarna	46,0km
Trgovski center	3,9km

Kaj vas v vašem okolju najbolj moti (Povprečna ocena; 1- me ne moti, 5 – me zelo moti)

Hrup	3,5
Prah	2,3
Kemično onesnaženje	4,2
Smrad	4,0
Obvozi, prometni zastoji	2,9
Grd izgled	2,7
Škodljiv vpliv na zdravje	4,3
Možnost nepredvidenih dogodkov, nesreče	3,1

Koliko veste o delovanju RCERO? (v %)

Nič ne vem	16
------------	----

Imam osnovno znanje o daljnovodu	10
Vem precej o delovanju	6
Zelo se spoznam na delovanje	1

Kakšni so po vašem mnenju vplivi odlagališča odpadkov na okolje in ljudi? (povprečna ocena; 1 – se ne strinjam, 5 – se strinjam)

Smrad	4,7
Vpliv na zdravje	4,2
Onesnaženje	4,5
Grd izgled	3,2
Zmanjševanje kakovosti življenja	4,2
Razmnožitev zajedalcev	4,3
Hrup	3,1
Uhajanje tekočin v vodo	4,2

Veste, kje je načrtovano Regijsko odlagališče odpadkov Nova Gorica (v %)

Ne	15
Da. Rešitev je zadovoljiva.	6
Da. Z Rešitvijo se ne strinjam	9
Da. Nov daljnovod se mi ne zdi potreben.	3

Katere dejavnosti se lahko izvajajo v bližini odlagališča? (povprečna ocena; 1 – se ne strinjam, 5 – se strinjam)

Kmetijska dejavnost	2,4
Rekreacija (tek, pohodništvo, kolesarstvo ...)	2,2
Bivanje	1,7
Športni objekti (igrišča, dvorane ...)	1,9
Industrija (industrijske in obrtne cone)	3,6
Promet (ceste, železnice)	3,5
Izobraževanje (šole, vrtci)	1,6

Katerega vpliva odlagališča vas je najbolj strah?

- Smradu (11 odgovorov)
- Onesnaženja narave, podtalnice (8 odgovorov)
- Požara (3 odgovori)
- Strupov (2 odgovora)
- Da odlagališče ne bi bilo urejeno po standardih (2 odgovora)
- Škodljivega vpliva na zdravje (2 odgovora)
- Podgan
- Nobenega
- Zastrupitev vode
- Eksplozije
- Strupenih odpadkov

Katera izmed 3 možnosti se vam zdi najbolj sprejemljiva?

Dosedanja rešitev – vožnja odpadkov v druge zbirne centre po državi	11
Dosedanja lokacija	9
Nova lokacija na območju Severne Primorske	13

Kaj bi pripomoglo k vaši odločitvi, da bi sprejeli/podprli načrtovano odlagališče v bližini vašega odlagališča? (število odgovorov)

Ureditev poti, pločnikov, komunale, razsvetljave v kraju	2
Zasaditev, da bi se zmanjšal vizualni vpliv	0
Denarno nadomestilo za škodo, ki je nastala	13
Preselitev na novo lokacijo (na državne stroške)	13
Nič	8
Drugo: Kontrola vpliva na zdravje	1

Ocenite koliko se strinjate s posamezno izjavo o možnosti sodelovanja pri pripravi projekta (povprečna ocena, 1 – sploh se ne strinjam, 5 – povsem se strinjam)

Možnosti za sodelovanje je dovolj	2,4
Z možnostmi sodelovanja nisem dobro seznanjen	3,5
Mnenja ljudi se upoštevajo	1,8
Vpliv lobijev, investorjev. Državnih in lokalnih oblasti je prevelik	4,5

Koliko zaupate pripravljalcem projekta?

1 – jim sploh ne zaupam	4
2 – jim ne zaupam	8
3 - ne vem ali jim zaupam ali ne	16
4 – jim zaupam	4
5 – povsem jim zaupam	1

Če je vaša ocena manj kot 3, zakaj jim ne zaupate?

Vpliv tistih ki so na vodilnih položajih.
Če so plačani, bodo naredili ne glede na to, da bodo kaj uničili.
O vplivih govorijo tisti, ki se jih ne tiče. Odločajo tisti, ki se jih ne tiče.
Če bi bilo kot v LJ, obveščanje ljudi o projektu po pošti..letaki..po hišah.. Mi živimo 300 metrov zračne razdalje stran in ne vemo nič kako naj bi projekt zgledal.
Nikoli ne veš kaj lahko pričakuješ.
Kar se dogaja na splošno po Sloveniji. Vodilnim ne moreš zaupati. Vsak dan se v medijih govori kaj vse je šlo narobe.

Ne gledajo na ljudi, ne živijo na območju ampak jih zanima samo denar.
Ker se vse vrti okoli denarja, kdo bo dobil v žep. Ni jim mar za ljudi, ki bi s tem okoljem živeli, če bi pripravljanci živeli na tem območju tam R CERO-ta ne bi bilo.
Slabe izkušnje.
Lobiji, podkupovanje, izigravanje malega človeka.
Ker bi lahko malo gledali na mnenje državljanov.

Kakšni so vaši predlogi za umestitev objekta?

-Drugam."

-Kjer ni ljudi.

-Premestitev na drugo lokacijo.

-Naj ostane, kot je zdaj.

-Enaka lokacija saj so tako stroški najmanjši.

-Drugam, kjer ne bi bilo vpliva na ljudi.

-Če se naredi tako kot je v Ljubljani in se upošteva ljudi bi bilo super. Veliko bi pripomoglo tudi boljše povezovanje lokalnih skupnosti za doseganje skupnih ciljev; zdaj lahko vsak dela kar hoče." Pokasirajo" pa ljudje, ki se jih primer pravzaprav tiče.

-Nekam kjer ni prebivalcev.

-Mi smo dolgo trpeli ta smrad, naj ga še drugi.

-Dobro preučiti lokacije in v sodelovanju s strokovnjaki doseči najboljšo rešitev.

- Problem je treba urediti saj dosedanja lokacija očitno ni primerna.

-Nekam, kjer ne bo vpliva na ljudi, lokacija kjer ni hiš v bližini.

-Kjer je načrtovano. Ne poznam točne lokacije.

-Daleč od krajev, kjer bivajo ljudje.

-Nekam na samem, brez bližine šol, vrtcev ...

-Ne pri nas.

Primer: Park vetrnih elektrarn Senožeska Brda

Kolikšna je najmanjša oddaljenost od vašega doma, na kateri bi bili še pripravljeni sprejeti posameznega od spodaj naštetih objektov (povprečna oddaljenost v kilometrih)

Avtocesta	3,5
Daljnovid (110 kV+)	4,4
Vetrna elektrarna	11,9
Industrijska cona	6,6
Odlagališče odpadkov	22,0
Odlagališče radioaktivnih odpadkov	119,1
Kemična tovarna	65,4
Elektrarna sončnih celic	9,5
Termoelektrarna	35,2
Trgovski center	3,8

Kaj vas v vašem okolju najbolj moti (Povprečna ocena; 1- me ne moti, 5 – me zelo moti)

Hrup	3,5
Prah	2,8
Kemično onesnaženje	4,3
Smrad	3,6
Obvozi, prometni zastoji	2,9
Grd izgled	2,8
Škodljiv vpliv na zdravje	4,6
Možnost nepredvidenih dogodkov, nesreče	3,3

Koliko veste o delovanju vetrne elektrarne? (v %)

Nič ne vem	10
Imam osnovno znanje o daljnovodu	11
Vem precej o delovanju	2
Zelo se spoznam na delovanje	

Kakšni so po vašem mnenju vplivi vetrnic na okolje in ljudi? (povprečna ocena; 1 – se ne strinjam, 5 – se strinjam)

Grd izgled	2,7
Vpliv na ptice	3,9
Onesnaženje	1,2
Slabo počutje	1,9
Zmanjševanje kakovosti življenja	2,0
Sevanje	1,7
Hrup	1,7
Možnost podrtja (žled in vetrolov)	3,3

Veste, kje so načrtovana stojišča vetrnic? (v %)

Ne	14
Da. Rešitev je zadovoljiva.	11
Da. Z Rešitvijo se ne strinjam	2
Da. Nov daljnovod se mi ne zdi potreben.	6

Katere dejavnosti se lahko izvajajo v bližini vetrnic? (povprečna ocena; 1 – se ne strinjam, 5 – se strinjam)

Kmetijska dejavnost	3,9
Rekreacija (tek, pohodništvo, kolesarstvo ...)	3,2
Bivanje	2,0
Športni objekti (igrišča, dvorane ...)	2,5
Industrija (industrijske in obrtne cone)	4,3
Promet (ceste, železnice)	4,3
Izobraževanje (šole, vrtci)	1,7

Katerega vpliva vetrnic vas je najbolj strah?

- Podrtja (6 odgovorov)
- Nobenega (5 odgovorov)
- Ne poznam vplivov (4 odgovori)
- Vpliva na zdravje (2 odgovora)
- Na okolje
- Na ptice in živali

Katera izmed možnosti se vam zdi najbolj sprejemljiva? (povprečna ocena; 1 – najmanj sprejemljiva, 5 – najbolj sprejemljiva)

Povprečna ocena: 2,4

Povprečna ocena: 2,2

Povprečna ocena: 2,1

Povprečna ocena: 3,3

Kaj bi pripomoglo k vaši odločitvi, da bi sprejeli/podprli načrtovan park vetrnih elektrarn v bližini vašega odlagališča?

Ureditev poti, pločnikov, komunale, razsvetljave v kraju	16
Zasaditev, da bi se zmanjšal vizualni vpliv	6
Denarno nadomestilo za škodo, ki je nastala	13
Preselitev na novo lokacijo (na državne stroške)	3
Nič	1
Drugo	0

Ocenite koliko se strinjate s posamezno izjavo o možnosti sodelovanja pri pripravi projekta (povprečna ocena, 1 – sploh se ne strinjam, 5 – povsem se strinjam)

Možnosti za sodelovanje je dovolj	2,5
Z možnostmi sodelovanja nisem dobro	3,9

seznanjen	
Mnenja ljudi se upoštevajo	2,4
Vpliv lobijev, investitorjev. Državnih in lokalnih oblasti je prevelik	4,2

Koliko zaupate pripravljalcem projekta?

1 – jim sploh ne zaupam	2
2 – jim ne zaupam	6
3 - ne vem ali jim zaupam ali ne	16
4 – jim zaupam	5
5 – povsem jim zaupam	4

Če je vaša ocena manj kot 3, zakaj jim ne zaupate?

Zmeraj naredijo po svoje.
Ne poznam dovolj primera, da bi lahko konkretno navedel razlog za moje nezaupanje.
Delajo po svoje.
Ne gre drugače kot da jim zaupamo. Pri načrtovanju smo nemočni.
Drugega kot da jim zaupamo tako ne moremo.
Jim ne.
Kaj pa lahko sploh naredimo glede nezaupanja?

Kakšni so vaši predlogi za umestitev objekta?

- Stran od naselij, ljudi.
- Ne poznam načrtov kje bodo.
- Se mi ne zdijo potrebne.
- Tako da ne motijo ljudi.
- Stran od hiš.
- Za to imamo strokovnjake, ki pa verjetno niso bili pozvani k sodelovanju.
- Upoštevanje strokovnosti.
- Ne zdijo se mi potrebne.
- Naj ostanejo na isti lokaciji.
- Tam, kjer je dovolj vetra.
- Ne blizu naselij ker določene ljudi to moti, gre pa za eno najbolj čistih energij katera bi se morala izvesti in zapreti termoelektrarne, jedrske elektrarne, ki nas ogrožajo.
- Projekt je pripravljen zadovoljivo.
- Če so umeščene dovolj stran od hiš se z umestitvijo strinjam.
- Niso potrebne.
- Tukaj jih ne potrebujemo.
- Naj ostane kot je.
- Tako kot je zdaj. Nimam predlogov.
- Nikamor.
- Naj bo kot je, vpliva na to tako nimam.
- Ne vem če so potrebne.

PRILOGA E

Povzetek pogovora skupinskega intervjuja

Vprašanje 1: posledice umestitve daljnovoda v gosto poseljeno naselje.

Daljnovod ima v prvi vrsti vpliv na zdravje. To potrjujejo tudi številne študije in tako je tudi mnenje zdravniške stroke. Študije dokazujejo nevarnost elektromagnetnega sevanja v povezavi s pojavom različnih bolezni, kot so: levkemija pri otrocih, pojav raka, težave s ščitnico, alzheimerjeva bolezen. Z anketo med prebivalci Broda, ki živijo poleg daljnovoda je bil prav tako ugotovljen opazen porast rakavih obolenj.

Upoštevati je treba tudi načelo previdnosti. Posledice, ki lahko nastanejo zaradi daljnovoda. Torej je nujno, da daljnovod umeščamo tja, kjer ni škodljivih vplivov na zdravje (predvsem na zdravje otrok). V primeru severne trase daljnovoda je namreč predvsem problematična bližina šol in vrtcev v naseljih Vižmarje Brod in Dobrova.

Vprašati se je treba tudi ali smo dovolj varni pred tveganjem in kateri so dejavniki nevarnosti.

Daljnovod ima konec koncev vpliv tudi na vrednost nepremičnin. Kdo bi si namreč želel kupiti hišo poleg daljnovoda? In tudi, če bi želeli prodati svojo nepremičnino in se odseliti stran, bi zanj dobili precej manj kot je vredna.

Slovenska zakonodaja glede elektromagnetnega sevanja pa je zastarela, je namreč iz leta 1996. In čeprav trdi, da so dovoljene vrednosti med nižjimi v Evropi, to ne pomeni, da so najnižje. Pri tem se najbrž zgledujemo po Švici in Švedski in ne po Španiji oziroma Portugalski. Tudi natančno merjenje vrednosti elektromagnetnega sevanja je relativno, meja pa vprašljiva. Meje so določene na podlagi strokovnih podlag, vendar so še vedno izmišljene. Elektromagnetno sevanje ne pada linearno, ampak hitreje. Ne moremo vedeti, kje je tista varna meja. Gre za medicinsko vprašanje in ne fizikalno.

Daljnovod spada med posege, ki veljajo za objektivno nevarne. Pri umeščanju gre za kompleksno vprašanje. Dejavniki in vplivi, ki jih povzroča pa so predvsem odvisni od tega, kje živiš. Če si blizu ti je glavni moteči vpliv na zdravje, če si daleč pa grd izgled.

Poleg vpliva na človeka ima seveda daljnovod vpliv tudi na okolje, vpliv na krajino, izsekavanje gozdov, različna varstvena področja.

Vprašanje 2: sprejemljivost posega v lokalnem okolju.

Nekateri objekti so objektivno nevarni, drugi subjektivno. Če gre za subjektivno nevarne posege je res, da je treba ljudi manj upoštevati in dati prednost ostalim postavkam. Kadar pa gre za objektivno nevarne posege, se je potrebno vprašati kakšne posledice lahko poseg povzroči; predvsem na naše zdravje, še posebno pa na zdravje naših otrok. Naše legitimna pravica je, da smo proti daljnovodu, če načrtovana trasa poteka čez območje vrtca, kjer je moj otrok.

Razdalja je ključna pri tem ali je daljnovod sprejemljiv ali ne. Za tistega, ki živi blizu, in ima sevanje dokazano negativni vpliv na njegovo zdravje, je seveda načrtovana trasa nesprejemljiva. Za tistega pa, ki daljnovod gleda v daljavi pa je argument za nesprejemljivost daljnovoda bolj vprašljiv.

V položaj Severna proti Južni trasi, so nas postavili načrtovalci, saj so ponudili samo dve možni rešitvi, obe pa se tičeta prebivalcev, ki živijo neposredno ob trasi. Zdaj pa poteka boj med prebivalci južne in severne trase. Sami smo predlagali tudi tretjo traso, ki sicer res poteka po južni trasi, vendar se izogne hišam z vsaj 150 metri razdalje. Seveda če bi kdo lahko predlagal traso po severni strani, ki bi zagotovila primeren odmik od hiš, bi bili pripravljeni poslušati in najti neko skupno rešitev, ki bi ustrezala vsem. O tej tretji trasi pripravljavci še niso podali nobenega mnenja.

Poleg tega gre za povezavo med Italijo in Madžarsko. Torej ne gre za projekt, ki bi bil namenjen lokalnim potrebam po električni energiji.

Tudi sicer je velik problem z upoštevanjem mnenja in predlogov javnosti.

Vprašanje 3: predlogi za umestitev.

Traso daljnovoda bi speljali skozi degradirana območja, kjer v prihodnosti ni možno načrtovati širjenja poselitve. Lahko bi potekala ob trasi avtoceste, skozi gozdna območja. Prednostno se je treba umakniti naseljem, ker ljudje takega posega nočejo in ga za to tudi ne sprejmejo. Če planiraš vnaprej ga seveda ne boš umeščal nekam, kjer so v bližini v prihodnosti načrtovane druge dejavnosti.

Sami smo predlagali tudi tretjo traso, ki sicer ni neka revolucija, ampak gre za optimizacijo južne trase. V prostoru smo želeli najti traso, ki je maksimalno odmaknjena od vseh ljudi (150 metrov stran; to mejo smo povzeli po ELES-u, ki je to minimalno odmaknjenost določil pri projektu Okroglo – Udine). Seveda ne moremo reči, da je 150 metrov oddaljenosti varna meja, vendar je neko številko treba določiti. Seveda bi bila ta trasa verjetno dražja, vendar družbeno vsekakor bolj sprejemljiva.

Rešitev smo našli povsod, razen na območju Broda, gre namreč za gosto poseljeno območje, tako da daljnovoda ni kam umestiti.

Vprašanje 4: seznanitev z načrtovanim posegom.

Čeprav se prebivalce, ki že sedaj živijo praktično pod daljnovodom, umestitev novega daljnovoda, po enaki trasi tiče, je bil posvet o prehodu 220 kV omrežja na 400 kV Beričevo – Divača organiziran v Medvodah. Krajanji Vižmarj in Broda o njem nismo bili obveščeni. Le slučajno sta o njem izvedela krajana, ki sta se ga tudi udeležila. Na koncu je bil posvet organiziran tudi na Brodu, vendar ga je bilo potrebno izsiliti. Pa tudi na posvetu je bilo rečeno, da so tam povsem prostovoljno, ker so predstavitev že izvedli v Medvodah. Lahko bi rekli, da so nas pri obveščanju o nameravanem posegu namenoma spustili, da ne bi imeli možnosti se upreti.

Pri prepoznavanju problematike med širšo javnostjo so bili ključni mediji. Predvsem televizijske oddaje in članki. Ko smo za "talce" vzeli otroke se je odziv javnosti povečal. Če te problematika zanima, je veliko člankov na naših spletnih straneh, če jih prebereš jih razumeš. Odziva je kar nekaj.

Vprašanje 5: načini ter problemi vključevanja v postopek priprave projekta.

Sam posvet glede prehoda 220 kV omrežja na 400 kV omrežje je bil organiziran praktično na silo po tem, ko se je ugotovila namera ELESA. Pa še to so imeli argument, da je posvet že bil v Medvodah in je posvet na Brodu organiziran popolnoma zaradi dobre volje pripravljalcev.

V zakonih ni nikjer natančno določeno, kako naj bi javnost bila vključena. Pravno formalno načrtovalci oziroma investitor pred razgrnitvami niso dolžni pozvati javnosti k podajanju svojih mnenj in predlogov. Postopek, kdaj vključiti javnost je opisan v Zakonu o umeščanju posegov državnega pomena v prostor in tam piše tudi, da koordinator / investitor lahko tudi organizira posvet, ni pa nujno.

Delovna skupina je bila organizirana samo zaradi političnega pritiska, v želji, da bi nas utišali s predlogom, da bodo ljudje v delovni skupini lahko predstavili svoja mnenja in predloge. Samo za to, da bi na papirju izgledalo, da je sodelovanje omogočeno.

Prvi sestanek delovne skupine je bil organiziran šele dan pred tem, ko smo bili v poslansko skupino vabljeni tako mi, kot ministrstvo, da bi ji predstavili problem. Po tem sestanku je bilo videti, da bo delovanje delovne skupine steklo, napisan je bil sklep o nalogah delovne skupine, ki je bil po našem mnenju, kar lepo pripravljen; v smislu, da bomo skupaj prišli do nekaj rešitev. So pa na kasnejših sestankih to izneverili, in tako do skupne rešitve nismo prišli. V želji, da bi prišli do skupne rešitve problema, smo sprejeli predlog, da se delovne skupine udeleži le en predstavnik iz severne trase, saj bi manjše število sodelujočih (le predstavniki vsake stroke) lažje podalo vsak svoje mnenje. V delovni skupini naj bi se po našem mnenju skupaj s pogovorom iskale nove možnosti, vendar ni tako. Pred sestankom je bil z njihove strani poslan nabor problemov, ki smo jih mi predelali in skušali poiskati možne rešitve, pripravili smo gradivo in jim ga predali. Na sestanku pa so oni spet predstavili svojo rešitev, mi kot civilna iniciativa, ki se je na predstavitev pripravila pa možnosti za predstavitev svojih predlogov nismo imeli. Po njihovi predstavitvi je seveda prišlo do burne reakcije, vse je šlo v zapisnik in ko smo poslali pripombe na zapisnik tudi le teh niso upoštevali.

Gre za monolog iz njihove strani, pravzaprav gre samo za informiranje oziroma manipulacijo. Želijo nas pretentati.

Tudi takrat, ko so ljudje obveščeni o nameri o umestitvi projekta, ko podajo svoje pripombe to nič ne velja.

Država z javnostjo ne zna sodelovati. Ne ve kako vprašati ljudi, ki dvignejo roko in jih poslušati ter kasneje vprašati, kako bi pa vi rešili problem. Ko dobijo odgovor, z njegovo pomočjo ne znajo najti boljše rešitve. Da bi skupaj našli rešitev, bi morali na obeh straneh

upoštevati dejstva in pravilno ovrednotiti kriterije; ne mora biti enako ovrednoten kriterij kolikokrat daljnovod prečka potok in kako blizu šole gre.

Na papirju je že, da se z javnostjo sodeluje, naprej pa ne pridemo. Gre samo in zgolj za informiranje, česa več pa niso pripravljeni storiti.

Prav tako se nobeden ne potruži pri odgovarjanju na mnenja. Odgovor javnosti na njihovo mnenje je zelo skopo narejen, v smislu jaz imam prav ti pa sploh nič ne veš.

Na šoli je bila organizirana predstavitev problema in iskanje sodelavcev z naše strani, tako da smo obvestili vse krajanje. Prišlo je približno 170 ljudi, praktično samo upokojeanci, tisti, ki imajo otroke v šoli mimo katere poteka daljnovod pa niso prišli. Šele, ko smo za "talce" vzeli otroke se je s sodelovanjem javnosti premaknilo.

Sicer je stvar osebne odločitve, ali sodeluješ pri pripravi, podajanju mnenj ... vendar informiran moraš biti. Gre za legitimno pravico možnosti do sodelovanja.

Prav zaradi ignorantskega odnosa načrtovalcev do širše javnosti prihaja do toliko problemov, uporov in ne nazadnje zavlečenih postopkov ter nedokončanih projektov. Če pa bi se znali pogovarjati, bi lahko skupaj prišli do skupne rešitve; problem je pri vsakem umeščanju v prostor.

Vprašanje 6: odnos pripravljalcev do civilne inicative.

Po tem, ko ti pripravljavci dajo možnost, da izraziš svoje mnenje na sestanku delovne skupine in se nanjo pripraviš na koncu pa ne dajo možnosti za to, da bi svojo rešitev predstavil vsem, ne moremo reči, da so pripravljeni z nami sodelovati in upoštevati naša mnenja. Menijo, da oni vejo vse, mi pa nič.

Ministrstvo naj bi bilo na naši strani, vendar se drži strani Elesa.

Eles je pripravil optimizacijo petih tras in jo predstavil na sestanku s poslansko skupino, vendar te trase niso ponudile boljše rešitve. Podali smo predloge na njih, vendar je na naslednji sestanek Eles prišel samo s starim predlogom trase. Iz tega je razvidno, da nas pravzaprav ignorirajo, gre za pravo aroganco. Pripravljavcem ne moremo zaupati; vabijo nas k sodelovanju, možnosti zanj pa nam ne dajo. Gre za sisteme, ki delujejo; ko mine javni interes, ko se glavni pobudniki za nasprotovanje preselijo se projekt izvede, pa čeprav čez 5/10/15 let.

Tudi takrat ko so ljudje obveščeni, ko podajo pripombe te nič ne veljajo. Doktrina upošteva samo slovensko zakonodajo, ki je že zastarela, namesto tujih raziskav, ki pri načrtovanju takih posegov predvidevajo previdnostno načelo.

Eles se je tako predstavil kot družba, ki nima družbene odgovornosti, ker če bi jo imela, bi se načrtovanja lotila drugače.

Tisti, ki je v tem postopku res zatajil pa je Ministrstvo za zdravje. Mnenje, ki ga je podalo na projekt, je bilo napisano zelo skopo. Čeprav v okoljskem poročilu piše, da bo šel daljnovod mimo šol in vrtcev, je ministrstvo podalo mnenje, da je načrt v skladu z uredbo. Vendar pod mnenjem ni podpisan zdravnik, ampak fizik, kemik in gradbenik. Gre pa za strogo medicinsko vprašanje, kakšne zdravstvene probleme povzroča daljnovod. Mi smo našli študije in zaprosili za zdravniško mnenje, ki seveda nasprotuje gradnji daljnovoda tako blizu šole, vendar ker je bilo to mnenje podano prepozno in ker ne gre za odločbo, katero se mora upoštevati pri pripravi projekta, ga jim ni treba upoštevati. Če bi bilo tako mnenje podano v roku, ne vemo, kdo ga ne bi upošteval, saj predvideva pojav hudih bolezni zaradi vplivov daljnovoda.

Ko smo želeli dobiti odgovore na svoja vprašanja in poslali e-mail odgovornim, smo dobili odgovor, ki je bil poslan tudi vsem ostalim deležnikom (copy/paste), le naslovi so bili spremenjeni, še pravopisne napake so enake. Iz tega je razvidno, da z javnostjo komunicirajo z občutkom večvrednosti.

Civilne iniciative (seveda niso vse take) poizkušamo biti demokratične pri sprejemanju posegov. Je pa res, da s svojim delovanjem nismo dosegli še nič. Za pripravljavce predstavljamo samo moteči element in še predno začnejo sodelovati z nami, imajo izdelan scenarij, kako ravnati z nami. Kot, da znajo civilne iniciative samo težiti; seveda so nekatere bizarne druge legitimne – odvisno od argumentov.

Vprašanje 7: zaupanje pripravljalcem.

Anketa, ki je ugotavljala javno mnenje, je bil prirejena. 1 km stran od načrtovane trase so ugotavljali mnenje o sprejemljivosti trase. In na koncu je izpadlo, da si daljnovoda na severni trasi želimo.

Pripravljavci oziroma Eles v bitko za traso ne bo šel, če bi vedel, da jo bo izgubil. Že od samega začetka se zdi, da je bila trasa določena že vnaprej, zdaj pa se iščejo samo argumenti, ki jo bodo potrdili; na južni trasi prečka Ljubljansko barje, Naturo 2000 ... Po drugi strani pa s traso prečkajo gosto poseljeno območje (v zakonodaji to ni strogo omejeno – omejene so vrednosti). Želijo nas prepričati v to, da je severna trasa primernejša – gre za manipulirajo z nami.

Delovna skupina je sama sebi namen. Samo za to, da lahko rečejo, da z javnostjo sodelujejo.

Ministrstva bi morala ščititi državljane in biti mediator proti Elesu in ne z njim.

Seveda je jasno, da daljnovod nekje bo izgrajen, vendar je treba določiti realne kriterije, po katerih se bo ocenjevala primernost načrtovane trase. Nekdo se bo moral odločiti, katera trasa bi bila najbolj primerna. Le z resničnimi dejstvi, poslušanjem ter upoštevanjem vseh sodelujočih in določitvijo prioritetnih kriterijev se bo lahko določila tudi družbeno najbolj sprejemljiva trasa. Če bi s postopki začeli prej, že na začetku načrtovanja, bi lažje prišli do skupnih rešitev. Saj bi lažje upoštevali predloge, kot takrat ko so stebri že vrisani.